

ULPUKKALAHTI

Y. M.

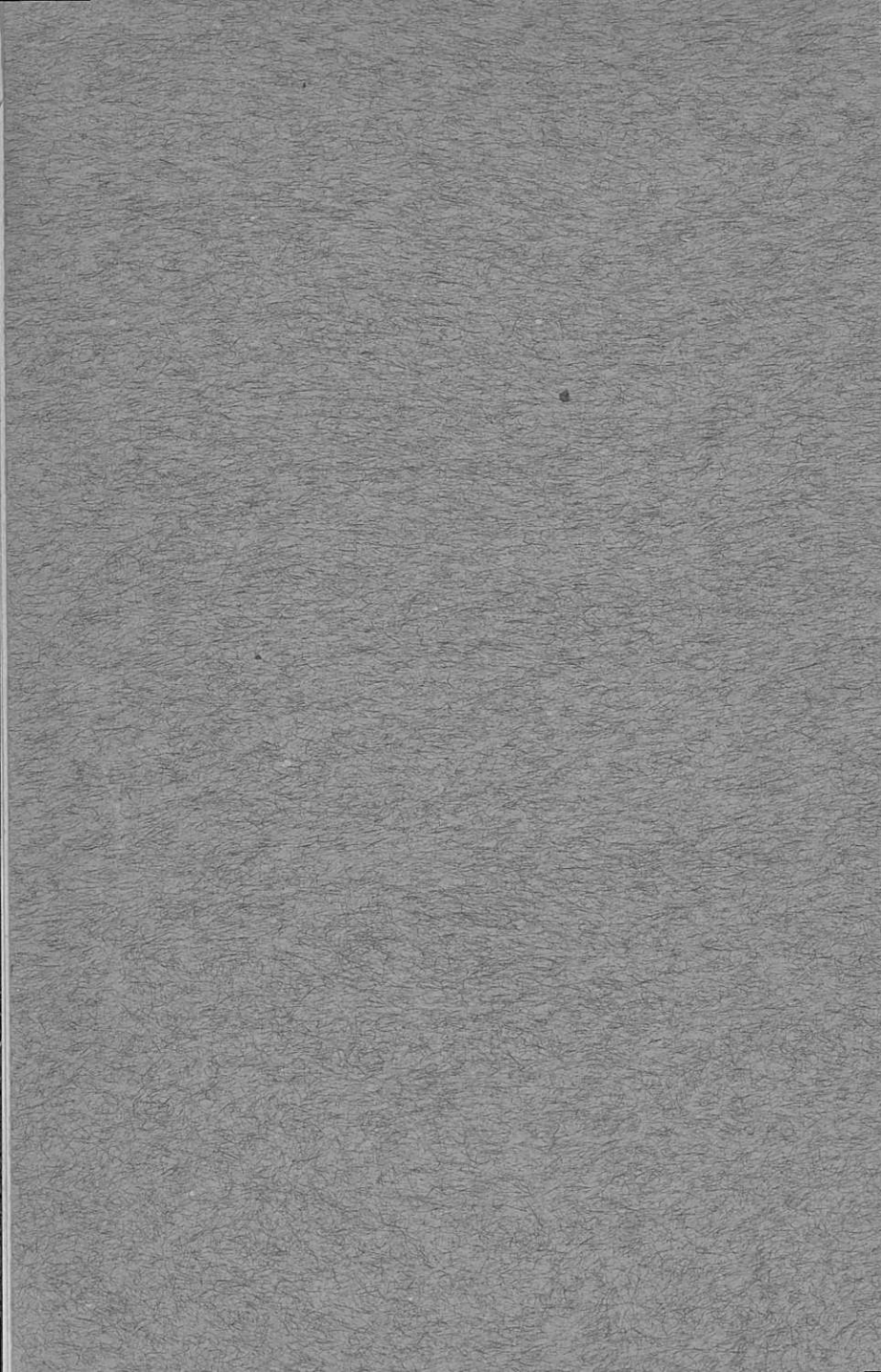
KERTOMUKSIA

KIRJOITTANUT

P. PÄIVÄRINTA

SAIRALA 1910

C. J. BERGSTRÖMIN
KUSTANNUKSELLA

ULPUKKALAHTI

Y. M.

KERTOMUKSIA

KIRJOITTANUT

P. PÄIVÄRINTA

SAIRALA 1910,
C. J. BERGSTRÖMIN KUSTANNUKSELLA

U. PUUKKALAHTI

KIRJAINKOKOUSTE

KIRJAINKOKOUSTE

VIIPURISSA

VIIPURISSA 1910,
KARJALAN KIRJAPAINO O.-Y:n KIRJAPAINOSSA.

ULPUKKALAHTI

He olivat kaksi solevaa, vartevaa ja kaunista luonnonlasta, tyttö ja poika. Kumpikin heistä oli kasonnut syrjässä, poissa suuren maailman turmelevilta vaikutuksilta. Tämän tähden olivat he niin puhtaat ja turmeltumattomat kuin ihminen suinkin Luojan kädestä voipi lähteä.

Nämät nuoret eivät olleet mistään suuresta suvusta eivätpä vielä rikkaista kodeistakaan, sillä he olivat vain torpparien lapsia. Näinä aikoina, jolta kertomus alkaa, oli poika kahdenkymmenen kahden ja tyttö yhdeksäntoista vuoden ijässä. Pojan nimi oli Akseli ja tytön Anna.

Nämät nuorukaiset eivät olleet lähitienoilta toisiansa, eipä edes samasta pitäjästäkään, sillä heidän väliänsä oli toistakymmentä penikulmaa. Sattumalta sattuiivat Akseli ja Anna näkemään toisensa, kun Akseli oli niillä tienoin asiainsa takia kulkemassa. Kai kumpikin heistä lienee siihen ikään nähnyt paljonkin nuoria ihmisiä, mutta ei kumpaankaan heistä ollut muiden näkeminen tehnyt semmoista vaikutusta, kun toistensa näkeminen heihin nyt vaikutti. Kumpikin heistä tunsii oudon sysäyksen sydämessään ja he punastuivat korviaan myöten. Kaino ujous saavutti heidät molemmat ja he eivät rohjenneet katsoa toisiaan silmiin. Kuitenkin, kun luulivat voivansa sitä salaa tehdä, koettivat he salavihkaa vilkaista toisiansa, mutta melkein aina kävi niin, että toinenkin oli

katsomassa. Ujostellen luotiin silloin katset toisaalle, odotellen jälleen sitä aikaa, milloin taasen saisi vilkasta.

Akselilla ei ollut nyt mitään kiirettä lähtemään torpasta pois, päivitteli vaan väsyään paljon kävelemisen tähden.

Pitkiä aikoja ei tarvittu Akselin ja Annan välien selvittämiseen, sillä välit olivat jo ensinäkemästä selvillä; puuttui vaan suullista tunnustusta; sydämen kielet olivat, vaikka sanatonna, jo tunnustuksensa tehneet.

Vuorokauden kuluessa olivat he jo toisilleen tunteensa ilmoittaneet ja vannoneet ikuista rakkautta.

Akselin piti lähteä nyt kotipuoleensa ja jättää rakastettunsa sinne. Kyynelsilmissä jättelivät he toisensa hyvästi vakuuttaen vieläkin kummankinpuolista rakkautta ja uskollisuutta. Akseli lupasi vuoden päästä tulla tuumimaan tarkemmin asiasta, kun hän saa asiansa kotipuolella järjestetyksi.

Kovin apeaksi kävi Akselin mieli, kun hänen täytyi niinkin pitkäksi ajaksi armaastaan erota. Ei saanut kävelemisestääkään huvitusta, sillä Anna oli aina mielessä ja hän olisi tahtonut armaansa sydämellään kantaa. Hänen teki mielensä moittia sallimusta, kun ei ollut niin sovitannut, että hän olisi saanut aina olla armaansa luona.

Eipä ollut helpot aiat Annallakaan. Yöt ja päivät oli Akseli mielessä ja mikään työ ja toimi ei maistunut miltään. Hänestä tuntui siltä, kuin hänen olisi pitänyt saada siivet, että hän olisi halki-ilmain päässyt lentämään Akselin luo.

Kun kevät tuli, ja lumi suli, ei enää Akseli voinut pidättää itseänsä, vaan hänen täytyi lähteä Annansa luo. Iloiselta tuntui matkustaminen, kun luonto oli kaiken-

haaran kautta elpymässä. Suuri luonnon herra osoitti ääretöntä rakkauttaan ihmislapsille, elvyttäen kuolleen luonnon uuteen eloon. Purot lorisivat, lehti puhkesi puihin, ruoho ja kukkaset pilkistelivät esiin ja linnut iloisesti visertelivät puissa, laulaen Luojallensa kiitosta.

Kiitosta ja rakkautta tunsikin Akselikin sydämensä olevan täynnä, kun hän reippaasti asteli armaansa kotia kohden.

Anna ei osannut aavistaakaan Akselin tuloa, sillä määrätty vuosi ei ollut vielä loppuun kulunut.

Iso riemu repesi Koukkulan torpassa, kun Akseli eräänä iltana saapui torppaan. Palavilla suuteloidilla ja syleilyillä tervehtivät Anna ja Akseli toisiansa, ja he tunsivat sydämissään semmoista iloa ja autuutta, jommoista ainoastaan aniharvat voivat tuntea. Heidän sydämensä oli täynnä semmoista ilon yltäkylläisyyttä, etteivät he tunteneet olevansa mitään vailla.

Kun ensimmäinen rakkauden huumaus oli ohi mennyt, alkoi Akselin eteen astua elämän käytännöllinenkin puoli. Paljon oli hän sitä kotonaankin ollessaan miettinyt. Heillä ei ollut kummallakaan mitään muuta omaisuutta, kun ne vaatteet mitä heillä kummallakin oli. Ne torpat, mitä he kodikseen kutsuivat, olivat vanhempien ja heidän kuolemansa jälkeen jäivät ne taloille. Täytyi siis ruveta ajattelemaan minkä päälle ruvettaisiin elämää perustelemaan, sillä ajattelevana miehenä älysi Akseli, ettei pelkällä rakkaudella voi kauan elää, vaikka se yleväkin on.

»Kuinka se nyt on armaani? Kuinka luulet meidän voivamme taloutemme perustaa, kun molemmat olemme aivan tyhjät ja kuitenkin emme voi toisittamme elää», sanoi Akseli eräänä kertana Annalle.

»Sitä en ole ajatellut. Siinä on kylläksi, kun vaan sinut saan», sanoi Anna.

»Kiitos siitä sanastasi, ystäväni, mutta käytännöllisenä miehenä tulee minun ajatella vähän enemmän. Tunnen selvästi, että otan ison edesvastuun päälleni yhdistäessäni kohtaloni sinuun. Kovin kurja elämä ei ole mikään leikinteko, vaikkei sitä moni älyä ajallaan silmiin katsoa. Ellemme vaan jotakin keinoa keksi puutteen poistamiseksi, niin ei meilläkään ole muuta edessä, kuin alinomainen puute ja kärsiminen. — Olen aikonut esitellä sinulle, että lähtisin joksikin aikaa Amerikkaan, ansaitsemaan rahoja kotimme perustamista varten», esitteli Akseli.

»Voi armaani! miten minä voisin täällä sillä aikaa toimeen tulla?» sanoi Anna oikein hämmästyksestä vapisten.

»Koeta, rakkaani, ajatella järkevästi. Onhan aivan luonnollista, että meidän tulee katsoa tulevaisuuttamekin. Ei ole hyvä suinpäin heittäytyä pelkän sattumuksen nojaan. Olen nähnyt monta kurjaa perhettä, jotka eivät ole huolehtineet huomisesta päivästä, vaan ovat antautuneet umpimähkään sattumuksen varaan. Me emme suinkaan tahdo niin tehdä, vaan katsomme ajoissa eteemme, että saisimme elämämme turvatuksi. Eikö niin armaani?» puheli Akseli.

»Kuinka kauan aikosit sitten tuolla Amerikassa olla?»

»Tuskinpa siellä voisi neljää vuotta vähemmällä mitään ansaita.»

»Voi hyvä Jumala! Kuinka minä voisin niin kauan ilman sinutta elää», huudahti Anna taasen.

»Täytyy antaa terveen järjen hallita. Ikäväksihän se ero käypi minullekin, mutta kun ymmärtää, ettemme muuten voi elämäämme perustaa, niin täytyy se uhraus tehdä. Sittehän on meidän sitä parempi, kun minä

tulen kotiin ja perustamme oman kotimme saadessamme samalla toinen toisemme.»

»Voi kun minua pelottaa! Mitenkäkän lienee, mutta kun minusta tuntuu siitä, kun et sinä sieltä tulisikaan takaisin.»

»Elämä ja kuolema on Jumalan kädessä. Jos Jumala niin suopi, tulen minä kyllä takaisin, sillä niin paljon kuin minun vallassani on, koetan minä vaaraa välttää», tuumaili Akseli.

Koukkulan torpan lähestöissä oli pieni metsälampi. Lampi oli korkeain kukkulain ja korkean tiheän metsän keskessä. Se oli niin rauhaisessa paikassa, että harvoin voi isokaan myrsky sen hiljaisuutta ja rauhaa häiritä. Se oli niinkuin yksinäinen metsänsilmä, joka tuolta suojaisesta paikasta silmäili ylös korkeuteen.

Tämä lampi oli Koukkulan kalavesi, jonka takia siellä oli venhe. Tälle lammelle menivät Akseli ja Anna usein iltasilla soutelemaan ja tavasta he kalastelivatkin. Täällä yksinäisessä metsän neitseellisessä silmässä, poissa kaukana kaikesta maailman touhusta oli heidän hyvä olla. Täällä ei heidän lempensä tullut häirityksi, vaan vapaasti saivat he kuiskailla toisilleen lemmen kieltä. Kuinka puhtaalta ja neitseelliseltä tuntuikaan heistä, kun lammen peilikirkkaaseen pintaan laskevan auringon kultasäteet heijastivat ja kalat hypätä porahtelivat veden pinnassa. Eivät he malttaneet sieltä aivan äkkiä poiskaan lähteä, sillä heidän oli siellä niin hupainen olla. Illemmalla rupesivat jo taivaan tähdet kuvastamaan itseänsä veden vienossa pinnassa.

Lammin itäpuolella, jyrkän kallion alla oli isonlainen lahti, jossa kasvoi laajalti ulpukoita. Järvellä oltaissa harvoin käytiin tuossa ulpukkalahdessa.

»Käydästä nyt tuolla ulpukkalahdessakin», esitteli Anna muutamana kertana.

»Ei minun haluta sinne lähteä.»

»No miksei?»

»Kaikki semmoiset paikat vesistöissä, joissa ulpu-koita kasvaa, ovat minusta niin salaperäisiä», sanoi Akseli.

»Kuinka se niin on?»

»Niinpä se on. Ne ovat semmoisissa kohdissa, joihin tuskin tuulenhenki pääsee koskaan vedenpintaan pienintäkään värettä synnyttämään. Se on aina tyyni, musta ja synkkä. Minusta aina tuntuu siltä, kuin nuo ulpukkalahdet olisivat hyvin salaperäisiä ja puoleensa vetäviä, ja niinkuin niissä piilisi joku vaara. Niissä vesi näyttää niin mustalta, jota vielä lisää noiden ulpukkain melkein niinkuin taivaallinen valkeus. Puhtaina kuin itse viattomuus ja puhtaus, levittelevät ne huikaisevan valkeita lehtiään mustalta näyttävän tyynen veden pinnalle. Minusta on niinkuin Ahti vedenneitosineen pitäisi noissa paikoissa juhliaan, ja että nuo ulpukat olisivat vedenneitosten nypläämiä kukkia, joita he ovat niin runsaasti peilikirkkaaseen yliakkunaansa sirottaneet, houkutellakseen ihmislapsia helmaansa», selitteli Akseli.

»Somaspa se ou, kun se sinusta semmoiselta tuntuu. Minusta tuntuvat ulpukat aivan toisenlaisilta. Aina kun ikävöitsen sinua ja elämä käypi sietämättömäksi, tulen tänne järvelle, soutelen ulpukkalahteen ja siellä hiljaisessa siimeksessä koetan saada tyynnytystä rauhatomalle sydämelleni», tuumaili Anna.

»En sitä ensinkään kummaile, jos se sinusta semmoiselta tuntuukin. Ulpukkapaikathan ovatkin sopuisuudessa kaihovan sydämen kanssa. Semmoisissa oloissa oleva ihminen hakee aina yksinäistä kaihovaa paikkaa

ja semmoinen on ulpukkalahti. Kumminkaan en kehoitaisi sinua siellä kulkemaan, sillä minua aavistuttaa, että saat siellä vielä vahingon. Tällä kerralla emme mene nyt sinne, sillä meillä ei ole mitään syytä hakea semmoista paikkaa, jossa saisimme rauhassa kaihoa.»

Vaikka tuntuikin kuinka ikävältä, päättyi asia kuitenkin semmoiseksi, että Akseli lähti Amerikkaan. Kauhelta, ikävältä ja pitkältä tuntui Annasta tuo odotusaika, jonka Akseli oli pannut määräksi kotiintulollensa.

Kovalle otti rakastavaisten ero. Anna itki niin hartaasti, että oli siihen nääntyä. Akseli, joka miehisenä miehenä voi järjen kannalta asiaa arvostella, koki Annaa lohdutella ja kehoittaa häntä tyyneesti kestäämään nämä muutamat odotusvuodet.

Kun Akseli lähti matkaan tuli Anna saattamaan häntä kaupunkiin saakka, josta Akseli laivalla lähti viilettämään tuntemattomia maita kohden. Vielä laivalaiturilla jättelivät he toisensa hyvästi, vuodattaen katkeroita eron kyyneliä.

Onnellisesti kävi Akselin matka ja heti perille päästyänsä kirjoitti hän Annalle, ilmoittaen työ- ja olopaikkansa.

Enin suru haihtui nyt Annalta, ja jos ei niin käynyt eipä hän kauan olisi voinut elääkään. Sydämeen jäi nyt vaan kalvava syvä suruntunne. Hän haki yksinäisyyttä, jossa hän sai rauhassa muistella ja kaipiolla ajatella sulhoansa. Usein hän meni kesäisinä aikoina tuolle metsälammelle ikävissään soutelemaan ja huvikseen ongiskelemaan kyrmynska ahvenia ja punasilmäisiä särkiä.

Ei hänen haluttanut nyt yksinään mennä tuonne synkään ulpukkalahteen, sillä hänestäkin se nyt tuntui synkältä ja salaperäiseltä.

Akseli oli hyvä ja pystyvä työmies. Hän sai heti työpaikan, jossa hän alkoi innokkaasti työskennellä. Hänen työkykynsä huomattiin aivan pian ja hän korotettiin päällysmieheksi siihen suureen työpaikkaan, jossa hän oli työssä. Tämän tähden sai Akseli paljon suurempia palkkoja kuin tavalliset työmiehet.

Ikävä kalvasi Akseliakin. Aina oli hänellä Anna vain mielessä. Työssä ollessa haihtui tuo ikävä, mutta kun hän yönaikana joutui yksinään, ei hänen ajatuksensa lyöneet eivätkä laskeneet muualle kuin armaansa luo.

Akseli oli säästävä mies, eikä hän maistellut väkijuomia. Joutuipa hän riitaankin erään majatoverinsa kanssa, kun ei hän lähtenyt kapakkaan tämän kanssa, kun hän juovuspäissä vaati Akselia sinne.

»Mikä sinä luulet olevasi, kun pidät itsesi niin paljon parempana, ettet mahdu seurustelemaan muiden kanssa?» äysti mies.

»En minä tahdo olla muita parempi, vaan minun ei haluta maistella väkijuomia», sanoi Akseli.

Asuintoveri ei tyytynyt tähän selitykseen, vaan alkoi käydä silmille. Akseli tyrkkäsi hänet pois silmiltään ja juovuksissa kun mies oli, kaatua rötkähti hän ja jäi siihen nukkumaan. Sen erän perästä ei kukaan vaatinut häntä kapakkaan.

Anna ja Akseli olivat keskenänsä ahkerassa kirjevaihdossa. Harva viikko kirjoittivat he toisilleen ja pienoiksuuksineen niissä toisilleen ilmoitettiin mitä kummankin elämässä tapahtui. Sanomattakihan on selvä, että kirjeet uhkuivat sanomatonta rakkautta ja uskollisuutta.

Koukkula oli varakas torppa. He tulivat hyvästi toimeen, eikä keillä ollut puutetta ruuasta eikä rahasta. Jo alusta alkain olivat he Akselin hyväksyneet vävykseen ja Akselia pitivät he hyvänä niinkuin omaa poikaansa. Heidänkin mielestään oli paha, kun Akseli lähti Amerikkaan, mutta kuitenkin eivät he halunneet vastustaa Akselin järjestämiä perustelmia. He kyllä näkivät Annan syvän surun ja ikävän, ja kokivat parhaansa mukaan viihdyttää ja lohduttaa häntä, mutta ei se näyttänyt pitkälle auttavan.

Anna oli kaunis neitonen, jommoista ei usein tapaa. Moni nuori mies oli häneen iskenyt silmänsä, mutta kun ei Anna ollut rikas, niin eivät nämät huomiot olleet sen suuremmiksi tulleet; renkimiehet eivät taas uskaltaneet häneen silmiäänkään luoda.

Siinä omassa pitäjässä oli Vipula-niminen rikas talo. Siinä oli ainoa poika, joka oli kuulu monessa pitäjässä. Tämä Vipulan Saku oli jo aikaisin luonut silmänsä Koukkulan Annaan, mutta sen valmiimpaa ei siitä ollut koskaan tullut. Mutta kun hän nyt huomasi, että Akseli ainakin aikoi tytön ottaa omaksensa, heräsi hänen huomionsa yhä enemmän tyttöön. Hän ei saanutkaan enään Koukkulan Annaa pois mielestänsä ja yhä enemmän pikeentyi hän tyttöön kiinni.

Akseli oli ollut jo kolmatta vuotta Amerikassa, eikä Vipulan Saku ollut vielä mitään Annalle virkkanut. Mutta yhä pakottavamaksi kävi Sakun sydämelle tuo asia ja hän päätti tehdä asiasta toden.

Muutamana kauniina kesäisenä päivänä puki Saku juhlavaatteet päälleen ja lähti Koukkulaan. Koukkulassa hämmästyttiin pahanpäiväiseksi, kun Saku tuli sinne, sillä eipä rikkaita vipulaisia oltu ennen Koukkulassa monasti nähty.

Anna oli vähää ennen Sakun tuloa mennyt taasenkin huvikseen järvelle.

Koukkulassa kehoitettiin vierasta istumaan ja hänelle keitettiin kahvia. Puheltua niitä näitä kysäsi Saku vihdoin: oliko Anna kotona, koska ei häntä näkynyt?

»Hän taisi pistäytyä metsälammelle, ainakin hänen nähtiin sinnepäin kävelevän», arveli äiti.

Saku oli niin varma asiansa menestymisestä, ettei hän katsonut tarpeelliseksi senkään enempiä asiaansa salata.

Oitis lähti Saku kävelemään metsälammelle päin. Oli kuuma kesäpäivä. Anna oli riisunut yltään jonkun pehkon suojassa ja mennyt uida pulikoimaan vilpoiseen lammen veteen. Uimapaikka olikin varsin sopiva, sillä järven pohja oli tasaista hiekkarantaa ja parahiksi syvää tottumattomallekin uijalle.

Kun Saku tuli rantaan, kummasteli hän, kun vene oli rannassa ja Annaa ei näkynyt missään. Vihdoin hän kuuli veden loisketta syrjempänä ja loi katseensa sinne. Anna, joka ei tiennyt Sakusta mitään, pulikoitsi ja loiski niinkuin joutsen, joka mielensä mukaan yksinäisessä rauhassa luulee vapaasti saavansa elementissään eellä.

»Hyvää päivää Anna! sielläpäs sinä olet», huudahti Saku.

Anna, joka luuli olevansa aivan yksinäisessä rauhassa, säikähti niin Sakun äänen kuultuansa, että maailma musteni hänen silmissään.

Saku alkoi kävellä uimapaikkaa kohden.

»Älä hyvä ihminen tule tänne, enhän minä pääse täältä ylös ensinkään», huudahti Anna hädissään.

»Enhän minä estä sinua sieltä nousemasta», vakuutti Saku.

»Jos sinulla on vähänkään kunniantuntoa, niin poistu kaikenni pois, sillä muutoin on minun mahdollisuus nousta täältä pukeutumaan», sanoi Anna.

Sakukin älysi nyt, että kohtaaminen tämmöisessä tilaisuudessa on ehkä sopimatonta ja voi loukata kaiman neitosen kunniantuntoa. Hän lähti hitaasti kävelemään pois: sitä ennen ilmoitti hän olevan hänellä Annalle asiaa.

Kun Saku oli poistunut, nousi Anna kiiruusti järjestä ylös, pyyhki itsensä kuivaksi kotoaan tuodulla käsiliinalla ja puki päällensä, sitten hän alkoi astella kotiansa kohden.

Saku ei ollutkaan mennyt Koukkulaan saakka, vaan oli pysähtynyt polun varrelle tiheään kuusikkoon Annaa odottamaan.

Kun Anna tuli, nousi Saku ylös ja tuli ystävällisesti Annaa tervehtimään. Anna punastui tästä äkkinäisestä ystävydenosoituksesta ja vastaili Sakun puheisiin hyvin ujusti. Niin he lähtivät yhtenä kävelemään Annan kotia kohden.

Siinä kahden kävellessään alkoi Saku tehdä rakkauden tunnustustaan.

»Kauan olen jo kiinnittänyt huomioni sinuun, mutta nyt olen vasta päässyt itseni kanssa selville. Yhä selvemmin olen tullut tuntemaan, että elämäni on aivan iloton, ellen sinua ota elämän kumppanikseni. Tämän johdosta pyydän nyt: Tahdotkos yhdistää kohtalosi minun kanssani?» tuumi Saku.

Anna hämmästytti niin kovin tuosta Sakun tunnustuksesta, että hän vapisi niinkuin kahila virrassa. Isoon aikaan ei hän kyennyt saamaan sanaa suustaan.

»Minkä vastauksen annat nyt minulle», ehätti jo Saku sanomaan.

»Minulla ei ole antaa mitään vastausta, sillä minä olen antanut sydämeni toiselle ja olen kihloissa toisen kanssa», sanoi Anna päättävästi.

»Kenelle, tuolleko maankulkialle Akseli roistolle, joka päälliseksi on karannut pois ja heittänyt sinut tänne?» sanoi Saku jo kylläkin kalseasti rikkautensa tunnossa, ja Sakusta tuntui siltä kuin kylmä vesiämpäri olisi valettu hänen niskaansa.

»Ei Akseli ole mikään roisto, päinvastoin on hän mies, joka hakee vertojansa. Eikä hän ole karannut, vaan on meidän molempain yhteisestä sopimuksesta lähtenyt työansiolle, josta hän kyllä tulee, kun aika joutuu», vakuutteli Anna.

Näitä tuumiellessaan olivat he tulleet Annan kotiin. Saku ei kehdannut olla tulematta huoneeseen. Heti huomasi vanhukset, että Saku oli nyrpeällä mielellä. Vanhukset kokivat vierasta puhutella ystävällisesti, kuten parhaiten taisivat, mutta Saku vastaili vaan jurosti ja tylästi.

»Miksikäs Vipulan nuori isäntä on nyt niin apealla mielellä?» kysyi Annan isä.

»Nuori isäntä» — matki Saku pitkäveteisesti. »Äläpäs isäntä! Näin ylpeissä paikoissa ei tällaiset isännät näytä maksavan mitään», sanoi Saku pisteliäästi.

»Miksikä te nyt noin puhutte? minä en ymmärrä teitä», sanoi isä kummastuen.

»Olen tänään pyytänyt tyttärenne kättä, mutta hän on kylmästi hyljännyt tarjoukseni. Tahdoin ensinnä päästä selville hänen kanssaan ennenkuin teiltä hänen kättään pyytäisin. Kaikki maankulkiat näkyvät olevan parempia, kuin tällaiset isännät», piikkeili Saku edelleen.

Vanhukset hämmästyivät kovin Sakun puheen kuul-
tuansa. Heillä ei ollut aavistustakaan, että Saku sem-

moisilla asioilla kulki. Anna oli kuin tulisilla hiilillä. Hän oli punastunut, että luuli veren tipahtavan, eikä saanut rauhaa missään, vaan kulki paikasta toiseen. Annaa kovasti hävetti, kun Saku niin raa'asti ilmoitti vanhemmilleen heidän nykyiset keskustelunsa.

»Meidän syytämme ei ole vähääkään siihen, että teidän välinne sillä kannalla ovat. Me olemme tyttäreillemme antaneet täyden vallan, että hän saa oman sydämensä mukaan valita elämäkumppaninsa. Muuten luulemme, että Akselikin on kunnan mies.»

Myrtyneellä ja kylmällä mielellä lähti Saku pois.

Kovin kummastelevalle mielelle jäi Koukkulan väki Sakun mentyä, sillä heidän syrjäinen, hiljainen elämänsä oli saanut oudon odottamattoman käänteen.

Sakun itserakkaus oli saanut kovan kolauksen. Oikein hänen sydäntään kirveli, kun tuo köyhä torpan tyttö rohkeni hänelle antaa korit, hänelle, jonka puoleen kaikkien tyttöjen silmät tähtäsivät. Onnenaan olisi vaikka kuka muu pitänyt, kun olisi päässyt semmoiseen taloon emännäksi, kuin heidän talo oli. Eikä hänen olisi tarvinnut muuta kuin pikkuisen sinnepäin vinkata, kun hän jo olisi saanut suostumuksen. Hän oli näinkin kauan tahtonut katsella ja tähystellä tyttöjä, että arvaisi tuosta suuresta ja halukkaasta tyttöparvesta valita itsellensä mieluisen elämäkumppanin. Sanomattoman kauneutensa tähden oli hän valinnut tuon köyhän Koukkulan Annan ja noin siinä nyt kävi.

Tuo tapaus sapetti niin Sakua, ettei hän käynyt moneen aikaan nuorten parissa eikä leikeissä, olla jurotti

vaan kotonansa. Häntä peljätti vielä sekin, että jos se jotakin tietä pääsisi tiedoksi, että hän on Annalta rukukset saanut, niin hänen kunniansa ja arvonsa olisi menettä kalua.

Mutta vaikka kuinkakin tuo vastoinkäyminen olisi hänen sydäntään kirvellyt, ei hän kuitenkaan saanut Koukkulan Annaa pois mielestänsä. Aina vaan pyöri Annan kuva kokonaisuudessaan hänen mielessään ja tämä teki hänen sydämessään semmoisen sekasopan rakkaudesta ja vihasta, ettei hän ollut siitä selvää saada.

Vihdoin selkeni hänelle asia semmoiseksi, että hänen täytyy Anna saada omakseen, maksoi mitä maksoi.

Saku päätti turvata nyt petokseen. Sattui niin olemaan, että kylän postin hoitaminen oli juuri Vipulassa jota Saku itse hoiti. Hän pidätti kaikki kirjeet jotka Akselilta Amerikasta tulivat Annalle samoin Annalta menevät kirjeet Akselille.

Kun Koukkulassa huomattiin, että Akselilta ei tullutkaan enään minkäänlaisia tietoja, herätti se siellä suurta surua. Ruvettiin pelkäämään, että Akselille on tullut joku turma, jos lie kaikenni kuollutkin.

Tämmöistä epä tietoista ja surullista tilaa oli kestänyt lähemmäs vuoden. Silloin sai Anna kirjeen Amerikasta. Vapisevin käsin aukasi hän kirjeen. Kirje oli kirjoitettu oudolla käsialalla ja siinä ilmoitettiin, että Akseli Kotala oli tapaturmaisesti kuollut rautakaivannossa, jossa suuri kivi oli laesta pudonnut hänen päällensä ja ruhjonnut miehen aivan mäsäksi.

Ei Anna kerinnyt lukea kirjettä loppuu astikaan, kun hän jo voimatonna valahti hervotonna istualleen ja kirje putosi hänen kädestään lattialle. Vanhemmat häm-

mästyivät kovin tuosta odottamattomasta kohtauksesta ja kokivat kaikki tavoin virvotella ja tukea tytärtään.

»Mikä sinulle nyt tuli, kun noin kovin hämmästyit?» kyselivät vanhemmat.

»Tuo kirje», jaksoi Anna vaan sanoa ja pyysi, että hänet saatettaisiin vuoteeseen.

Vanhukset ottivat kirjeen lattialta ja pian heille selkeni Annan hermostumisen syy.

Vipulasta oli annettu tiedoksi, että kirje oli tullut jonkun Amerikasta palaavan mukana.

Kova suru vallitsi nyt Koukkulassa. Annaan otti uutinen niin kovasti, ettei hän voinut moneen vuorokauteen ottaa minkäänlaista ruokaa suuhunsa. Hän itki niin paljon kuin voimia riitti; kovastipa se koski vanhuksiinkin. Pitkään aikaan eivät he kyenneet mitään tekemään.

Kun enin suru oli Koukkulassa haihtunut, tuli Vipulan Saku sinne. Hänkin oli surullisen näköinen. Hän sanoi kuulleen, että Anna on saanut Amerikasta surullisen kirjeen, ja että Annan surullinen tila kävi kovin hänen sydämelleen. Saku koetti olla niin osanottava Annan suruun ja vanhuksia hän puhutteli niin ystävällisesti kuin suinkin taisi.

Saku kävi hyvin usein Koukkulassa ja vähitellen kautta rantain alkoi hän ensin vanhuksille viittailla, että eiköhän Annan nyt sopisi tulla heille emännäksi kun hänen entinen sulhasensa on mennytä miestä.

Vanhukset eivät vastanneet Sakun viittauksiin sitä eikä tätä, sillä vaikka asiat niinkin olivat, tuntui heistä Sakun esittelyt vähän kummallisilta. Kaukasiin aikoihin eivät he uskaltaneet Annalle virkkaa koko asiasta mitään.

Saku pitkitti vaan käymisiään Koukkulassa ja oli aina vaan yhtä ystävällinen ja osanottava heidän kovaan kohtaloonsa.

Vähitellen rupesi Annakin kärsimään Sakun läheisyyttä. Sitä innokkaimmin Saku mielisteli Annaa ja oli päivittelevinään Annan kovaa kohtaloa. Vihdoin kävi Saku niin rohkeaksi, että hän pyysi Annaa omak-sensa.

Kovin vastahakoiselta tuntui Annasta tämä Sakun tunnustus nytkin. Hän ei antanut minkäänlaista myöntymystä, mutta ei kieltänytkään. Vähitellen rupesi Anna miettimään nykyistä ovelaa ja toivotonta tilaansa, ja hän rupesi tuntemaan jonkunmoista myötätuntoisuutta Sakua kohtaan. Eikähän Sakussa mitään erinomaisempaa moitetta ollutkaan. Hän oli puhdastapainen, pulska, varteva, rikkaan talon ainoa poika; se vaan, että Anna piti häntä vähän typeränä.

Vanhemmatkin kääntyivät Sakun puolelle ja hekin esittelivät Annalle että olisi paras ottaa Sakun tarjous vastaan.

Vihdoin myöntyi Anna Sakun tarjoukseen ja otti hänen kihlansa vastaan.

Heti toimitettiin heidät kuulutuksille, mutta Annasta ei vaan tuntunut hyvältä. Hän eli niinkuin unissaan ja koko juttu ei tuntunut hänestä todelliselta. Sekaisin oli nyt Annan mieli. Siellä pyöri Akseli ja hänen surkea kuolemansa. Näihin muistoihin sekaantui nykyiset vastenmieliseltä tuntuvat touhut ja meiningit.

Vipulassa valmistettiin kiireesti häitä. Ei ollut enää kuin kuukausi aikaa siihen, kun Akselin piti tulla Amerikasta takaisin. Saku oli tullut tuntemaan Akselin täsmälliseksi mieheksi, ja hän koki kaikin voimin jou-

duttaa asiaa päätökseen ennenkuin Akseli kerkiäisi tulla, sillä silloin menisi koko hyvä asia myttyyn. Mutta kun heidät kerran saataisiin vihityksi, minkäpä hän sitten tekisi.

Kukaan muu ei Vipulassa tiennyt minkä kepposen Saku oli tehnyt Annalle ja Akselille, mutta paha omatunto vaivasi häntäkin, sillä tunsipa hänkin, että hän on tehnyt ruman työn.

Kaikin puolin oli Akseli hyvin menestynyt Amerikassa. Koko siellä olonsa aikana ei hän ollut saanut pienintäkään vahinkoa, eikä hän ollut päivääkään sairastanut. Akseli oli ottanut osakkeita muutamaan vasta löydettyyn kultakaivantoon. Tämä kaivanto oli ensimmältä hyvin antelias, niin että osamiehet saivat siitä suuria voittoja. Paha vaan, että kullantuloisuus loppui tuosta kaivannosta parissa vuodessa, mutta tälläkin asialla olivat osamiehet hyötyneet noin kymmenellä tuhannella dollarilla. Kun Akseli sai isoja palkkoja työpaikan päällysmiehenä ollessaan, oli hänellä koossa parisataa tuhatta markkaa.

Kun ei hän saanut enää minkäänlaisia tietoja Koukkulasta, eikä Annasta, kävi hän kovin levottomaksi. Yöt ja päivät vaivasi häntä tämä tietämättömyys. Ei häntä huvittanut enää työ eikä rahansaalis, vaan hänen alkoi tehdä mielensä lähteä kotimaahan. Häntä koetettiin estellä ja lisätä palkkaa, mutta mikään ei voinut häntä pidättää, niin kiihkeäksi oli hänen kotihalunsa tullut.

Kauniina syyskuun päivänä kello viiden aikana aamulla ilmestyi Akseli Koukkulaan. Kovin hämmästyti

hän, kun ei torpassa ollutkaan entisiä asukkaita; ainoastaan elähtänyt vaimoihminen oli torpassa. Kovasti hämmästyi tuo vaimokin, sillä hän tunsii ennestään Akselin.

»Missäs täältä talonväki on, kun ei heitä näy?» kysyi Akseli istuttuaan penkille.

»Voi te ette tiedäkään! he ovat häissä», sanoi vaimo hätäyksissään.

»No missä vain?»

»Vipulassa.»

»Onko Annakin siellä?»

»Hänhän juuri on morsian, jonka häitä vietetään», selitti vaimo.

»Ja Sakuko on sulhanen?»

»Aivan niin.»

Jos ukonnuoli olisi taivaalta alas iskenyt, ei se olisi Akseliin tehnyt semmoista vaikutusta, kun nämät tiedot tekivät. Maailma meni mustaksi hänen silmissään ja liki piti, ettei hän pyörtynyt, niin vahvahermoinen mies kun hän olikin. Hänen henkeään ahdisti niin, ettei hän kyennyt toviin aikaan mitään sanomaan.

»Kuinka se niin kävi?! — sitäpä en olisi uskonut», sanoi Akseli katkonaisesti, kun hän rupesi saattamaan puhua.

»Toista vuotta on kulunut siitä, kun Amerikasta ei ole tullut teiltä mitään tietoja. Viimein tuli sieltä kirje oudolla käsialalla kirjoitettu, jossa ilmoitettiin, että kairoksen laesta on pudonnout kivi teidän päällemme ja murskannut teidät aivan mäsäksi. Anna suri ja itki niin että oli henkensä heittää.»

»Ja sittenkö Saku kosi Annaa?»

»Sitten pitkään ja vähitellen. Anna ei ottanut kaukaan aikaan korviinsakaan noita Sakun tuumia, mutta

joukonmiehissä saivat he hänet vihdoin taivutetuksi. Ei Annasta vielääkään näytä tuo kauppa hyvältä, sillä hän on tullut synkkämieliseksi ja vähäpuheiseksi; usein hän itkeskelee kun pääsee yksinäisyyteen», selitteli vaimo.

»Joko niitä häitä on kauan vietetty?» kysyi Akseli, ikäänkuin jotakin toivoen.

»Tämä on ensimmäinen hääpäivä», vastasi vaimo.

»Heitä ei siis vielä ole vihitty», sanoi Akseli ja hypähti seisoalleen.

»Ei kai, sillä onhan nyt vielä aikuinen, etteihän vieraatkaan ole kerinneet kokoontua», vakuutteli vaimo.

Kiireesti meni Akseli torpan tuvasta ulos, sanoen mennessään pistäytyvänsä vähän kylässä. Kiirein askelin suuntasi hän matkansa Vipulaan. Päästyänsä perille, havaitsi hän kartanolla olevan jo paljon hevosia ja kär-ryjä. Muutamalla harppauksella lennätti hän itsensä tupaan. Siellä oli jo paljon väkeä ja vihkituoli oli laitettu tuvan peräpuoleen. Pappia oltiin noutamassa ja häntä odotettiin tulevaksi joka hetki.

Akseli seisautui ovipieleen muiden taakse, ja katseli sieltä asiain menoa. Hän tähysteli joka puolelle nähdäkseen morsianta, mutta häntä ei missään näkynyt. Saku vaan käveli pyylevänä paikasta toiseen, puettuna siistiin sulhaspukuun.

Akselia ei tuntenut kukaan, sillä ei hän ollut paikkakunnalla niin kauan oleskellut, että ihmiset olisivat häneen tutustuneet.

»Saisinkohan minä tavata morsianta?» kysyi hän joltakin lähellä seisovalta.

»Ei häntä nyt voi tavata, sillä häntä parhaallaan puetaan morsiusvaatteisiin», sanoi kysytty.

Pappi tuli nyt, ja sulhanen morsiamineen meni häntä portaille vastaanottamaan. Morsian meni niin liki Akselia, että hänen vaatteensa hiipasi Akseliin sivumennessään, mutta hän näytti niin hajamieliseltä, ettei hän huomannut Akselia. Akselin sydän pamppaili kovasti. Asiat olivat nyt jo niin joutuneet, että alettiin hommata vihkimistä. Pappi ja lukkari seisoivat jo paikoillaan, ja morsiusparia odotettiin tulevaksi eräästä kamarista. Kamarin ovi aukesi ja käsikädessä astui morsiuspari tupaan. Kiirein askelin riensi Akseli heitä vastaan, teki syvän kumarruksen ja sanoi: »Terveisiä Amerikasta!»

Morsian päästi sydäntä särkevän kiljahduksen ja lätistyi lattialle. Hänet täytyi kantaa kamariin vuoteelle, eikä vihkimisestä tullut mitään. Hääväki hämmästyivät kovin tuosta kohtauksesta, sillä eivät he voineet käsittää kuinka tuon oudon miehen tervehdys teki morsiameen niin syvän vaikutuksen. Saku sen hyvin kyllä käsitti ja hänkin oli niin hämillään, että oikein vapisi.

»Mikä sinä roisto olet, joka kutsumatta tunkeennut ihmisten hääräuhaa häiritsemään?» äysti hän Akselille vähän toinnuttuaan.

»Minä en ole mikään roisto. Olen kunniallinen mies ja olen tahallani tullut ehkäisemään teidän vihkimistänne», uhmaili Akseli.

»Mutta millä oikeudella, jos saan luvan kysyä? Tämän häväistyksen saat kalliisti maksaa», uhkaili Saku.

»Oikeuteni on se, että Anna oli minun kihlattu morsiameni. Sinä olet kavalasti pidättänyt meidän keskinäisen kirjevaihtomme, ja vielä päälliseksi laittanut Annalle semmoisen kirjeen, että minä muka olen kuollut Amerikassa. Yksinkertaisesti ilmoitan nyt, että teidän

vihkimisestäänne ei tule mitään, pitäkää muuten niin isoja häitä kuin haluatte», puheli Akseli.

»Sinä et kykene sitä estämään. Meidät on laillisesti kuulutettu ja milläpä sinä maankulkija kuulutuksetkaan maksaisit», ylvästeli Saku.

»Älä semmoisia sanoja suustasi päästä. Minä voin monikertaan maksaa sinun maasi ja mantusi kiluineen kaluineen jos niiksi tulee», sanoi Akseli.

Saku laimeni nyt hyvästään ja Akseli meni siihen kamariin, jossa Anna oli. Hän oli jo toipunut niin paljon, että kykeni istumaan vuoteen laidalle.

Anna oli laiha ja kalpea, mutta sanomattoman kaunis oli hän semmoisenaankin.

Akseli meni häntä nyt tervehtimään.

»Voi Akseli! Meidät on surkeasti petetty», sanoi Anna värisevällä äänellä.

»Minä tiedän jo kaikki, armaani. Kun tointuisit niin paljon, että jaksaisit lähteä minun kanssani kotiin. Riisu pois päältäsi nuo petokselliset hetaleet ja pue omat vaatteet yles, ja koetetaan lähteä Koukkulaan. Siellä me voimme puhella enemmän ja parannella näitä häväistyksen haavoja.»

Anna voimistui pian kuullessaan nämä Akselin sanat, sillä hänen sydämessään oli salainen pelko, ettei Akseli hänestä enää välittäisikään, kun hän, Anna, on ollut niin huikentelevainen.

Kiiruusti rupesi Anna nyt riisumaan yltään morsiuspukuaan ja pukemaan omia vaatteitaan ylleen; sittenkuin tämä oli tehty poistui Anna ja Akseli käsikädessä häähuoneesta ja alkoivat hävellä Koukkulaa kohden.

Koukkulan vanhukset olivat kovin hämmästyksissään noiden toisiaan kiireesti seuranneiden tapausten

tähden, heti lähtivät hekin Vipulasta ja olivat samassa Koukkulassa kuin Anna ja Akselikin.

Kovasti hämmästyi tuo kotimieheksi otettu nainen, kun torpanväki tuli kotiin.

»Pianpa sieltä häistä palattiinkin, ja mikä vielä kummempi kun morsiankin tuli mukana.»

»Minä kävin morsiamen kaappaamassa vihkituolin edestä pois, ja heitimme heidät suu auki töllöttämään jälkeemme», sanoi Akseli iloisesti ja syleili Annaa.

Vanhukset rupesivat nyt päivittelemään kuinka kata-loita ihmisiä voipi löytyä, kun tuommoisilla konnan-koukuilla saattavat ihmisiä tuommoisiin pauloihin.

»Siitä saadaan kiittää minun kauheaa levottomuuttani, että asia näinkin hyvin päättyi. Kun en saanut täältä kaukaisiin aikoihin mitään tietoja, sain kauhean koti-ikävän. Jos olisin ollut määräaikani täyteen, olisivat he saaneet pirulliset aikeensa täytetyksi», sanoi Akseli.

Pitkällisen surun ja muiden vastahakoisten rettelöiden tähden oli Anna käynyt hyvin heikoksi. Tämän tähden tarvitsi hän rauhallista lepoa ja hyvää hoitoa. Hänen entinen kamarinsa laitettiin nyt jälleen reilaan, josta hän jo luuli ijäksi luopuneensa. Akseli kävi usein häntä lohduttelemassa ja selittelemässä, kuinka onnelliseksi he nyt tulevat. Anna luotti niin turvallisesti Akseliin ja hänen sekavat mietteensä alkoivat selvetä ja kohdistua entiseen rakkauteensa. Akseli selitti myöskin hänelle, että he ovat nyt varakkaita ihmisiä ja että heidän tulevaisuutensa on turvattu.

Kun Anna nukkui, puheli silloin Akseli vanhusten kanssa ja selitteli heille kaikki elämänsä vaiheet ja seikkailut. Heillekin ilmoitti hän minkäverran hänellä on nyt varoja koossa. Vanhukset eivät voineet kyllin ihme-

tellä Akselin miehuutta ja tarmokkaisuutta. Olihan hän nyt rikkaampi kuin kukaan muu monessa pitäjässä maineen mantuineen.

Akseli oli Amerikasta tuonut tuomisia vanhuksille ja Annalle, mutta ei hän tahtonut niitä antaa ennenkuin Anna täydellisesti toipui.

Kun Anna niin paljon parani, että hän kykeni järvelle lähtemään, kävivät he usein siellä soutelemassa ja nämä retket virkistivät paljon Annan terveyttä.

Muutamana kertana, kun he taasenkin olivat järvellä soutelemassa, rupesi Anna tahtomaan, että käytäisiin nyt tuolla ulpukkalahdella.

»Ainako sinun mielesi sinne palastaa? sanoi Akseli.

»Missään muualla ei ole niin rauhaisaa ja tyyntä kuin juuri siellä, eikä missään niin puhtaita ja valkoisia kukkia kuin siellä; minusta tuntuu siltä kuin siellä vallitsisi ikuinen taivaan rauha ja puhtaus», sanoi Anna.

»Meillä on aivan erinkaltaiset käsitteet ulpukkalahdesta, mutta kun sinun sinne mielesi tekee niin käydään hänessä nyt», myönteli Akseli.

Akseli oli soutamassa ja Anna piteli perää.

Kun he tulivat ulpukkalahdelle, kelluivat he siellä tyyneessä lahdessa pitkin lahtea. Anna ei joutanut peränpidosta paljon lukua pitämään, sillä hän haroi ja kurotteli saadakseen ulpukoita. Näin tehden olivat he kulkeentuneet likelle jyrkkää kallionrinnettä, joka ikäänkuin riippui järven päällä. Siinä kasvoi erinomaisen iso ja kaunis ulpukka. Anna tavoitteli sitä saadakseen, mutta kun vene lipui hiljalleen eteenpäin, jäi ulpukka liian kauas. Anna halusi sen kuitenkin saadakseen ja kurotti hyvin pitkälle, tavoittaakseen kukan, mutta samassa puksahti hän päätänsä myöten järveen. Akseli heti

heitti aivot käsistänsä ja hyppäsi samassa silmänräpäyksessä perään. Pian tapasikin hän Annan, otti hänet syliinsä ja nousi vedenpinnalle. Mutta kuinka saada Anna veneeseen, sillä siinä oli sangen syvä. Akseli oli hyvä uimaan kuin kala, eikä hän menettänyt mielenmalttiaan. Onneksi oli se, että nuo hyppäykset olivat tapahtuneet seljänpuolelle venettä, jonka tähden vene potkauksesta lipui kalliota kohden. Pitäen Annaa vasemmassa kainalossaan ui hän oikialla kädellä ja jaloillaan kallioon päin. Päästyään kallion ja veneen väliin, tunsihan suureksi ilokseen jalkainsa alla pohjaavan, pienen kallionsärmän. Akselin oli nyt helppo saada Anna veneeseen ja itsensäkin oli siitä hyvä päästä.

Kiiruusti lähti Akseli soutamaan kotirantaa kohden. Anna makasi veneenpohjalla, sillä hän oli vielä toperuksissa. Rantaan päästyä sieppasi Akseli Annan syliinsä ja kantoi hänet juoksujalassa kotiin. Vanhukset hämmästyivät kovin, kun nuoret tuommoisessa tilassa tulivat kotiin. Molemmat olivat niin likomärkinä, että vesi oistonaan juoksi heidän vaatteistaan lattialle.

»Missä Jumalan tähden te nyt olette olleet, kun olette noin märkinä?» utasivat vanhemmat.

»Nyt ei ole aikaa selityksiin. Laittakaa vaan pikaisesti Annalle kuivia, lämpymiä vaatteita päälle ja jotakin lämmintä sisälle», kiirehti Akseli.

Kiireesti puki Akselikin kuivat vaatteet päällensä, ja sen tehtyään meni hän matkalaukulleen, toi sieltä vanhuksille pullon hyvää viiniä, käski sitä lämmittää ja antaa pari pikaria Annalle. Sitten selitti hän perinpohjin kuinka tuo seikkailu järvellä tapahtui. Vanhuksiin teki tuo onnettomuudentapaus syvän vaikutuksen; oikein he vapisivat kauhusta, ajatellessaan, kuinka hel-

posti olisi voinut tapahtua, että Anna olisi voinut surmansakin saada ja epäilemättä olisi niin käynytkin, ellei Akseli olisi tarmokkaisuudellaan hänet kuolemasta pelastanut. Syvää kiitollisuudentunnetta tunsivat vanhukset Akselia kohtaan.

»Kuinka se nyt on, ystäväiseni? Eikö se juuri nyt ole käynyt kuten ennustin tuon ulpukkalahden suhteen? Sehän tahtoi väkisinkin riistää sinut minulta ainoan elämän onnen ja iloni. En tiedä, mutta tuntuu siltä, kun sallimus kaikintavoin kokisi riistää sinut minulta pois», tuumaili Akseli eräänä kertana Annalle.

»Minä luulen, että sinä olet tuossa ulpukkalahden asiassa taikauskon vallassa. Ei suinkaan siinä ole vesi vetelämpää, kuin muuallakaan» sanoi Anna.

»Taikauskoa se ei ole, korkeintaan vaan jonkunmoista aavistusta. Mutta miksikä sinä sitten siinä putoisit järveen, vaikket missään muualla ole pudonnut?»

»Minähän kurotin sitä kaunista ulpukkaa.»

»Siinäpä se juttu juuri onkin ja semmoisten tähdenpä se tuleekin salaperäiseksi ja puoleensavetäväksi», intteli Akseli.

»Korkeintaan voi koko jutussa olla vaikuttavampana syynä se, kun olet jo ennakolta kuvaillut ulpukkalahtea minulle, niin innokkaasti, kuinka synkkä ja salaperäinen se on», puolusteli Anna itseään.

»Olipa siihen syynä mikä tahansa, mutta siinä olet tehnyt oikein, kun et minun poissaoloni aikana sieltä etsinyt huvipaikkaasi, sillä silloin ei minulla enää omaa armasta Annaani olisikaan», sanoi Akseli ja syleili Annaa.

Nopeasti Anna parani ja voimistui entiseen kukoistukseensa, kun häneltä oli kaikki surut ja elämän seka-
vuudet poistuneet.

Nyt ruvettiin hakemaan kuulutusten purkamista Vipulan Sakun kanssa. Ja kun se oli saatu, pantiin heidät kuulutuksille ja kohta sitten pidettiin häät, ja nyt oli Akseli ja Anna aviopari.

»Mitä nyt aiotte eteenne ottaa?» kysyi muutamana kertana appiukko nuorelta parilta häiden jälkeen.

»Enpä oikein tiedä. Varaini puolesta voisin asettua vaikka pääkaupunkiin asumaan, mutta minun ei haluta pyrkiä isoihin, loistaviin paikkoihin. Nuoruuteni ajan olen työskennellyt nevoilla ja rämeillä. Nämät ovat tulleet minulle rakkaiksi työpaikoiksi. Useasti olen saanut jo ihailia, kun rumat rämeet ovat muuttuneet ihaniksi viljamaiksi. Olen miettinyt, etten suurinsurmin voisi luopua näiltä rakkailta paikoilta, josta suurimman onneni olen löytänyt. Sentähden tahtoisin tietää, kenen maalla tämä teidän torppanne on?» puheli Akseli.

»Tämä torppa on Vimparin maalla», vastasi appiukko.

»Mitä arvellette, luulisitteko Vimparin myövän tämän torpan ikuisiksi ajoiksi?»

»Minä luulen, että hän möisi mielelläänkin, sillä hän on jotenkin vähissä varoissa ja velkamiehet hätyyttelevät häntä.»

»Onko tuo suuri neva tuolla soukkaharjun takana Vimparin maata?»

»Kyllä sekin kuuluu Vimparille, sillä on laajat maat», selitti ukko.

Heti huomenna lähtivät ukko ja Akseli Vimpariin kaupantekoon. Kaupat sujuivat hyvin helposti, sillä Vimparista tuntui siltä kuin hän olisi saanut ilman

edestä rahaa, koska nuo torpan tiluksetkin olivat niin kaukana, ettei niitä olisi voinut viljellä taloon langettuakaan. Noista viljelemättömistä maista ja rämeistä ei myöskään ole ollut Vimparille pennin apua.

Aivan vähää ei Akseli noista raisiomaista tarjonnutkaan, sillä ensikäteen tarjosi hän niistä kahdeksantuhatta markkaa. Siihen Vimpari ilolla tyytyikin. Kirjat tehtiin ja maat lohkastiin kantatilasta erilleen ja verotettiin itsenäiseksi tilaksi. Tämän lohkomisen ja verotuksen toimitti maanmittari.

Nyt oli Akseli oman turpeen mies. Kun kylällä saatiin tietää nuo kaupat, ei voitu kyllin hullutella Akselia, kun tuommoisiin maihin viskaa rahansa; yhtä olisi ollut, jos olisi ne jokeen nakannut.

Muutamana kertana tuli Vipulan Saku tiellä Akselia vastaan.

»Mökin mieshän siitä isosta kerskailijasta tulikin, joka sanoi voivansa monikertaan ostavansa minun maani», ylvästeli Saku.

»Mutta ostamani maa on minun ja Anna on myöskin minun ja muuta en tahdokaan», vastasi vaan Akseli.

Nyt tuli Koukkulassa toiset tuumat. Akseli rupesi rakennuttamaan kookasta pytinkiä. Siihen tuli iso työhuone, sali, neljä kamaria ja keittiö. Joutuin kävi työ, sillä työmiehiä otettiin heti paljon ja Akseli johti kaikki työt.

Heti kun Akseli sai käsiinsä tuon soukkaharjun rämeen, mittasi hän ja tangotti viemärin, niska- ja sarkaojain paikat. Siellä tuli nyt ankara leikki. Tuolla avaralla rämeellä oli miestä kuin mätästä työssä. Siellä kuokittiin, ojitettiin, aidattiin, poltettiin risuja ja kantoja. Kaiken työn perään katsoi Akseli; erittäinkin ojituksesta

piti hän tarkan huolen. Ojissa ei saanut olla pienintäkään mutkaa, vaan niiden tuli olla suoria ja säännöllisiä niinkuin kerta pyyhkäistyt. Muutamasti tuli hän erään ojurin luo, joka oli tehnyt hyvin mutkasta ojaa.

»Oja ei saa olla noin juntturaista, sen pitää olla suoran, kuin tikun», sanoi Akseli.

»Notkeathan vedellä on niskat, kyllä se pääsee mutkastakin ojaa menemään», arveli mies.

»Kyllä vesikin osaa seinään päänsä pukata, ja siihen se syöpi kolon ja mullistaa ojan umpeen; paitsi sitä, onhan ojassa pituutta ilman mutkittakin. Minä en tarvitse sinua työssäni, saat mennä», sanoi Akseli ja maksoi hänelle palkkansa.

Akseli oli kotoisin semmoisesta paikkakunnasta, jossa yleensä harjoitettiin suonviljelystä ja hän oli tottunut kaikki työt tekemään perinpohjaisesti. Sentähden ei hänelle kelvanneet huonot työmiehet ja semmoiset erotti hän kaikki työstä pois.

Paikkakunnalla ei harjoitettu ollenkaan suoviljelystä. Suuresti kummailtiin, kun Akseli tuhlassi varakipeneitään tuommoiseen raakaan suohon, johon rahat menivät hukkaan kuin kaivoon, mutta tuommoisista puheista välitti Akseli viisi, sillä itse hän kyllä tiesi mitä siitä vielä kerran tulee.

Akseli ei ollut tuulenpään rahojaan pannutkaan. Ennenkuin hän mihinkään kauppoihin rupesi, oli hän tuon soukkaharjun rämeen tarkoin tutkinut ja koetellut, minkälainen pohja siinä on. Silloin oli hän huomannut, että rämeessä on hyvä savipohja läpeensä ja ettei se ole kovin syvälläkään.

Kun Akseli oli saanut tuparustingin valmiiksi, meni hän käymään entiseen kotipuoleensa. Siellä hän möi

isänsä torpan ja toi vanhempansa Koukkulaan, jossa heille nyt alkoi murheettomat päivät.

Ei kulunut kymmentäkään vuotta, ennenkuin Koukkula oli uljaimpia taloja mitä löytyä voi. Soukkaharjun räme savetettuna ja apulannoitettuna antoi sylintäydeltä kylvyheinää ja iso navetta oli uljasta karjaa täynnä. Silloin vasta huomasivat kyläläiset, ettei Akseli ollutkaan niin tyhmä mies kuin luultiin. Eipä kumma ollutkaan, jos heidän silmänsä aukenivatkin, sillä itse he korsivat huonoilta nevoilta huonoja heinänkorsia, jonka vuoksi heidän karjanhoitonsa oli perin kurjalla kannalla.

Metsälammelle, tuolle yksinomaiselle Koukkulan kalavedelle luotiin kärrytie; vanhukset kalastelivat siellä ja pitivät pöydän tuoreessa kalassa. Usein kävivät Akseli ja Annakin lammella soutelemassa. He kävivät tavasta ulpukkalahdellakin, eikä siellä nyt enää ollut mitään Ahtia saalistaan vaanimassa, sillä ei Anna enää kovin pitkälle kurottanut kaunista ulpukkaa saadaksensa.

Akseli ei suinkaan kerskannut rikkauksillaan, vaan yhtäkaikki iti tiedoksi, että hän on rikas mies. Hän oli ahkera auttamaan kaikkia kunnollisia työmiehiä, jotka olivat taloudessaan joutuneet ahdinkoon.

Tällävälän olivat Vipulan vanhukset kuolleet ja talo oli jäänyt Sakun haltuun. Saku oli ruvennut ryypimään ja heittänyt työnteon ja taloudenhoidon oman onnensa nojaan. Hän hoijasi hevosen kanssa kylillä ja kaupungeissa. Ei kulunut pitkiäkään aikoja ennenkuin alettiin huhuta, että Sakulla on velkoja.

Muutamana päivänä nähtiin Sakun ajavan Koukkulaan. Huoneeseen tultuaan otettiin hän ystävällisesti vastaan ja vietiin vierashuoneeseen. Puheltuaan tovin

aikaa niitä näitä isännän kanssa, ilmoitti Saku, että hän olisi noin parintuhannen markan tarpeessa ja pyysi eikö Akseli voisi hänelle sitä summaa lainata.

»Mitäs minä tämmöinen mies. Enhän minä ole kuin maankulkija, roisto, kerjäläinen ja mökin mies — mitäs meikäläisellä on niin suurta summaa lainata. Mene toisilta rikkailta lainaa pyytämään, sillä sinähän se olet kerskaanut rikas olevasi», sanoi Akseli, sillä eipä hän ollut voinut unhottaa sitä häväistystä ja petosta mitä Saku oli Akselia kohtaan tehnyt.

Nurpollanokin lähti Saku pois.

Sakun lähdettyä tuli Akselille paha olo. Tunto soimasi häntä, kun ei hän kuitenkin antanut Sakulle pyytämänsä lainaa. Vastapainona näille tunteille pyöri mielessä kaikki ne vääryydet, mitä Saku oli hänelle tehnyt, vieläpä niinkin suuren vääryyden, että oli vähällä saada ryöstetyksi häneltä Annan, jolle hän oli sydämensä kokonaisuudessaan antanut. Voimakkaana kaikui hänen sielussaan sanat: »Älkää pahaa pahalla kostako, vaan voita sinä paha hyvällä, niin sinä kokoot tuliset hiilet hänen pänsä päälle.» Niin taisteli Akselin sydämessä paha ja hyvä, ja hyvä pääsi viimein voitolle. Seuraavana päivänä lähetti Akseli Sakulle sanan, että hän tulisi käymään heillä. Sakun tultua antoi Akseli Sakulle pyytämänsä lainan ja Akseli tunsu sydämessään sanomattoman ilon ja rauhan.

Vähitellen vakaantui Sakukin kelpomieheksi, ja Akselistä ja Sakusta tuli hyvät ystävät.

SYYTETYT

Kyrälän kylä oli isoimpia ja tiheimmin asuttuja paikkakuntia maassamme. Kun sillä oli vielä kunnia olla kirkonkylänä, oli kylällä monta etua monen muun kylän edellä maassamme.

Kansakouluja alettiin perustella sinne tänne maaseuduille ja Kyrälässäkin alkoi kuulua ääniä, että heidänkin olisi koulu perustettava.

Kun noita mielipiteitä alkoi kylässä ilmestyä, syntyi kiivas riitaisuus koulun puolustajain ja vastustajain välillä Kyrälässä. Molemmilla riitapuolilla oli heidän syynsä ja perustelmansa, joita he pitivät oikeina ja kumoamattomina, tukien niillä mielipiteitänsä. Koulun vastustajat väittivät, että koulu riistää perheiltä kotikasvatuksen pois ja lapset jo nuorina joutuvat pois vanhempiensa silmänpidon ja peräänkatsannon alta vierasten ohjattavaksi. Ei ole vielä voitu todistaa, että tuo vieras ohjaus olisi senkään veroinen, kuin oman vanhemman rakkaudesta lähtenyt ohjaus lapsiaan kohtaan, jonka parasta ja etua he aina katsovat.

Koulun puolustajat väittivät sitä vastaan, että kodissa ei aina osata lapsia ohjata oikeaan, koska vanhemmilla itselläänkin useinkin on pintapuoliset ja vaillinaiset käsitteet siitä, mikä on oikea. Kuinka tämmöiset vanhemmat sitten voivat lapsiaan kasvattaa semmoisiksi ihmisiksi, että he tietäisivät, mikä heidän velvollisuutensa on Jumalaa, lähimmäistä ja yhteiskuntaa kohtaan.

Semmoisia aseita käyttivät vastustajat toisiaan vastaan, mutta pitkien kiistojen ja riitojen jälkeen pääsivät kuitenkin koulujen puolustajat voitolle ja niin perustettiin muhkea kansakoulu tuohon isoon Kyrälän kylään.

Nyt koitti uusi aika Kyrälän kyläläisille. Mielipiteet sekoittuvat nyt niin, ettei oikein ymmärretty mitä ajatella ja odottaa tästä uudenajan käänteestä. Koulun puoltajat odottivat, että koulu luopi kerrassaan yhdellä iskulla semmoisen valonheijastuksen paikkakunnalle, että kaikki pimeys, väärinkäsitykset ja yleistä edistystä vastustavat mielipiteet katoavat tuota pikaa ja kaikkalainen edistys pääsee vallitsevaksi mielipiteeksi ja hengeksi paikkakunnalla ja muissakin niissä paikoissa, joihin kansakouluja on perustettu. He käsittivät seminaarit semmoisiksi oppilaitoksiksi, joista ei ainuttakaan oppilasta päästetä tuota suurta kansanvalistustyötä tekemään, ellei hän ole jokapuolelta täysin opetettu, muokattu ja koetettu kelvolliseksi tuohon työhönsä. He käsittivät seminaarit niin korkeiksi oppilaitoksiksi, etteivät mitkään muut oppilaitokset ole vedettävät verraksi niille, eipä edes yliopistokaan. Yleiseen luulivat he, että kun kerran kansakouluun opettaja saadaan paikkakunnalle, ei silloin ole enää mitään hätää, sillä hänhän tietää, osaa ja kykenee selittämään kaikki vaikeimmatkin pulmat ja ongelmat.

Niin. Paljon toivottiin ja odotettiin kansakoulun opettajalta, eikä älytty ottaa sitä ensinkään lukuun, että hänkin on vaan ihminen.

Vastustajat taasen jäivät odottavalle kannalle. He eivät uskaltaneet koululta eikä opettajalta niin paljon hyvää toivoa, tuskimpa mitään ja he vakaantuivat siinä mielessä, etteivät he pane lapsiaan kouluun. He aset-

tuivat paremmin tarkastajain kannalle, tähystelemään sekä kouluoloja, että itse opettajan käytöstä ja elämäntapoja yleensä.

No niin. Huolimatta näistä erilaisista mielipiteistä, julistettiin opettajanvirka avonaiseksi. Hakemusajan loputtua kokoontui kansakoulun johtokunta valitsemaan opettajaa. Hakijoita oli toistakymmentä, kaikki seminaarin läpikäyneitä. Muudan hakijain joukossa oli sellainen, jolla oli kaikinpuolin hyvät paperit, mutta hakemuskirjaansa oli hän kirjoittanut pari kielivirhettä, jotka hän oli sitten jälestäpäin korjannut, pyyhkien ne pois ja kirjoittaen oikaisun rivien väliin. Johtokunta punnitsi tarkoin hänen kirjojaan ja mietti hänet valita opettajaksi.

Johtokunnassa oli eräs Juntti nimisen talon isäntä. Hän oli hiljainen luonteeltaan ja sangen vähäpuheinen. Mutta kaikkien kummastukseksi nousi Juntti nyt kiiwaasti vastustamaan tuon hutilon kirjoittajan valitsemista opettajaksi.

»Minun ymmärryksenäni mukaan ei se ole koskaan kelpomies, joka tärkeimmissä tehtävissään elää niin veltoasti, ettei viitsi hakemustaan puhtaaksi kirjoittaa, vaan virheineen laskee paperinsa virkaa hakemaan. Minusta tuntuu, ettei meidän tule häntä valita opettajaksemme», tuumaili Juntti.

Tämä tepsikin ja häntä ei valittu.

Johtokunta valitsi erään toisen hakijan opettajaksi ja niin oli siitä pulmasta päästy. Jälestäpäin huomattiin Juntin olleen oikeassa.

Kun aika joutui, astui opettaja virkaansa. Hän oli hyvännäköinen ja kokoinen mies ja sangen hyväsävyinen ja hiljainen luonteeltaan.

Heti kun kerittiin, avattiin kausakoulu ja sisäänkirjoituksessa tuli oppilaita tarpeeksi asti.

Tällävälän oli osa koulunvastustajistakin panneet lapsiansa kouluun.

Kun koulu alkoi vaikutuksensa, kyllä oli tarkastelijoita mitä siitä rupeaa kuulumaan, mutta siitä huolimatta teki vaan koulu tehtävänsä. Ei pahimmallakaan koulun vihaajalla ollut nokansijaa ensimmältä, mihin hän olisi kiinni iskenyt koulua lastatakseen, mutta pian luulivat he semmoista löytäneensä. Onhan tietty asia, etteivät valloillaan juoksevat kansanlapset ole oppineet minkäänlaiseen järjestykseen, jommoista kuitenkin koulussa täytyy pitää, jos mieli jotakin siellä toimeensaada.

Kun opettaja nyt rupesi vaatimaan järjestystä koulussa ja kun semmoisiakin oppilaita löytyi, jotka eivät olleet taallaankaan opettajan vaatimuksesta, täytyi heitä yhdellä tai toisella tavalla rangaista.

Mutta siitäkös nyt vasta meteli nousi koulun vastustajain puolelta. »Siellä lapsia kiusataan ja rääkätään, etteivät he tohdi siivoon hengittääkään; lasten pitäisi antaa olla vapaudessaan; eihän siinä semmoisessa kiusapaikassa voi mitään oppiakaan», päättelivät he. Muutamat järkevimät vastustajatkin älyivät sen, etteihän koulusta mitään tule, ellei siellä ole järjestystä. Mutta toiset kasaantuivat niin, että menivät opettajaa haukkumaan. Vaikka kuinka sävyisästi olisi opettaja heille koettanut selittää, kuinka mahdoton on koulua saada voimassa pidetyksi, ellei siellä vallitse hyvä järjestys, ei se mitään auttanut, sillä heidän lapsensa eivät ole muka pahempia kuin muidenkaan, vaan heitä vain ihan suotta kiusataan ja vainotaan.

Nämät vanhemmat olivat semmoisia, jotka ottivat vastaan lastensa juorut ja valheet, mitä ikänä he koulusta pahaa puhuivat, eivätkä itse koskaan ottaneet selvää todellisista oloista.

Mutta oli näiden koulun vastustajain joukossa semmoisiakin vanhempia, että he ottivat tarkan selvän kouluoloista ja lastensa käytöksestä siellä, eivätkä usko- neet lastensa valheellisia kertomuksia, vaan ajoivat heidät keppiselässä kouluun, jos he tulivat jotakin valittamaan.

Suurta paheksumista nosti sekin paikkakunnalla, kun lapset välitunneilla saivat vapaasti ulkona telmiä ja leikkiä. »Siellä ne vaan saavat kaikkea pahuutta ja ilkeyttä oppia toisiltaan, kun saavat niin isoissa lau- moissa siellä päinensä mellastaa ja telmätä. Kenenkään vanhimman silmä ei ulotu heitä siellä kurissa ja aisois- saan pitämään, niinkuin lasten kotona ollessa olisi voi- nut tehdä», paapotettiin yleensä. Mutta sitä ei otettu ensinkään lukuun, että lapset tarvitsevat välttämättö- mästi raitista ulkoilmaa, jos mieli oli heidän terveenä pysyminen, kun heidän melkein aina tuli istua huoneessa, ummehtuneessa huoneessa. Eikä sitäkään, että heidän lapsensa olivat kotona ollessaan päiväkaudet juoksemassa ympäri kylää ja siellä sitä vasta oikein pahuutta opittiin.

Vähitellen kuitenkin vakaantuivat mielipiteet niin, että koulu rupesi saamaan yhä enemmän suosiota. Vas- tustajatkin rupesivat nyt joukonmiehissä panemaan lapsiaan kouluun ja oppilaita kertyi niin paljon, ettei niitä kaikkia voitu vastaanottaa.

Pian kävi asia semmoiseksi, että täytyi ruveta raken- tamaan toista kouluhuoneustoa. Kun huone tuli val- miiksi, tuli oppilaita niin paljon, että molemmat raken-

nukset saivat täytensä. Tyttöjäkin tuli kouluun runsaasti, joten koulu tuli nyt sekakouluksi.

Niin paljoja oppilaita oli yhden opettajan mahdoton hoitaa. Tämän tähden julisti johtokunta toisen opettajanviran avonaiseksi ja nyt päätettiin ottaa naisopettaja, koska koulussa oli paljon tyttölapsia.

Tavallisessa järjestyksessä valittiin opettajatar ja kohta astui tämä virkaansa.

Opettajatar oli soleva, kaunispurteinen ihminen ja jo ensi näkemältä miellyttävän näköinen. Opettaja, Valonen, oli paljonkin nähnyt naisia, mutta ei yksikään heistä ollut koskaan häneen tehnyt niin syvää vaikutusta, kuin opettajatar Siiri häneen ensi näkemältä teki. Samoinpa oli Siirinkin laita, sillä molemmin he punastuivat korviaan myöten. Siitä herran hetkestä saakka olivat kumpikin toisensa sydämet valloittaneet.

Kuitenkin olivat he niin ujoja ja kainoja, ettei kumpikaan heistä uskaltanut ajatellakaan sitä, että he kerran saisivat toisensa omakseen kutsua. He olivat ja elivät vaan niinkuin ei toista tai toista olisi ollut olemassakaan; kumpikin vaan teki ahkerasti työtä omalla alallaan.

Kun Siiri tuli kouluun, alkoi kyläläiset pahoin pörhistellä ja kuulustella, mitenkä tuossa mahtaa käydä »Onko soveliasta, että samassa koulussa on työskentelemässä mies ja nais opettaja!» arveltiin.

Opettaja Valonen oli saanut jo luottamusta kuntalaisilta, sillä noiden väärrien syytösten, joita häntä vastaan tehtiin, täytyi vähitellen itsestään raueta. Mutta nyt luultiin löytäneensä uusi aihe, joka muka tarvitsi tarkkaa vartioimista ja peräänkatsomista. Tämän tähden oli senkin seitsemän sissijää ja urkkijaa alituisesti va-
koomassa sekä opettajan että opettajattaren käytöstä.

Mutta kuinka kärkkäitä ja vaanivaisia nuo vainoojat olivatkin, ei heidän valppautensa saanut heissä mitään moitteen sijaa.

Julkisesti ei kyllä puhuttu noista vaaralliseksi luultuista huhuista, mutta sitä ahkerammasti toimivat nuo salapoliisit vartijatoimissaan.

Tämmöisenään aika pari kolme vuotta. Vakoojatkin alkoivat kyllästyä tuohon pitkälliseen nuuskimiseen, kun eivät he kumminkaan mitään nokanpäähän löytäneet.

Mutta silloin tapahtui asiassa käänne.

Tähän saakka eivät opettaja Valonen ja Siiri olleet tuskin luoneet silmäystäkään toisiinsa vaikka heidän sydämässään paloi niin kummalliset tunteet toisiansa kohtaan.

Eräänä kertana kävi niin, että opettaja ja Siiri tulivat toisiansa vastaan pitkässä käytävässä. Koulu oli jo päättynyt ja koko kouluhuoneustossa ei ollut ainutakaan muuta ihmistä kuin he. Molemmat seisahtuivat.

»Minusta on kumma kun ei Siiri ole vielä kertaakaan käynyt katsomassa minun asuntoani, vaikka niinkin kauan on oltu yhdystyössä», sanoi opettaja Siirille.

Siiri punastui punaiseksi kuin leppäkerttu, sillä eipä opettaja ollut hänelle ennen senkään vertaa puhunut.

»Eipä opettajakaan ole käynyt koskaan minun asuntoani katsomassa», sanoi Siiri kuiskaten tuskin kuuluvasti.

»Mutta tästälähin käymme toisiamme useasti katsomassa eikö totta?» sanoi opettaja tarttuen samassa Siirin käteen kiinni.

Siiri ei kyllä tehnyt väkirynnäkköä, riistääkseen kättään pois opettajan kädestä, mutta kuitenkin hän pyrki vetäntymään taapäin, ikäänkuin väistyäkseen pois opettajan läheisyydestä.

Valonen luuli tehneensä kauhean erehdyksen. Hän heitti äkkiä Siirin käden irti, pyytäen tuhannesti anteeksi, kun hän sanoi niin ajattelemattomia sanoja.

»Ei nyt juuri silti kannata mutta — mutta . . .» sopersi Siiri.

»Mutta mitä?» kysyi opettaja.

»Mitä ihmiset sanovat? Meitähän vakoillaan ja vainotaan niinkuin joitakin suuria pahantekijöitä», sanoi Siiri.

»Sen kyllä tiedän, mutta se on asia, johon ihmisten ei tule mitään. Jos kerran sydän on löytänyt sydämen, niin kenellä on valta ne toisistaan erottaa. Minä olen siitä saakka, kun tulitte kouluun, kantanut teitä sydämessäni yöt ja päivät ja nyt vasta olen saanut ilmaistakseni tunteeni teille. Pyydän nyt rohkeasti teiltä vastausta, tohdinko pyytää teiltä vastakaikua sydämeni tunteille», puheli opettaja kylläkin avonaisesti.

Siiri valahti hervottomana opettajan vieressä olevalle tuolille istumaan. Hän ei vetänyt kättään pois opettajan kädestä vaan kallisti päänsä opettajan rintaa vasten ja alkoi itkeä nyhkiä.

»Jos sinulla on samanlaiset tunteet kuin minullakin, niin minä tahdon varman vastauksen», sanoi opettaja.

Siiri ei vastannut mitään, nyhki vain.

»No, sittenhän on paras, että heitän turhat toivoni sikseen ja rupean miettimään turhaa pettynyttä toivoani», sanoi opettaja, nousten äkkiä istuultaan seisomaan.

»Ei, ei, ei niin. En minä semmoista tarkoittanut. Mutta minun sydämeni tahtovi edes huoata. Jumala sen tietää, ettei silmiäni eteen ole koskaan ennen miestä ilmestynyt, johon sydämeni olisi niin kiinteästi mielis-

tynyt kuin teihin — Jumala antakoon minulle anteeksi», sanoi Siiri ujosti ja nousi seisomaan.

»No sittenhän me kaksi olemme tästäpuolen yksi», sanoi Valonen, nousten hänkin seisomaan ja sulki Siirin syliinsä.

Molemmat näyttivät säpsähtävän. He irtaantuivat äkkiä syleilystä ja käytännöllinen maailma astui heidän eteensä täydessä valossa. He huomasivat olevansa yhteiskunnan palveluksessa, joilta niin paljon odotettiin ja vaadittiin. Oliko edes tämä vasta tunnustettu rakkauskaan oikeutettu ilmenemään noiden ankaroiden vaatimusten edessä?

Tämän käsitettyään ja huomattuaan, päättivät he salata rakkautensa ja elää edelleenkin tuommoista yhtäkaikkista ja välinpitämätöntä elämää keskenänsä kuin he tähänkin saakka olivat eläneet, siihen asti kun heidän aikansa tulee.

Kyllähän sitä on niin hyvä päättää ja aikoa, mutta ei sitä ole niinkään hyvä täyttää noita hurskaita lupauksia ja aikomuksia. Kun kerran kauan ikävöity, toivottu ja haluttu tunnustus on tehty, eivät asiat ole enään entisellään. Entinen ujo kainous ei nyt enää vallitse persoonain välillä. Vapaampi, lempeämpi ja keskenään annettu myöntymyksen tunnelma alkaa sieluissa liihotella. Joka ennen tuntui luvattomalta, alkaa nyt tuntua luvalliselta ja niin ei kytevä tuli pysy salassa kauan.

Kyllä koetettiin nytkin olla olevinaan tietämättömiä toisistaan, mutta nytpä tämä ei enää onnistunutkaan. Silmäin luonne ja kasvojen värähdykset ilmoittivat nyt jo aivan toista kuin entisinä aikoina ja oppilaat arvelivat keskenään: »ei ole ajat enää niinkuin ennen.»

Ulkomaailma ei kuitenkaan tiennyt näistä vähäpätöisistä ulkonaisista seikoista niin mitään, mutta kyllä asianomaiset itse ja osaksi heidän oppilaansakin.

Eräänä kertana sitten tapahtui se kumma, että opettaja opettajattaren kanssa käveli kynkässä muutamana kauniina iltana.

Vaikka olikin jo jotenkin myöhäinen ilta, sattui heidät kuitenkin havaitsemaan eräs kylän akka. Huutain hoilaten meni hän heti ympäri kylää ilmoittamaan minkä hirveän asian hän nyt näki. Kauan on jo pengottu ja vaanittu jotakin tämmöistä, mutta nyt se sieltä kumminkin ilmeni.

Koko kylä nousi nyt semmoiseen riehunaan kuin olisi kylässä ollut valkea irti.

»Tuommoista se on se nykyaikainen sivistys. Tekeydytään kansan lasten opettajiksi ja tuommoisilla esimerkeillä eletään lasten edessä. Tuommoista on jo kauan odotettu ja epäilty, mutta tulipa se sieltä viimein ilmi», huudettiin nyt melkein yhteen ääneen. Mutta siitä ei pidetty mitään lukua eikä huolta, vaikka heidän omat poikansa, tyttärensä ja palkollisensa olivat yökaudet yöjuoksussa ja maata litkottivat kotonakin toistensa vieressä.

Tuommoinen huhu ei voinut olla tulematta kansakoulun johtokunnan korviin. Nämät johtokunnan jäsenet, jotka olivat hurskaitakin hurskaampia mielestään, ällistyivät pahanpäiväisiksi tämän hirmuisen uutisen kuultuaan, joilla useallakin oli aikoinaan kaikenlaisia vähemmän suotuisia huhuja niskoillaan, kokoontuivat nyt neuvottelemaan mitä tuon kamalan asian kanssa olisi nyt tehtävä. He päättivät kutsua sekä opettajan että opettajattaren eteensä antamaan selityksiä.

Kun he saivat kutsumuksen tulla johtokunnan eteen, säikähtivät he pahanpäiväisesti, ajatellen, että mitähän rikosta heillä nyt olisi, josta heitä nuhdeltaisiin. He koettivat tehdä tiliä itsensä kanssa, olisiko heissä mitään nuhteen syytä, mutta mitään semmoista eivät he itsestään löytäneet.

Kun määrätty hetki tuli, astuivat he rohkeasti johtokunnan eteen.

Juhlallisena istui johtokunnan esimies pöydän päässä ja muut jäsenet ympärillä, kun opettajat astuivat huoneeseen.

Johtokunta näytti vähän hammastelevan. Ensimmältä ei puhuttu mitään esimies vaan ryähteli tekoyskää ja muut jäsenet sioittelivat jalkojaan.

Kun ei näyttänyt tulevan mitään valmista, sanoi opettaja: »Meitä on kutsuttu tänne.»

»Niin. On alkanut liikkua semmoisia huhuja, että johtokunta on katsonut oikeaksi kutsua teidät antamaan selityksiä», sanoi esimies ryäisten isomman yskän.

»Mitä huhuja ne sitten ovat?» kysyi opettaja ihmeissään.

»Teidät on muutamana iltana nähty kävelevän käsikäin toistenne kanssa», ilmoitteli esimies.

»Mitä pahaa siinä sitten olisi?» kysyi opettaja ällistyen.

Siinä sen kuulitte. He eivät edes koetakaan salata tavatonta käytöstänsä, vaan pitävät sen aivan tavallisena ja luvallisena tekona. Käydä tuommoisilla esimerkeillä oppilastensa edessä, se ei tunnu heistä rikokseltakaan. Kun kerran mielipiteet tuommoisiksi tulevat, mitä he silloin lapsille opettavat ja minkälaista henkeä he heihin istuttavat, on itsestään selvä».

»No, mutta mitä pahaa me sitten oikeastaan olemme tehneet».

»Olettehan sen jo kuulleet, että teitä syytetään siitä, että te seurustelette toistenne kanssa».

»Eikö senkään pahempaa? Mutta eikö teille olisi syytä syyttää omia poikianne ja tyttäriänne siitä, kun he makaavat toistensa kanssa vuodet läpeensä niinkuin parikunnat saaden enemmän kuin suotava olisi äpärälapsia. Luulisi senkin vähän sydäntä kaivelevan, kun esimiehen pojalta juuri parhaallaan haetaan oikeudessa elatusta äpärälapselle», sanoi opettaja.

»Mitäs heistä, eiväthän he ole opettajia», sanottiin.

»Vai niin! Muilla ihmisillä ei ole mitään velvollisuuksia ja vaatimuksia kuin opettajilla. Muut saavat elää keskenään niinkuin luontokappaleet, mutta opettajilta vaaditaan, etteivät he saa tietää toisistaan mitään, enempää kuin kivet kankaalla. Vikana en minä pidä sitä, jos he, hankkiakseen ruumiinliikuntaa ja saadakseen raitista ilmaa keuhkoihinsa, kävelevätkin rinnakkain kauniina syyskuun kuutamo-iltana. Semmoista on tapahtunut ennenkin ja tapahtuu vastakin; kumpu ei vaan pahempia tapahtuisi. Mitään muuta ei meidän välillä ole ollut ja tämäkin luetaan meille viaksi», puheli opettaja.

»Mitä me sitten enää todistuksia tarvitsemme, sillä me olemme kuulleet sen heidän omasta suustaan. Mutta sen me sanomme teille, että, jos mielitte virassanne pysyä, niin teidän on heittäminen pois semmoiset vehkeet, sillä teidän on muistaminen, että te olette kansan opettajia», sanoi esimies juhlallisen vakavasti.

»Onko teidän koululaitoksenne sitten muuttunut paavilaiseksi luostarilaitokseksi, jossa eivät sukupuolet

saa muka toisistaan mitään tietää. Jos niin on, silloin on parasta, että suljette koulunne, sillä semmoinen periaate on nykyään mahdoton toteuttaa; sen teidän pitäisi tietämän», sanoi opettaja.

Synkkämielisen näköisinä nousivat johtokunnan jäsenet ylös ja menivät pois.

Siiri oli häpeästä tukehtumaisillaan. Hän, joka oli niin kaino, että hän punastui ja hermostui pienimmästään ajattelemttomasta ja epämiellyttävästä sanasta, sai nyt tuommoisen pitkän törkeän ja loukkaavan nuhde-saarnan kuulla, jota ei hän tuntenut ensinkään ansain-neensa. Tämä kaikki teki häneen niin syvän vaikutuksen, että hän oikein kauhusta vapisi.

Kun johtokunnan jäsenet poistuivat, pillahti hän katkeraan itkuun. Voimatonna istui hän tuolilla, eikä voinut lausua luotuista sanaa. Opettaja koki häntä parhaansa mukaan lohdutella, mutta Siirin sydän oli niin täysi, ettei sinne nykyään mikään lohdutus mah-tunut.

»Kamaloita ihmisiä, kun syyttä tarpeetta voivat muita ihmisiä tuomita ja syyttää noin törkeästi, pelkän luulotellun ja otaksumisen nojalla! Oma, sisällistä elämäänsä eivät he ensinkään tarkastele, vaikka siellä olisi paljonkin semmoista, joka tarvitseisi ankaran ja perinpohjaisen siivoamisen», sai Siiri vihdoin tyyntyytyään sanotuksi.

Semmoinen on maailma. Muiden ihmisten hartioille ovat he valmiit säilyttämään raskaita kuormia, mutta itse he eivät yritä pikkusormellaankaan niitä nostamaan. He ovat olevinaan hurskaita ja Jumalisia mutta heidän jokapäiväinen elämänsä osoittaa, että he sen voiman kieltävät pois», sanoi opettaja.

»Mihinkä me poloiset nyt joudumme?» päivitteli Siiri.

»Älä ole milläsikään. Meillä on puhdas maine ja omatunto sekä hyvät koulutodistukset; kyllä me maailmassa pärjäämme. Avara on maailma ja vaikutusala löytyy kyllä muuallakin», vakuutti Valonen.

Pontevasti he kuitenkin ryhtyivät koulutyöhönsä, toivossa, että nuo turhat syytökset vähitellen haihtuisivat pois, sillä, ajattelivat he: »pianhan ne kuivat roskat päältä varisevat.»

Melkein vuoden ajan työskentelivät he vielä koulussa, mutta mitään muutosta ei tapahtunut yleisessä mielipiteessä. Jos he olivat ulkona kävelyllä, joko yksissä tai erillään, katselivat ihmiset heitä ikäänkuin jollakin pelonsekaisella arkuudella. Kun joku tuli heitä vastaan ja kun opettajat sanoivat heille hyvänpäivän, oli kahden isännän, jos he siihen vastasivat. He katsella vilkuilivat sinne tänne, vilauttaen tavasta opettajainkin silmiin tuskin kuultavasti hymähtäen jotakin.

Tämmöiset olosuhteet kävivät aivan sietämättömäksi opettajille. He tunsivat tunnossaan, että he puhtaalla omallatunnolla olivat vointinsa mukaan kokeneet rakkaudella ja huolella ohjata lapsia kaikkeen mikä hyvä ja oikea on ja yhtäkaikki heitä tarpeettomasti vainottiin.

Lapset olivat rakastuneet opettajiinsa, eikä kodin katsantokantakaan ollut voinut pois vieroittaa lapsia opettajista. Opettajatkin olivat niin kiintyneet lapsiin että heidän tuli heitä kovin surku ja sääli.

Eräänä syyskuun päivänä luokalla ollessa keskellä tuntia nousivat opettajat ylös. Ja opettaja piti seuraavan puheen:

»Rakkaat lapset! Niin vastenmielistä kuin se onkin, täytyy meidän surulla teille ilmoittaa, että me emme voi enää teidän kanssanne työskennellä. Olemme vointimme mukaan kokeneet teitä opettaa ja ohjata kaikkeen totuuteen ja kunnioittamaan Jumalaa, vanhempianne ja kanssaihmiisiä. Olemme koettaneet Jumalan ja ihmisten edessä viettää nuhteetonta elämää, mutta silläkään ei ole hyvä. Meiltä vaaditaan enempää kuin paraskaan ihminen voi tehdä ja koetetaan hakea meissä vikoja siinäkin missä ei vikaa ole. Tämän tähden täytyy meidän teidät jättää. Kasvakaan hyväksi ihmisiksi ja olkaa nöyrät ja kuuliaiset tuleville opettajillenne.»

Kun opettaja oli puheensa lopettanut, ottivat opettaja ja opettajatar toisiaan kädestä kiinni ja niin he menivät käsikädessä ulos. Ovi jäi heidän jälkeensä auki ja hämmästyneenä katselivat lapset heidän jälkeensä.

HIENOA HERRASVÄKEÄ

E räänä kertana, aivan nykyaikana, tuli luonani käymään eräs nuoruuden ystäväni, jota en ollut tavannut kymmeneen vuosiin, enkä liioin paljon mitään hänestä kuullutkaan. Hän oli oikea veteraani noilta kansallistaistelun alkuajoilta ja uskollinen asetoveri.

Ilostuin ikihyväksi saadessani niin harvinaisen vieraan; riensin häntä tervehtimään ja riisumaan hänen päältään päällysnuttua.

Oitis pisti silmäni ystäväni alakuloisuus. Kummas-telin mielessäni hänen raskasmielisyyttään, hän kun entisinä tnttavuuden aikoina oli ainoa esiintynyt itse-tietoisena käsillä olevia asioita oikein harkitsevana ja päättävänä miehenä, kantaen samassa aina hilpeää ja leikkisää mielialaa. Kuitenkaan ei minun sopinut noin vaan äkkipikaa tunkeutua tiedustelemaan hänen synkkä-mielisyytensä syytä, vaan annoin asian vähän hapata.

Kun oli kahvit juotu, kuulumiset kuulusteltu ja puhuttu niitä näitä, kysyin häneltä vihdoin:

»Mikä sinua vaivaa, kun olet noin raskasmielisen näköinen?»

»Kansalliset asiat ne vieläkin minua vaivaavat», sanoi hän vihdoin synkästi.

»Kuinka niin? Nykyäänhän pitäisi kansallisen asian olla jo jotenkin tyydättävällä kannalla», sanoin.

»Kyllä kai itse kansallisasia jo joihinkin määriin, mutta kun kansansivistys pyrkii väärään suuntaan, se minua harmittaa», sanoi hän.

»Kuinka se niin on?»

»Nykyään pakkaa vallalle semmoinen tapa etteivät ihmiset pysy aisoissaan ja säädysään, vaan alkavat pakkaantua yhdellä tai toisella tavalla herroiksi, vaikkeivät omaa sitä nimeä vastaavia tietoja. Useinkin näkee, että pelkkä ruumiillisen työn tekijä hylkää kotikutoisen vaateen, ostaa tehdasten tekemää vaatetta ja teettää räätäilillä itsestään herran. Saattaako surkuteltavampaa ja naurettavampaa ihmistä löytyä kuin tuommoinen itseensä ihastunut houkkio on? Kun hän luulotellussa herruudessaan kömpelösti pöyhkeilee noilla hänelle vierailta vaatteilla, jotka eivät ensinkään sovellu hänen säätyynsä — luulee hän olevansa jo kokonainen herra. Kun he ovat saaneet senverran kansakouluopetusta, että osaavat jonkunverran kirjoitusta ja luvunlaskua, pyrkivät he suoraapäätä herroiksi. Kun nykyaikana on niin viljalta maakauppiaita, onnistuu useinkin noiden herraksi pyrkijäin päästä minkä maakauppaan puotipalvelijaksi, minkä tavaränäytteitten levittäjiksi. Heidän mielestään tuntuu nyt siltä että heidän noin ison ylennyksen takia täytyy saada hieno herraspuku», tuumaili ystäväni Keri.

»Onkos se sitten mikään kumma, jos heillä semmoissa ammateissa onkin siistimpi puku kuin tavallisesti», huomautin minä.

»Ei ole, enkä minä mitään semmoista tarkoittanutkaan, mutta ei heidän pitäisi siltikään ylellisyyksiin mennä ja matkia kaikissa herrastapoja. Mutta pahin puoli on se, kun he luopuvat pois kaikenni säätynsä tavoista ja rupeavat jäljittelemään ja noudattamaan kaikkia herrain oikkuja ja tapoja», tuumaili Keri.

»Mitä sinä sitten nyt erinomaisempaa olet nähnyt, kun tuommoisia mielipiteitä olet päähäsi saanut? kysyin.

»Olempa nähnyt semmoisiakin kummia, joita en olisi suonut näkevänikään.»

»No minkälaisia sitten?»

»Siinä aivan meidän lähellä on erään kaupunkilaisen maakauppa», alkoi Keri kertoa. »Puotilaisena tuossa kaupassa oli eräs, minkäänlaista koulua käymätön mies, joka oli nainut piikatyttö. Luultavasti ei kaupan omistaja luullut tarvitsevansa rakentaa erityistä saunaa tuolle uudelle herrasväelle, jonka vuoksi he olivat pakoitetut etsimään sitä muualta.

Eräänä kertana tuli tuon herrasväen piikatyttö minulta imartelevien ja makein sanoin sekä arvokasten terveisten kanssa pyytämään: »Saisiko meidän herrasväki teidän saunaan tulla paataamaan.»

»Mitä se sitten on tuo paati?» kysyin ällistyneenä.

»Ettekö sitä vielä tiedä?! Se on sauna, jossa kylvetään», selitti tuo pyntätty piikatyttö.

»No miksei; eihän saunan lämpymästä ole säilytettäväksi toiselle viikolle», sanoin.

Juhlallisina saapuivat nyt nuo hienostuneet ihmiset, kalossi jaloin, meille ja kun he olivat katselleet ympäri huonetta ja ottaneet päällysvaatteet pois yltään, tulivat he arvokkaan ystävällisesti tervehtimään minua.

»Kiitoksia paljon, hyvä isäntä, kun lupasitte tulla meidät paataamaan. Kun huomasimme, että teidän sauna näin lauantai-iltana lämpiää, niin uskalsimme tämän pyynnön tehdä on niin ikävä, kun ei ole itsellä saunaa», sanoi tuo hienostunut, piiaasta tullut rouva.

Tuo ulkokullattu ja teeskelty liverrys jo pisti sapeleni ja minä Murahdin vaan hänelle vastaukseksi:

»Mitäpä siitä.»

»Mutta kuulkaa, hyvä isäntä! Sallikaa minun teiltä kysyä, onko teillä paatipunkkaa», jatkoi rouva.

»Ei ole — —. Mikä värkki se sitten oikeastaan on?» kysyin melkein ärtyisesti ja tollomaisesti.

»Se on semmoinen, joko puusta tai sinkistä tehty matala, soikea sammio, johon lavoilta tultua mahtuu lämpymään veteen makaamaan, saippuan ja harjan kanssa pestäväksi», selitti naapurin rouva.

»Niinkuin sanoin, ei meillä semmoista ole, eikä tarvitaakaan», sanoin hänelle, eikä minua tuntunut vähääkään hävettävän tuo talonpoikamaisuuteni.

»Onkos teidän saunassa sitten pukuhuonetta?» kysyi rouva.

»Eikä ole, riisumme ja puemme omissa huoneissamme», sanoin.

»Voi jestante, kuinka ikävää on, kun talonpoikain saunassa ei ole pukuhuonetta», sanoi rouva itsearvonsa tunnossa.

»Eipä kaikilla herroilla näy olevan itsellään edes saunaakaan», sanoa jyräytti renki Matti ja repäsi samassa ison pärepuun halki suurilla kourillaan.

»Eihän meillä mitään hienoja laitoksia ole. Me olemme vaan tuommoisia arki-ihmisiä — työmiehiä — elämme kuten parhain taidamme ja meidän parhainpammekaan ei tämän parempaa ole. Jos voitte käyttää hyväksenne tätä puutteellisuuttamme, niin olkaa hyvät», koin heille sanoa, vaikka sisälläni kiehui, sillä en tahtonut heille ynseyttäni näyttää, kun olin kerran heidän käytettäväkseen saunan luvannut.

»Kylläkai, isäntä hyvä. Muuten olisi kaikki hyvin, mutta eikö teillä olisi meille antaa erityistä huonetta, on niin ikävä riisuutua ja pukeutua yhteisissä huoneissa», sanoi rouva.

»Onhan tuo nurkkakamari tyhjänä; sinne saatte mennä, eikä se ole kylmäkään», sanoin heille.

»Se on hyvä, mutta saisikohan piika Maija lähteä meitä paataamaan», velkoi tuo vaateliias rouva yhä.

»Se on Maijan oma asia. Minä en tahdo häntä pakottaa mihinkään ylimääräiseen työhön», sanoin yksikantaan ja puitsin tieheni, sillä tunsin etten voinut enää itseäni hillitä.

»Olisiko Maija niin hyvä?» sanoi rouva Maijaan kääntyen.

»Kyllähän tuota.»

Tovin ajan päästä palasi Maija, saunasta takaisin ja ilmoitti kylvyn olevan valmiina.

Oitis nousi herrasväki ylös ja meni tuohon heille osoitettuun erityiseen huoneeseen. He vinkkasivat Maijan peräänsä. Sinne tultuaan rupesivat he riisumaan reteleitään päältään. Tuolle korkealle rouvalle oli vasta hankittu kureliivi. Kun rouvan piti tuo uudenaikainen ja muodinmukainen sivistyspuristin saada päältään pois, ei se hänelle onnistunutkaan, sillä se oli niin lujaan kiristetty hänen ympärilleen, ettei hän saanut sen reteleitä auki. Piika Maijan täytyi rientää apuun, päästämään pälkähästä tuota sivistynyttä tai oikeimmin puristunutta rouvaa. Kun Maija oli saanut rouvan pelastetuksi tuosta uudesta puristimesta, herjahti rouva hermostuneesti taaksepäin, niinkuin ainakin sivistyneet hermostujat, tehden pyörtymystä.

Tuo hieno herrasväki lähti nyt, Maijan saattamana, saunaan. Mutta sinne tultua Maija vasta ihmeensä kuuli.

»Mitä, eihän täällä ole olkiakaan lavoilla», sanoi nyt herra vuorostansa ärtyisesti.

»Mitäs niillä enhän minä mitään semmoisia», sanoi Maija hätäyksissään.

»Etkö sinä senvertaa tiedä, että herrasväki aina käyttää olkia lavoilla kylpeissään», sanoi herra.

»En minä semmoisia tiedä — — pitääkö niitä olla?»

»Eipähän muutoin, kuinkas muutoin; juokse noutamaan», komensi herra.

Ja avojaloin täytyi Maijan mennä paksussa lumessa kahlaten riihiladosta herrain alle lauteille noutamaan olkia.

Runsaasti puolitoista tiimaa viipyivät nuo hienot herrat tuolla »paatiretkellään». Kärsimättömänä odotti väki vuoroaan, päästäkseen kylpemään; renki Matti tuntui olevan parhaiten kärtypäällä ja hänen kuultiin mutisevan: »Mokomatkin herrat», ja muut kohauttelivat olkapäitään, ikäänkuin tunnustaakseen Matin lauseen oikeaksi. Väestä tuntui siltä, että heidän olisi pitänyt päästä ensiksi kylpemään, sillä heidän olivat kantaneet koko viikon kuorman ja helteen ja sitten vasta nuo, jos tilkkuja räkkää.

Meillä oli eräs Savosta kotoisin oleva työmies; hän oli talossa ollut jo pitemmän ajan.

»Mittee herrasväkkee hyö ovat?» kysyi hän.

»Mitähän nämä toki ovatkaan, ruuninpaineen ja pötkyn mittaajia vaan», selitti Matti.

»Ossoovatkohan hyö ies ruotinroskookaan?» kysyi savolainen.

»Mitä vielä! hyväpä kun osaisivat kelpo suomea»,
sanoi Matti ja sylki ison tupakkasyljen lastukokoon.

Kun piika-Maija vihdoinkin tuli tupaan, oli hän puolikuolleena ja vesimärkänä; saatettuaan ensin herrasväen lakanoihin käärittynä tuohon erityiseen huoneeseen, retkahti hän voipuneena istumaan tuvan ovipenkille.

»Lempsattiako sinä siellä rupeamittain kuhnailet»,
sanoi Matti Majjalle ärtyisesti.

»Älä sano niin. — Olisitpahan itse ollut siellä»,
sanoi Maija huohottain.

»Mitä siellä sitten?» kysäsi Matti ja käänsi
mällinsä toiselle poskelle,

»Niille piti kantaa ensinnä oljetkin riihiladosta lauteille. Sitten piti heitä olkien päällä makuulleen kylvettä, hangata, hieroa ja vanuttaa vastan kanssa niin paljon kuin voi. Mutta vaikka kaikkeni koetin tehdä, sanoivat he, että minä olen aivan oppimaton ja ymmärtämätön tomppele, enkä tiedä mitenkä herrasväkeä paataa. Mutta eipä vielä silläkään hyvä. Kun he vihdoin tulivat alas lauteilta, sitten vasta vaivat alkoivat. Kymmenin kerroin piti heitä soopan, saippuan kanssa hieroa. hangata, kaaltata ja kollata niinkuin ainakin syötäväksi valmistettavia porsaita. Hyvä Jumala! Kaikkiin sitä ihminen yhtyy», selitti Maija ja purskahti itkuun.

»Pthyi, lempsatti!» sylkäsi Matti niin lujasti, että mälli pirahti sen kanssa kauvas lattialle. Sitten kääntyi hän Majjan puoleen ja sanoi:

»Älähän nyt, Maija enhän minä mitään paha sinusta vai semmoisia vietäviä nyt lähdemme kylpemään ja tulkoon Pirko saunapiijaksi, että Maija saa levähtää. Hemmentaali, vai semmoisia ne»,
komenteli Matti, sillä hänellä olikin oikeus siihen sekä

Maijaan nähden että senkin vuoksi kun hänen hallus-
saan oli kaikki talon työt.

Kun väki tuli saunaan, oli se niinkuin joku siko-
pahna. Lauteet ja lattia täynnä märkiä olkia.

»Mitäs lempsattia tämä onkaan? Olemmeko me nyt
tulleet porsaiksi, kun meille on tällöiset pahnat lai-
tettu. En ole vielä koskaan ennen sikojen karsinassa
kylpenyt, enkä aio kylpeä nytkään», mutisi Matti.

Niine kylpemisineen lähti hän kävellä törkkimään
tupaan.

»Eikö Matti kylpenytkään?» kysyin häneltä, sillä
minä en ollut kerennyt mennä saunaan.

»Ei;» sanoi Matti jurosti.

»Sepä vasta kumma! Mattihan on aina ollut halukas
kylpemään», sanoin ihmetellen.

»Kylläkai ihmisien kanssa, mutta enhän minä toki
koskaan sikokarsinassa sikoja on ollut meidän
saunassa ja ne ovat pehmertäneet sinne semmoisen
karsinan, ettei sinne tee mieli», äköitteli Matti.

Oitis älysin, miten asiat olivat. Kiireen kynttä käskin
siivota saunan, että väki pääsee kylpemään, — mutta
Matti istua jäkötti vaan penkillä päätänsä käsihinsä
nojaten, eikä mennyt sittenkään kylpemään. Siinä istues-
saan mutisi hän: »Lempsatti sentään.»

Siihen loppui tuo kuuluisa kylpyjuttu.

Jonkun viikon kuluttua tulee tuon saman herras-
väen pyntätty piikatyttö kysymään minulta saisiko her-
rasväki isännältä hevosta, sillä he lähtisivät nyt »ookaa-
maan?»

Tuo tyttörepalekin oli mielestään nyt jo jotakin pa-
rempaa rotua, kun hän oli päässyt puotilaisia palvelemaan.

»Ei meidän hevoset ole kaikenlaisia »ookareita» var-
ten; ne ovat oman tarpeen varalta laitetut», sanoin minä.

»No, mutta mistä meidän herrasväki sitten nyt
saa hevosen?» sanoi piikatyttö, ikäänkuin uhmaillen ja
lukien minun viakseni, jos ei hänen herrasväkensä saa
hevosta.

»Sitä en minä mene arentieraamaan; ottakoot hevosen
mistä tahtovat», sanoin hänelle kylmän tyylysti.

»Mutta miltä se näyttäisi, kun herrasväki ei pääsisi
ookaamaan, eikä muiden herrain mukana menemään»,
kiilaili tyttö.

»Älkööt näyttäykö paremmilta kuin ovatkaan — —.
Ottakoot oman hevoseensa», tuumin minä.

»Ettekö te, isäntä, ymmärrä, herrasväellähän ei ole
itsellään hevosta», huomautti tyttö.

»Syytön minä siihen olen.»

»Herrasväkihän maksaa ja rahalla saa ja hevosella
pääsee», sanoi tyttö melkein isotellen.

»Kylläpä minä nuo maksut tiedän. Kerran annoin
minä juuri noille samoille sinun herroillesi hevosen
muka lyhyeen ilta-ajeluun. Kahteentoista saakka yöllä
valvoin ja odotin, että hevonen tuotaisiin takasin, mutta
kun ei sitä vielä silloinkaan näkynyt, vaivuin viimein
uneen. Neljän aikana aamulla kuulin jotakin kolinaa,
havahduin ja oitis hyppäsin talliin katsomaan, joko hevo-
nen oli tuotu. Mutta mitä minä näinkään? Yökaudet
olivat nuo rengistä ja piiasta kohonneet herrat ajaneet
meidän hevosella. Rauhattomasti kuopi hevonen pilt-
tuunsa lattiaa. Hevosraukka oli valkeassa vaahdossa
ja vapisi niinkuin kahila virrassa. Kun lähenin, haisteli
ja nuuski hevonen minua turvallansa, ikäänkuin olisi
tahtonut sanoa: kylläkai minä teillä toimeen tulen, mutta

mitä nuo ovat. Älkää antako minua enää heille. Minä hieroin hevosen olilla kuivaksi, panin loimen selkään, laitoin sille syömistä, halailin ja taputtelin hevosta ja puhelin sen korvaan: en minä sinua enää anna heidän rääkättäväksensä.

Päivemmällä tuo matala, mutta mielestään korkea pötkynmittaaja tuli minulta kysymään, mitä hevosen vuokra maksaa. Kun tiedossani oli hevosen vaivat, kärsimykset ja rääkkäykset, niin määräsin maksuksi — kokonaisen markan, sillä en iljennyt enempää määrätä, vaikkei tuo ajoretki olisi ollut maksettu kymmenelläkään markalla.

Mutta sitä ei minun olisi pitänyt tehdä, sillä nyt näytti herra oikean karvansa.»

»Se on liika paljon puolen tiiman ajelusta markka! — — Mutta kyllä minä senkin jaksan maksaa», sanoi tiskintakainen ja viskasi markan rahan pöydälle.»

»Lieneekö se ollut vaan puolen tiiman ajo? Vähää ennen neljän aikaa tuotiin hevonen valkeassa vaahdossa ja vapisevana talliin. Ajoreki on öisellä retkellä särjetty ja iso kulkunen längistä kadonnut. Kaikkeen tähän katsoen en luule röyhkeytenne olevan oikeutetun. Oikeastaan ei olisi viidelläkymmenelläkään markalla maksettu se vahinko, minkä olette viime-yönä minulle tehneet, varsinkaan siihen nähden, ettei ole tiedossa, tuleeko enää hevosesta kalua. Ottakaa pois tuokin markkanne, joita teillä näyttää niin niukalta olevan, koetan tulla toimeen ilman sitäkin», pauhasin tuolle hävyttömälle herralle, sillä minun kärsivällisyyteni oli nyt lopussa.

Höröllä korvin kuunteli lähetti tyttö, minun rajua puhuttani.

Ettekö siis aijo antaa hevosta meidän herrasväelle?»

»En.»

»Jopa nyt oli kumma, kun herrasväki ei pääse oookaamaan», sanoi hän ikäänkuin se olisi ollut hyvinkin suuri ja ihan välttämätön tehtävä.

»Juuskoot, jos niin välttämättömästi tahtovat mennä; onhan heillä kauniit sääret», sanoin äksyssäni.

»Miltä se nyt näyttäisi, kun herrasväki jalan juoksis? — — Eihän se ole heidän vikansa, jos ei heillä ole hevosta», puolusteli tyttö.

»Sitä vähemmin minun vikani. Kun kerran ovat mielestään niin suuria herroja, niin hankkikoot itsellensä niin hyvät hevoset kuin haluavat ja ajakoot niillä niin paljon kuin lystää, mutta minun hevosillani eivät he ikänä enää aja», sanoin tytölle ärtyneenä ja aloin astella pois.

»Älkää vielä menkö, isäntä!» pyyteli tyttö.

»Mitä nyt vielä», sanoin ja seisahduin.

»Herrasväki myös käski kysyä, saisivatko he taasenkin tulla teidän saunaan paataamaan?»

»Kylläkai, jos tuovat oman saunapiikansa ja tyytyvät kylpemään sitten kun väki on ensin kylpenyt, eivätkä vedä mitään pahnoja saunaan», sanoin.

»No mutta mitenäs se sopii, että herrasväki kaikenlaisien jäljestä paataisi, esimerkiksi tuommoisten kuin renki-Matinkin? Nuohan heittävät lauteille sitä ja tätä. Ei saisi edes olkiakaan allensa tuoda», tinkaili tyttö pyylevänä; oli niinkuin hänen olkapussinsa olisi pöyhityneet nelikkoa suuremmiksi. (Hänelläkin olivat ja olkapussit.)

»Siihen en voi mitään. Kansalaisena ja ihmisenä tulee minun etunenässä katsoa väkeni oikeuksia ja heit-

tää kaikki muut vanhasta pienetyt herrat syrjään. Ellei teidän herrasväki näillä ehdoilla tahdo käydä meillä kylpemässä, niin olkoot käymättä. Renki-Matista pidän minä paljon enemmän kuin tuommoisista tekoherroista, jotka luulevat niin isoja ja viisaita olevansa, eivätkä tiedä niinkään paljon kuin Matti, sillä hänellä on sen verran ymmärrystä, että älyää pysyä kutsumuksessaan, eikä pyri ylemmäksi lentämään kuin siivet kantaa. — — Sinäkin olet hävytön ihmisen alku ja luulet olevasi jo jotakin, kun olet päässyt noiden luultujen herrojen palvelukseen. Etkä osaa edes hävetäkään, kun olet rakan- tanut tuommoiset reppurotan pussit olkapäillesi, etkä kuitenkaan ymmärrä senkään vertaa että osaisit laputtaa sääriisi intoksinesi ja väittelyinesi täältä. Mikä sinä luulet olevasi?» pauhasin minä suuttuneena tuolle vaate- liaalle ja herrasväkeään puollustavalle tytlle.

Tyytymättömänä lähti tyttö pois. Oli jotenkin vinha tuuli. Kun hän vastatuuleen mennä puohasi kotiansa kohden, ravisteli tuuli niin ankarasti hänen olkapusse- jaan, että hän oli hädässä noiden ilmapallojensa kanssa. Tuntui siltä kuin luontokin olisi tahtonut muistuttaa tuolle turmeluksen alulla olevalle tytlle, etteihän ihmi- nen ole tuommoinen kenkuru, jommoiseksi hän tahtoi pyrkiä. Somalta se näytti, kun vihuri kiersi olkapussit laihojen käsivarsien ympärille ja niinillä topatun turny- rin etupuolelle, silloin oli hän niin ohukainen kuin niisivarpa, huolimatta kaikista pusseista ja toppauksista.

Siitä saakka on herrasväen ja meidän väli ollut kylmä. Kun he olivat saaneet kuulla minun viimeiset vastaukseni, oli itse tiskintakainen herra huudahtanut: »Tuommoinen raakalainen! Eihän ollut häneltä parem- paa odotettavissakaan.»

Sen koommin eivät naapurin herrat ole käyneet meiltä saunaa, eikä hevosta pyytämässä.

Semmoista minä olen tällä välin nähnyt ja kuullut, ja sinä sitten vielä tulet kysymään, miksi minä olen niin tahtuneen näköinen. Kuka ei tuommoisesta kauhistuisi? Ja nuo tuommoiset tapaukset eivät ole ainuvia laatuansa; niitä löytyy kaikkialla ja joukottain. Mutta sanopas nyt minulle, onko tämä tällainen sivistys sitä hengen valoa, jota me taistelullamme olemme kansalle tarkoittaneet?» sanoi Keri ja katsoi tuimasti minua silmiin, ikäänkuin olisi tahtonut minua syyttää siitä, että tuommoisia raatarien tekemiä herroja nykyään löytyy.»

»No eihän se sitä valoa ole», sanoin.

»Eikö sinua vähääkään inhota, kun noista pötkymittaajista ja ruuninpaineen punnitsioista paisuu semmoisia herroja, jotka katsovat kansaa ylön, vaikka heidän päänsä on useinkin yhtä tyhjä kuin karjakontti talvella. Heillä ei ole mitään kirjallisuutta, ei sanomalehtiä, kerkeintaan vaan joku maaseudun lehti pahanen, jonka heidän isäntänsä heille tilaa. Useakaan heistä ei voi nimeänsäkään kirjoittaa kuin aivan kurjasti töhrimällä. Heillä ei ole mitään kansallishengen tuntoa; tuskinpa moni heistä ymmärtää, mitä tuo sana merkitseekään.

Ei, veikkonen. Heillä ei ole päässä eikä sydämessä mitään, he ovat vaan räätälien tekemiä herroja; usko pois.

Mutta tämä ei ole vielä asian pahin puoli. Surkeinta on se, kun he kokevat kaikin tavoin pyrkiä herrojen häntyreiksi. Häikäilemättä tuppaantuvat he näiden ylimmäisiksi ystäviksi, kutsuvat heitä vieraisille ja kokevat olla oikein hienoina koketteina, päästellen suustaan samassa halveksivia ja ylönkatsovia lauseita talonpojista,

heidän raakuudestaan ja heidän tyhmistä muka kansallisista pyrinnoistään. Tämä kaikki kai sen takia, että huomattaisiin, kuinka jalot ja puhtaat aatteet heidän sisällään liikkuu. Näennäisesti saavatkin he viikinkien ystävyyttä ja pääsevät seurustelemaan heidän parissaan, vaikka nämä takapuolella sormellaan osoittelevat heitä ja pitävät vaan tuhmina moukkina», tämmöisiä puheli Keri.

»No, mutta ihmisiähän hekin ovat ja semmoisina tulee meidän heillekin arvoa antaa», sanoin hänelle.

»Kyllä kai niinkin, kun vaan pysyvät aisoissaan. Mutta kun he tekeytyvät herroiksi, vaikkeivät sitä olekaan ja ovat jo olevinaan niin korkealla asteella, että voivat halveksivasti puhua kansasta ja ylönkatsoa heitä, niin semmoisina en voi heitä kunnioittaa ihmisinä, vaan katson sydämeni pohjasta ylön.»

»Mutta eikö ihmisen velvollisuus ole pitää itsensä puhtaana ja vaatteensa hyvässä siivossa», sanoin hänelle.

»Se on aivan eri asia. Totta on, että itsekunkin tulee pitää pukunsa puhtaana ja järjestyksessä, mutta kotikutoisenkin nutun voipi pitää yhtä hyvässä siivossa kuin verkatakinkin ja sen pitäisi meikäläisille käydä täydestä arvosta. Mutta miltä näyttää se kun piikatyttö, päästyään tiskintakaisen kainaloiseksi kanaksi, rupee ratkomaan entisiä vaatteitaan ja alkaa niitä rymppäämään tuohon turhamaiseen herrasmuotiin?! Kun hän sitten tuon oman kursimansa hynttynsä levittää ylleen ja alkaa kuin mikäkin purjevenhe purjehtimaan kylän läpi kulkevaa maantietä, niin on tuo uusi nouseva tähti sangen koomillinen nähtävä. Hänellä on kädessään — — ei sateensuoja — — vaan kaikkein kauneimmallakin Jumalan ilmalla — päivänvarjo. — Hänen ylen-

neeseen nahkaansa ei saa Jumalan aurinkokaan — tuo kaiken elon lähde — paistaa, sillä sehän tummentaisi hänen hienostuneen hipiänsä. Kun hän kaiken muun hyvän lisäksi on viskannut huivinsa pois ja päähänsä pannut jonkunmoisen kopsan, jonka arvon koroittamiseksi on viattomat linnutkin saaneet henkensä ja höyhenensä heittää. Sillä tuo puotilaisen hienostunut rouva ei ole ihan varma rouvuudestaan, ellei hän ole saanut kopsaansa pistää jonkun linnun siipeä arvonsa merkiksi ja ehkäpä ilmansuunnan halkaisijaksi.

Kun itse herrakin vielä entisten arvomerkkiensä lisäksi hankkii itsellensä jonkun vanhan kaksipiippuisen haulikon ja loppakorvan koiran — nuo vissit herrasmiehen merkit ja kansan vihaamat kotieläinten repijät ja tappajat ja siihen vielä lisäksi hirvensarvet ovensa päälle niin on herrakin valmis.

Erinomaisia kielimiehiäkään eivät nuo uudenaikaiset hienostuneet herrat ole. Tähän saakka ovat he puhuneet ainoastaan kansankieltä, mutta nyt on heistä mukamasten tullut kielimiehiäkin. Kun he lähtevät ajelemaan, niin menevät »ookaamaan», kun saavat joltakin hevosen rääkättäväkseen. Kun he tuossa suuruutensa tunnossa lähtevät kävelemään kylän halki kulkevaa yleistä tietä ja kun sitten tuo uusrouva hermostuneesti ja takaperoisesti retkottaa miehensä käsikoukussa, silloin he »romineeraavat» ja kun he pääsevät jonkun saunaan kylpemään silloin he »paataavat». — Surkeaa!

Semmoisia he ovat, eivätkä nuo raukat ensinkään älyä, että kansa tekee heistä pilkkaa ja sormellaan osoittavat tuota pöyhkeätä paria, joka ei ole mistään kotoisin ovathan vaan ikäänkuin kahden ilman vaiheilla», pauhasi Keri.

Hän oli niin innostunut periaatteeseensa, ettei hänelle mikään muu tuntunut miltään. Hän alkoi lyödä vaatetta ylleen ja alkoi hankkia poislähtöä. Koetin pyytää, ettei hän vielä menisi, mutta hän meni vaan.

Pohjanmaalla viljavassa seudussa oli kaksi oikein vankkaa kantataloa, jotka eivät olleet kovin kaukana toisistansa. Toisen talon nimi oli Sirmala ja toisen Pönttilä. Jo monessa polvessa oli noihin taloihin kokoontunut varallisuutta ja rikkautta sillä niissä oli pidetty hyvää huolta maanviljelyksestä ja muusta taloudesta.

Sirmalassa oli kaksi veljestä joista toisen nimi oli Pekka toisen Iisakki. Sirmala oli kylläkin vankka talo mutta vankka oli Pönttiläkin. Pönttilän vanhuksilla oli ainoastaan Esteri niminen tytär ja olihan aivan luonnollista että hän tuli perimään koko Pönttilän talon kiluineen kaluineen maineen mantuineen.

Sirmalan Iisakki oli kookas pulska poika, eikä hänen tapojansa vastaan ollut kenelläkään mitään muistuttamista; päälliseksi oli hän varakkaasta kodista josta hänen tettiin saavan runsaasti rikkautta.

Mikä oli siis sen luonnollisempaa kuin, että Iisakki rupesi hieromaan itseänsä Pönttilään vävyksi. Pönttilässä katsottiinkin Iisakia hyvällä silmällä, sekä tytön että vanhuksien puolelta.

Mitäpä siinä oli. Asiat menivät päinensä eikä kenelläkään ollut mitään vastaansanomista sillä kaikkien mielestä sopivat he pariaksi näkönsä kokonsa ja tavainsa puolesta niinkuin kansi vakkaan.

Jos Pönttilässä oli ennestäänkin rikkauksia, mutta nyt vasta talosta rikas tuli. Pian rupesikin Iisakissa

näkymään taipumusta ylölliseen herraskaiseen elämään, vanhukset kuitenkin olivat hänelle pahan hakona he kun olivat tottuneet elämään yksinkertaista talonpoikaista elämää ja tottuneet ahkerasti tekemään työtä. Kun vanhukset huomasivat Iisakin vähänkään yrittelevän pöyhistymään muistuttivat vanhukset kohta häntä ja ei Iisakkikaan hennonut heidän mieltään pahentaa ja niin pysyi Pönttilän elämä vanhalla kannallaan niin kauan kuin vanhukset elivät.

Sirmalan varat vähenivät hyväsestään kun piti Iisakki maksaa pois, mutta vielä niitä jäikin, eikä heille mistään puutetta tullut.

Sirmalan Pekka oli nainut torpparinsa Saara nimisen tyttären. Mitään rikkauksia ei nuori vaimo tullessaan taloon tuonut, mutta hän toi jotain parempaa nimittäin siveän Jumalaa pelkääväisen luonteen ja erinomaisen kyvyn tekemään työtä ja hoitamaan taloutta. Saara olikin kookas kaunis ihminen jota kyllä sopi katsella, kun hän heilui Sirmalan avarissa huoneissa.

Aika kului ja Pönttilän vanhukset kuolivat ja niin jäi koko suuri talous Iisakin haltuun.

Kun aika joutui synnytti molempain veljesten vaimot melkein yksin aioin pienen ja kumpikin oli tytär. Sirmalan Pekan tyttäreille pantiin nimi Elli ja Pönttilän tyttären nimeksi Laura.

Heti kun Iisakki sai Pönttilän talouden ja rikkaudet haltuunsa rupesi näkymään, että hän rupesi pyrkimään kaikissa tomissaan ylevämmäksi muita talollisia. Hevosvärkit ja muut ajoneuvot laitettiin paremmat kuin mitä paikkakunnalla oli ennen nähty. Huoneet tapiseerattiin ja maalattiin oikein herrasmalliin ja huonekalut laitettiin uljaat jos uljaat.

Emäntä Esteri ei ensinkään ollut vastaan isännän uusista puuhista vaan vointinsa jälkeen koki isäntää auttaa pyrinnoissään. Näissä toimissaan olivat he niin yksimieliset, että heidän elämänsä tuntui olevan oikein tosi onnellinen. Mikäpä pakko heidän oli kinnistellä, sillä olihan heillä varoja.

Tämmöisissä oloissa muodostui elämä semmoiseksi, ettei emäntä ottanut mitään osaa emännyyden töihin eikä muuhun talouden toimiin, eikä hoitamiseen kaikki oli vain palkollisten hallussa. Hän puki itsensä joka päivä juhlapukeneisiin ja joku piiosta piti olla emäntää puettamassa. Sormet olivat täynnä kultasormuksia joista jokunen oli oikeen kallis timanttisormus ja kultanen rannerengas loisti kalvosessa. Päivänsä koki emäntä kuluttaa miten parhaiten taisi joutilaisuudessa ja huolettomassa elämässä; ainoastaan emäntäpiika sai kylläkin arasti tulla emännältä kysymään jos jotakin kysyttävää oli. Tästä oli seurauksena se ettei emäntä tuntenut kaikkia piikojansa sillä niitä oli paljon.

Kun emännän halutti kylpeä oli siinä kolmelle piialle päiväksi työtä saunaa lämmittäessä saunavesia laittaessa ja sitten kylvettäessä. Ensinnä riisuessa oli koko työ sormukset ja rannerengas otettiin pois ja sitten suljettiin lukulliseen lippaaseen kylvyn ajaksi. Sitten käärittiin emäntä moninkertaisiin pehmeisiin huoppiin ja talutettiin kahtapuolta saunaan. Siellä oli valmiina sinkkiset punkat täytettyinä hyvänhajuisilla vesillä ja siihen laskeusi emäntä maate. Piiat sitten hierovat ja harjasivat emäntää hyvänhajuisilla saipuoilla ja muilla voiteilla. Hyvinkin pari tiimaa kului tuossa ankarassa puhdistustyössä. Siellä väsyi emäntä niin, että hänet piti melkein kantamalla sieltä takaisin tuoda. Huonee-

seen päästyä laskettiin emäntä untuvapatjalle puhdasten lakanain väliin lepäämään ja kun hän oli siinä tiiman toista lojunut alkoi pukeminen uudestaan.

Isäntä ei ollut taallansakaan emännän ylevyydestä; hänen mielestään oli se niinkuin ollakin piti sillä hänen emäntänsä tuli olla ylevämpi kuin tavallisesti talonpoikien emännät. Olihan heillä muutenkin kaikin puolin ylevämpi elämä kuin muilla ja hän tahtoo, että heillä on kaikki paremmasti kuin muilla. Onhan heillä varoja ja he eivät rupea kitustelemalla elämään.

Aika kului ja molempien veljesten lapset kasvoivat kuten lapset ainakin. Molemmat tyttäret olivat kuniita hyötyisiä ja ketteröitä lapsia. Kasvatus heillä oli kuitenkin erilainen. Pönttilän Lauraa kasvatettiin hemmottelemalla ja kaikki hänen pienimmätkin oikkunsa täytettiin heti empimättä. Näin mielivallassaan kasva-neena tuli Laurasta oikullinen lapsi. Kun hän tuli pahalle päälle oli koko väki hänen kanssaan pahassa pulassa. Hän nakkausi lattialle maate, huusi, parkui, potki ja teutteli, eikä mikään häntä hyvittänyt. Rupeamittain parkui ja huusi hän eikä tyyntynyt, vaikka kuinkakin olisi koetettu häntä palvella. Hyvällä päällä oli Laura iloinen ja järkevä lapsi ja silloin oli hän kaikkien ilona ja huvina.

Sirmalassa elettiin toisin. Siellä teki isännät emännät talon työtä ja kumpikin hoitivat asioitaan suurella tarkkuudella. Elli oli ketterä vilkas lapsi ja hän totteli vanhempiensa pienintäkin viittausta. Pienuudesta pitäin tottui hän tekemään pientä asiaa ja varttuneemmaksi tultuaan oli hän aina äitinsä apuna. Eipä silti, ettei hänelläkin ollut tavallisia lasten oikkuja, mutta niiden ei annettu lapsen juurtua vaan ne karsittiin heti alussa

pois ja opetettiin tietämään ettei hänen mielivaltansa saa olla ylinnä.

Rauha ja rakkaus vallitsi Sirmalan perheen kesken. Lukuisat palkollisetkin olivat niinkuin omia perheen jäseniä, sillä isäntäväki kohteli heitä niinkuin omia lapsiansa kaikella arvonannolla ja ystävyydellä. Tästä oli seurauksena se, että kymmeniä vuosia palveli Sirmalassa yhdet ja samat palvelijat. Yhdessä pöydässä söi isäntäväki palveliainsa kanssa ja yhdessä he olivat töissäkin ja muissa talouden toimissa. Kyllä tunki Sirmalan emäntä piikansa ei ainoastaan näöltään vaan vieläpä luonteeltaankin ja muulta kyvyltään.

Vaikkei Pönttilän isäntäväki koskaan sitä julkisesti lausunut mutta salaisesti he kuitenkin katsoivat Sirmalaisia sydämmestään ylön kun heillä oli niin paljon huonommasti kun heillä. Usein eivät veljekset käyneet toisissaan sitä vähemmin emännät.

Muutamana kertana tuli Pönttilän Iisakki isäntä Sirmalaan. Siellä oikein hämmästyttiin, sillä semmoista ei ollut kaukaisiin aikoihin tapahtunut. Vieras otettiin sydämmellisesti vastaan ja vietiin perikamariin.

»Mikäs sinut nyt meille toi, eipä sinua täällä juuri usein ole näkynyt?» sanoi Pekkaisäntä mennessä tervehtimään veljeänsä.

»Tulinma häntä teitäkin katsomaan.»

Kun kahvit oli juotu ja puhuttu niitä näitä ilmoista ja muista semmoisista alkoi Iisakki puhua asiansa.

»Etkö sinäkin jo rupea siivoamaan näitä huoneitasi?» aloitteli hän.

»Mitäpä näissä olisi siivoamista?»

»Saisihan näitä jo laittaa ihmisten asuun, niinhän nuo seinätkin ovat mustat kuin sysimökin seinät», arveli Iisakki.

»Seinillä ei ole mitään hätää ne ovat vankat petäjäseinät jotka kyllä pitävät tuulen ja tuiskun», vakuuteli Pekka.

»Meidän sukumme on muita ylevämpi ja suvun kunnian vuoksikin pitäisi meillä kummallakin olla vähän paremmasti kuin tavallisesti.»

»Ylpeileminen ja silmäkorja ei vatsaa täytää. Parempi on, että kukin pysyy säädysään, eikä pyri ylemmäksi kuin siivet kantaa. On paljon parempi, että pitää maastaan hyvän huolen niin, että ne ovat kukoistuksen aikana kauniissa kasvullisuudessa. Kun niin tekee on hyvä omatunto, ettei puute pääse perhettä ahdistelemaan», tuumaili Pekka.

»Niinkö sinä luulet, että meillä puutteet ahdistelevat?» sanoi Iisakki loukkaantuneena, sillä häntä ei miellyttänyt veljensä vastustava ja suora puhe.

Siihen ne keskustelut jäivät ja Iisakki lähti pois.

II.

Tällä välin olivat tyttäret varttuneet isoimmiksi. Pönttilän Laura oli usein Sirmalassa, sillä hän kaipasi seuraa. Hänellä kun ei ollut mitään työtä, eikä tehtävää kotonaan, kävi hänelle aika ikäväksi ja hän haki Ellin seuraa. Elli ei olisi joutanut aina aikaansa viettämään Lauran kanssa, hänellä kun aina oli jotakin tehtävää äitiään auttaissaan emännän töissä. Välttääkseen kuitenkin etteivät välit pahenisi täytyi Ellin pakostakin seurustella Lauran kanssa pitemmänkin aikaa.

Näillä serkuksilla oli aivan erinkaltaiset luonteet. Laura oli keikaileva itseänsä ihaileva eikä pitänyt muita vertanaan. Hän tiesi, että he ovat mahdottoman rikkaita ja, että hän tulee kerran perimään Pönttilän kaikki rikkaudet. Hemmotellen ja kaikessa ylöllisyydessä työtönnä kasvatettuna oli häneen juurtunut semmoinen käsitys, ettei rikkailla ole mitään tehtävää muuta kun häntä saa aikansa kulutetuksi kaikellisissa huvituksissa ja hakea vaan missä lystin olisi olla. Tämöisen mielipiteen juurrutti häntä vielä äitinsä esimerkki. Laura oli kyllä iloinen ja kaunis tyttö mutta huvituksia hänellä vaan piti olla eikä yksi laatu kauan tyydyttänyt vaan aina piti olla uutta ja uutta.

Elli oli päinvastoin vakava luonteeltaan ja hänellä oli halu aina tehdä jotakin asiaa. Hänkin oli kyllä

iloinen heisakka luonteeltaan, mutta hänen iloisuutensa oli vakavaa laatua. Kaikkia rivoja sanoja vältti hän ja nuhteli useinkin Lauraa joka yhtenänsä suustaan ilmoille laski mitä rivompia sanoja ja puheita. Kaikkia ihmisiä oli ne köyhiä tai rikkaita kohteli Elli ystävällisesti ja vanhemmilleen oli hän nöyrä ja kuuliainen.

»Vähätpä minä välitän kaikellisista säännöistä ja määräyksistä sillä tahdon nauttia elämästä», sanoi Laura muutamana kertana kun Elli taas nuihteli häntä rivoista puheistansa.

Muutamana kertana tahtoi Laura, että lähettäisiin järvelle soutelemaan. He kävelivät rantaan työnsivät veneen vesille ja alkoivat soutaa lurkkia. Mutta Laura ei pysynyt rauhassa vaan nousi seisomaan ja alkoi kaikella lailla kujeilla. Elli varoitteli, että pysyä istuallaan saattaa muuten pudota järveen.

»Mitä vielä näin suuresta veneestä», sanoi Laura ja koetti tuhdolla pyörähtää toisella jalallaan ympäri. Mutta — lunksis samassa putosikin hän järveen. Samassa tuokiossa hyppäsi Elli ylös sai hänen vaatteistaan kiinni ja veti Lauran veneeseen.

»Olisit minua totellut niin ei tuotakaan olisi tullut, nuhteli Elli.

»Kuka tuota arvasi, että siinä noin kävi», arveli vain Laura.

Tytöille tuli nyt kiire kotiin kuivaamaan Lauran vaatteita.

Nytкин tuli Pönttilän isäntä Sirmalaan. Hän käski heti veljensä kamariin puheilleen.

»Mitä sinä tuumaat, emmekö pane noita tyttäriämme kouluun?» kysyi hän.

»Tietysti minä panen Ellin kansakouluun.»

»En minä kansakoulua tarkoittanut, vaan oikein tyttökoulua.»

»Ei meidän Elliä panna tyttökouluun.»

»Minkä tähden ei jos saan luvan kysyä?»

»En tiedä miksikä niin on, mutta olen usein huomannut, että heistä tulee vaan tyhjäntoimittajia, jotka eivät useinkaan ryhdy mihinkään toimiin eivätkä kykene mitään hyödyllistä työtä tekemään», arveli Pekka.

»Minä ainakin panen Lauran tyttökouluun ei oppi ojahan kaada.»

»Tietystihän sinä saat lapsesi kanssa tehdä mitä tahdot. Minun tarkoitukseni on lapsestani kasvattaa hyödyllinen ja kelpo kansalainen joka ei olisi häpeäksi säädyllään. Minun uskoni on, että maata viljelevät ja työtätekevä sääty on yhtä kunniallisia ja hyödyllisiä ihmisiä kuin koulunkäyneetkin», tuumaili Pekka.

Seuraavana päivänä päätettiin jo Pönttilässä, että Laura pannaan tyttökouluun ja tämä päätös ilmoitettiin Laurallekin.

Voi herra kuinka Laura ilostui tämän kuultuansa. Heti juoksi hän Sirmalan Ellille tätä ilosanomaa ilmoittamaan. Hän oli niin mielissään ja iloissaan, ettei hän ollut maajalassa pysyä. Hän hyppeli keikkui, riekisteli, nauroi ja hykerteli käsiään.

»Lähde sinäkin tyttökouluun meidän olisi siellä niin lysti,» kehoitti hän Elliä.

»Ei minua sinne vanhempani laskisikaau eikä minun haluttaisi sinne mennäkään», sanoi Elli.

»Et haluttaisi kouluun. Siellähän oppii niin paljon. Siellähän oppii ranskaa, saksaa ja ruotsia puhumaan ja pianoa soittamaan.»

»Mitä meille on hyötyä noista kielistä, jos niitä jonkun verran voimmekin tolkata, sillä mehän olemme suomalaisia talonpoikia ja keskenämme kylläkin voimme suomenkielelläkin aatteemme toisillemme ilmoittaa. Mitä pianon soittoon tulee niin ei helinä voi taloutta hyödyttää vähän vähääkään. Herrat sitä räpyttäkööt, talonpoika ei sitä tarvitse. Parempi on kun opettelee leipomaan, keittämään, ompelemaan, kutomaan, kehräämään, karjaa hoitamaan ja taloudesta huolta pitämään. Minä menen kansakouluun ja siinä on minulle tarpeeksi koulua», tuumaili Elli.

»Voi sinua kun sinä olet niin kiintynyt noihin talonpoikaisiin mielipiteisiin, ettet ymmärrä koulun hyötyä», sanoi Laura jotenkin nurpeissaan ja meni jotenkin nolona pois.

Laura pantiin tyttökouluun ja Elli kansakouluun ja niin serkusten tiet erkanivat eritahoille.

Pönttilän Iisakki jatkoi yhä edelleenkin kohonevaa elämäänsä kaikilla mahdollisilla keinoilla. Hän rupesi seurustelemaan herrojen kanssa ja hakemaan heidän ystävytyttänsä. Kylläpä Iisakki ystäviä saikin, sillä hän oli vierasvarainen isäntä ja piti ehtimiseen isoja kemuja joihin kyllä oli halukkaita tulijoita. Elämä muodostuikin semmoiseksi, että melkein myötäänsä oli noita kemuja sillä toisetkin pitivät niitä vuoronsa ja niissä oli paraina miehinä aina Pönttilän isäntä ja emäntä.

Pönttilän isännän kunniaksi on sanottava, että ei hän ollut mikään juoppo. Hän ei nauttinut milloinkaan muulloin väkijuomia kuin mitä vähän noissa kekkeissä, mutta niissäkin oli hän hyvin kohtuullinen. Kuitenkin kun hän piti kemuja oli aina runsaasti väkijuomia ja kukin vieraista sai ottaa niin paljon kuin halutti.

Vaikka Pönttilän Iisakki isäntä seurustelikin niin paljon herrojen kanssa ja kulki kekkereistä kekkereihin piti hän kuitenkin hyvää huolta maanviljelyksestä ja muusta taloudenhoidosta. Talossa oli paljon palvelijoita ja muutakin irtanaista työväkeä pidettiin runsaasti talossa. Tämä palkollisten ja muu työväen ryhmä oli niin eristetty isäntäväestä, että he olivat niinkuin olisivat asuneet aivan eri taloutta. Pihan perällä oli heillä eri rakennus jossa he elivät omaa erikoista elämäänsä. Siellä oli heillä oma keittiönsä ja emännöitsijänsä, joka heille valmisti ruuan. Siellä he makasivat söivät ja viettivät yönsä, lepohetkensä ja pyhänsä. Harvoin kävi isäntä tuolla väenpuolella, emäntä ei koskaan. Emäntäpiika piti vain järjestystä tuolla väenpuolella. Hän oli aina peräänkatsomassa ateriain aikoinakin ettei väki saanut mitään rivouksia tehdä. Tuolla väen emännällä oli mahtava valta väen ylitse. Ei kukaan uskaltanut häntä loukata sillä jos semmoista tapahtui oli rikkojalla kohta matkapassi kädessä.

Joka aamu tuli isäntärenki isännältä kyselemään päivän töitä.

Ujona ja pelonhiipeissä seisahtui hän ovenpieleen lakki kourassa odottamaan isännän määräyksiä ja ne saatuaan poistui hän pois.

III.

Kolme vuotta yhteen pyllöy oli oli Laura tyttökou-
lussa. Tällä välin ei hän käynyt kertaakaan kotonaan
vaan oli loma-ajatkin koulukaupungissa. Ehtimiseen
kirjoitti hän Sirmalan Ellille ja ei hän voinut kyllin
ylistellä kuinka hauska ja hupainen hänen on siellä
olla. Elli oli jo kansakoulun läpi käynyt ja hän kir-
joitteli vastauksia Lauralle. Ei Elli huonostunut ensin-
kään oloansa eikä kadehtinut Lauran onnea, eikä hupai-
suutta. Hän kehui kirjeissään kuinka hänen on hyvä
ja hupainen olla kotonaan, sillä työssä ja toimessa kuluu
aika niin hauskasti.

Muutamana kesänä tuli Laura kesälomalle kotiinsa.
Hänestä oli kasonnut täyteläinen ja kaunis kookas impi.
Jo luonteeltaankin oli hän keikaileva ja itseään ihaileva,
mutta nyt hän vasta oikein sääntöjen mukaan osasi
kiemailia kun hän oli saanut niin kauan olla kaupunki-
laisten hienoissa seuroissa. Tuo keikaileminen oli men-
nyt niin hänen veriinsä, ettei hän tarvinnut ihmisten
seuraakaan kiemaillessaan, vaan teki tuota, vaikka yksin-
kin käveli metsäpolkua.

Jo toisena päivänä kotiintulonsa jälkeen meni Laura
tervehdimään Elliä. Voi kuinka serkukset ilostuivat, kun
kohtasivat toisensa niin pitkän ajan päästä. He tarttui-

vat syliksi toisiansa syleilivät ja suutelivat toisiansa itkivät ja nauroivat sekaisin eivätkä olleet tietää mitä he oikein tekisivät.

Pari vuorokautta oli Laura Sirmalassa ja Ellin täytyi tehdä hänelle aina seuraa ja hakea aina uutta ja uutta huvitusta ja leikkipaikkaa sillä yksi lysti ei Lauraa kauan hyvittänyt. Milloin nakkelivat he litteillä kivillä järven rannalla voileipiä, kulloin soutivat ja pulikoivat he veneellä järvellä väliin taas noukittiin puutarhasta kauneita kukkasia ja sidottiin niistä seppeleitä. Mutta puutarhan ruusutkaan eivät kauan tyydyttäneet piti lähteä niityiltä ja metsistä hakemaan kukkasia ja niistä sitomaan seppeleitä »sillä» sanoi Laura »ne lemuavat paremmalta.»

Kun Elli oli päivät päästään tottunut tekemään jotakin hyödyllistä asiaa ja askareta kävi hänelle varsin ikäväksi työtönnä lorvailla Lauran kanssa, mutta ei hän hennonnut kuitenkaan loukata serkkunsa mieltä. — Alintaan kerran viikossa kävi Laura Sirmalassa, sillä hänellä ei ollut kenen kanssa hän olisi seurustellut.

Näin tavoin oli aika kulunut niitynaikaan asti. Sirmalan väki oli niityllä pitkän virstan päässä olevalla niityllä heinänteossa. Heillä oli puolinen muassa mutta yksin tulivat he kotiin. Elli ja Laura aikoivat mennä tuonne niitylle poimimaan vatukoita joita siellä sanottiin runsaasti olevan. Iloisesti hälisten kulkivat he metsäpolkua, mutta olivat niin huolimattomia, etteivät ottaneet paluuhaaroista vaarta ja niin joutuivat he väärälle polulle. He kulkivat sen lyhyttä tämän pitkää mutta tuota niittyä ei kuulunutkaan. He älysivät nyt, että he ovat eksyksissä, mutta he eivät tienneet mihin päin heidän olisi mentävä. Auringostakaan eivät he saaneet ohjetta, sillä taivas oli raskas lyijyn harmaja ja

vettä sataa tihisteli. Tuulesta kokivat he pitää vaaria rientäen yhä eteenpäin toivossa, että jotakin viimein tulisi. Mutta vaikka kuinkakin he olisivat rientäneet ei mitään ihmisasuntoa kuulunut, synkkä, kolkko metsä oli käveltävänä. Vaatteet kastuivat läpimäräksi ja kylmälläinen itätuuli puhalteli. Kun he kovin väsyivät istahtivat he hetkiseksi levähtämään jonkun tuuhean kuusen alle. Tyttö raukkoja rupesi vaivaamaan nälkä, sillä eivät he ottaneet evästä kun luulivat tapaavansa oman niittyväen. Ilta alkoi jo hämärtää eikä apua kuulunut kustaan.

»Kyllä kait meidän täytyy kuolla tänne sydänmaalle», sanoi Laura surullisesti, kun he taasenkin levähtivät kuusen alla.

»Toivottomalta tämä kyllä näyttää, mutta koetetaan kuitenkin vielä rientää eteenpäin ehkä jotakin tapaamme», esitteli Elli.

»Minä en jaksa enää, minun täytyy jäädä tähän», sanoi Laura.

Juuri kun Laura oli viimeisen sanansa sanonut kuului etäältä joku ääni, joka oli niinkuin olisi huiluun puhallettu.

»Mikäs se oli?»

»Siellä oli ihmisiä. Siellä puhallettiin putkeen ja he ovat arvattavasti metsäsannalla», sanoi Elli. »Meidän on pyrittävä sinne», lisäsi hän sitten.

»Minä en voi, en jaksa», intti Laura.

»Koetetaan nyt kuitenkin, emmehän tähänkään voi jäädä. Minä talutan ja tuen sinua», sanoi Elli.

Suunta, johon heidän nyt piti pyrkiä oli aivan toinen, mitä kohti he olivat tähän saakka rientäneet. Heidän eteenpäin pyrkiessään kuului useitakin noita kimakkaita

vihellyksiä ja tämä antoi heille uutta voimaa ponnistelaksensa eteenpäin.

Mutta ennenkuin he pääsivät perille, tuli heidän eteensä vetelä räme. Laura ei jaksanut kulkea rämeen yli, Mutta Elli oli ruumiillisessa työssä karastuneempi ja hän otti Lauran selkäänsä ja alkoi kantaa rämeen yli. Polvia myöten vajosi Elli rämeeseen taakkansa kanssa, mutta yli hän kantoi Lauran. Pian olivatkin he jo metsäsannalla.

Sannan edessä oli iloinen parvi nuorta väkeä, jotka kilvan koettelivat putkeensa puhallella, ken heistä huikeimman äänen putkestansa saisi. Oudostellen katselivat he noita läpimärkiä ja väsyneitä tulijoita. Ne olivat kuitenkin tuttua väkeä, jotka olivat tulleet metsäsannallensa yötään viettämään. Säälkien veivät nuo tutut tytöt lämpymään saunaan, joka oli jo varaselta lämmitetty. Siellä saivat tytöt kertoa vaivaloisen harharetkensä.

Saunan laudalla oli syrjällään paksuja, tuoreita rukiisia leipiä ja kiukaalla silakoita paistumassa. Niistä kävi niin mieluinen lemu Lauran sieramiin, että hänelle teki oikein pahaa, sillä hänellä oli kova nälkä eiköpä Ellilläkään ollut vilja.

Nyt tuotiin suuri puurokattila ja väki rupesi illalliselle. Ja Laura ja Elli kutsuttiin myös illalliselle. Heitä ei tarvinnut kahdesti käskeä, nälissään kun olivat. Voi herra, kuinka hyvältä maistui Laurallekin, tuolle hemmotellen ja herkutellen kasvatetulle tytölle, tuo yksinkertainen talonpoikainen ateria; halukkaasti pisteli hän puuroa suuhunsa ja kiukaalla paistetut silakat maistuvat paremmalta, kuin mitkään sardiinit rukiisen leivän kanssa. Kun vielä sai ryypätä piimää päälle, tuntui

ateria sitä täydellisemmältä. Savun puhdistama, raikas lämmin tuntui niin mukavasti ruumista hivelevän, tyttöjä rupesi pian uuvuttamaan, he kun olivat kovin väsyksissä. He riisuiivat päällimmäiset vaatteensa ja laittivat ne saunan seinälle kuivamaan. Sitten he kytkähtivät lavalla olevien pehkujen päälle maate ja pian olivat he sikeässä unessa, vaikkei päänalusenaakaan ollut muuta, kun puinen pölkky. He nukkuivat niin makeasti, että tuskin Laurakaan oli koskaan niin levollista yötä vietänyt.

Aamulla kun tytöt heräsivät tuli heille kiire lähtö kotiin, sillä Sirmalassa tietysti oltiin levottomia he kun eivät olleet niitylle tulleet eikä kotiinkaan. Kun tytöt tulivat kotiin, oli siellä koko väki touhussa lähtemään tyttöjä metsästä etsimään. Kovin olivat Sirmalaiset hyvillään, kun kuulivat, että tytöt olivat osuneet Haukilammen metsäsannalle yöksi.

Aina siihen saakka kun Lauran piti taasenkin kouluun lähteä seurustelivat serkkukset keskenänsä. Laura rupesi yhä enemmän surkutteleen Elliä, kun ei hän päässyt tyttökouluun.

»Enpä olisi sinne mennyt, vaikka olisin päässytkin», sanoi Elli.

»Mitä? Pidätkö sinä opin ihmiselle tarpeettomana?»

»En ensinkään, kun se vaan tulee hyödyksi itselleen ja lähimäiselle.»

»Minkälaista hyötyä sinä sitten opilta vaatisit?»

»Semmoista, että he rupeaisivat jakamaan valoa muille kansalaisille ja niin olisivat hyödyksi lähimäisilleen ja samalla ansaitseisivat toimeentulonsa omalla työllään rupeamalla naiset opettajattareiksi ja miehet opettajiksi.»

»Mutta kun on rikas, ettei tarvitse leipähuolista huolta pitää, pitäisikö hänenkin ruveta opettajattareksi?»

»Pitäisi, sillä silloin hän perustaisi oman toimeentulonsa. Rikkaus voipi kadota, mutta mitä ihminen on oppinut hyödyllistä tekemään se pysyy pääomana elämän loppuun saakka», vakuutti Elli.

»Säälikseni minun käypi, kun sinun täytyy olla aina aineen orjana, siellä koulussa on niin monta lystiä.»

»Ja monta vaaraa.»

»Mitäpä vaaraa siellä olisi, siellähän on koko maailman sylissä.»

»Siinäpä sitä maailman sylissä vaaroja onkin. — Sanoit, ettet milloinkaan ole niin hyvällä ruokahalulla syönyt, etkä niin makeasti nukkunut, kuin tuolla metsäsannalla», muistutteli Elli.

»Mutta millä hinnalla sen hyvän ostin? Ruumiini on vieläkin kipeä siitä ankarasta ponnistuksesta. En tahdo koskaan enää sillä hinnalla semmoista lystiä ostaa» tenäsi Laura.

»Kun tekee päivän kohtuullisesti työtä, niin halvempikin ruoka maistuu hyvältä ja yönsä nukkuu levollisesti. Päällisiksi on hyvä omatunto, että taasenkin on jotakin hyödyllistä tehnyt, eikä ole aikaansa laiskudessa ja joutilaisuudessa tuhlannut», karhusti Elli vastaan.

Tämmöistä kinaa oli serkusten välillä myötäänsä, mutta ystävyksiä he kumminkin olivat.

IV.

Tuli aika, että Lauran piti taasenkin lähteä kouluun joten serkkukset nytkin erkanivat.

Laura ei ollut mikään typerä ihminen, päinvastoin oli hän nerokas tyttö. Mutta hänellä oli nyt kerran semmoinen riehakas ja irtanainen luonne, ettei hän voinut vakavaa säännöllistä elämää viettää. Hän oli hemmotellen ja lellitellen kasvatettu eikä hänen oikkujaan oltu koskaan hillitty eikä ehkäisty. Kaikki taipumukset olipa ne hyvät tai huonot saivat hänessä vapaasti kehittyä. Päälliseksi tiesi hän olevansa rikas ja suuren Pönttilän ainoa perillinen. Näiden ominaisuuksiensa nojalla luuli hän hallitsevansa koko nuorison ja pitävänsä heitä kuinka vaan itse tahtoi. Hän halisi ja hälppäsi jokaisen nuoren miehen edessä laski leikkiä keimaili ja ilvehti heidän kanssaan välittämättä kuitenkaan mitään sen enempää heistä. Hän tahtoi vaan niinkuin perhonen lentää kukasta kukkaan saamatta kuitenkaan mitään hunajaa kokoon.

Tällä menettelyllä oli päinvastainen vaikutus nuorisoon kuin mitä Laura oli tarkoittanut. Nuoriso rupesi katsomaan tuommoista menettelyä liikanaiseksi hälppämäisyydeksi ja pian rupesivat he Lauraa katsomaan vähän hassahtavaksi. Nuoret miehet kylmenivät häntä kohtaan eivätkä välittäneet koko Lauran tunkeilemisesta

mitään. Yhä enemmän jäi Laura huomaamattomammaksi ja yksinäisemmäksi. Tämän huomasi Laurakin, mutta ei hän siltä säikähtänyt, pitkitti vaan entistä hevelää elämäänsä, sillä hän tahtoi nauttia elämästä. Hän kulki kemuista kemuihin huvituksista huvituksiin ja oli aina yhtä riehakas. Ensimmältä nuoret miehet kilvan pyrkivät häntä saattamaan kotiinsa, mutta viimeiseltä kävi asiat semmoiseksi, ettei kukaan tarjontunut häntä saattamaan vaan hän sai yksin mennä nurutella kotiinsa.

Kaupungissa oli eräs nuori insinööri Tarmola. Hän oli kunnollinen kelpomies ja taitava ammatissaan, mutta vähänvarainen. Tämä oli kauan pitänyt Lauraa silmällä jo senkin takia, että hänen kauttaan voisi saada varoja. Tyttö miellytti häntä näkönsä ja kokonsa puolesta, mutta tuo heilakkuus pisti hänelle vastaan. Insinööri mietti ja mietti mitenkä tuon asian olisi ja vihdoin tuli hän siihen päätökseen, että Lauran voisi hyvinkin vakaantua naimisiin tultuaan ja hän päätti yrittää.

Kauppias Kuposella oli isot kemut joissa oli koko kaupungin kerma. Siellä oli ilo ylimmällään. Oli ruokia, oli juomia, oli soittoa ja tanssia. Tietystihän oli siellä Laurakin ja hän leiskui entiseen tapaansa. Kello oli kaksi yöllä kun kemut päättyivät ja kukin alkoi vetääntyä kotiinsa. Pimeä oli ja Laura lähti yksinään kävellä nolpottelemaan majapaikkaansa johon oli jotenkin pitkä matka sillä se oli toisessa päässä kaupunkia.

Tarmola piti silmällä milloin Laura lähtee talosta. Hän hiipi Lauran jälkeen ja tavoitti hänet pian.

»Neiti Pönttiläkö, vai kuinka?» sanoi Tarmola rinnalle päästyänsä.

»Oikein arvattu», sanoi Laura vähän säpsähtäen.

»Kuinka te olette yksin kulkemassa näin pimeällä?»

»Minä en juuri paljon välitä kaikista saattajista.»

»Saisinko minä tulla neitiä saattamaan?»

»Tässä pimeydessä en tunne herraa — kuka te olette?»

»Minä olen vain insinööri Tarmola.»

»Onko se nimi mikään vain? Sehän on kunniallinen kuuluisa nimi joka kyllä kestää. Jos vaan teidän haluttaa niin kernaasti ...»

Pian kaivoi Laura kätensä Tarmolan käsivarren alle ja niin he alkoivat kynkässä kävellä Lauran majataloa kohden.

»Eikö teillä ole ikävä kun olette niin yksinänne?» kysyi Tarmola.

»Mitäpä minä ikävöitsisin, olenhan nuori ja koko maailma on minun edessäni,» arveli Laura.

»Minä tarkoitin vakainaista ystävää.»

»Ehkä sekin joskus tulee.»

Näin puhellen tulevat he Lauran majatalon portille. Mutta erotessaan oli heillä tavallista lämpymämpää kohtelua sillä he halailivat ja suutelivat toisiaan.

Kun Laura soitti ovikelloa tuli emännöitsijä avaamaan.

»Minusta on aivan tavatonta, että nuori neiti tulee yksin yösydännä kotiin. Pitäisi toki kunniastaan pitää enemmän huolta», nuruskeli täti.

»Älkää olko minun tähteni täti huolissanne, kyllä minä itse itsestäni huolen pidän,» sanoi Laura riisuuntui ja meni sänkyynsä maata.

Tästä pitäin ei Laura enään koskaan kulkenut yksinään kemuista kotiinsa, sillä Tarmola oli aina häntä

saattamassa. Muutamana kertana toi Laura Tarmolan kotiinsa. Tarmola vähän hämmästyi, sillä Lauran huoneessa ei vallinnut hyvä järjestys. Huonekalut olivat sakin sakin, pöydällä oli papereita ja sanomalehtiä epäjärjestyksessä eikä tomuharjaakaan nävytty viime aikoina käytetyn. Laura huomasi, että Tarmola katseli hänen huonejärjestelmäänsä vähän oudosti.

»Minulla on viime päivinä ollut niin paljon työtä ja tointa, etten ole joutanut huonettanikaan järjestämään», koki Laura puolustella itseään ja Tarmola ajatteli kyllä kai se niin mahtaa olla.

Kaikissa seurustelupaikoissa piti Tarmola Lauraa tarkasti silmällä. Laura eli entistä helkeväää elämää liehakoitsi ja imarteli jokaisen nuoren miehen edessä, eikä näyttänyt Tarmolasta pitävän enemmän kuin muistakaan. Tarmolaa rupesi vaivaamaan tuo entinen luulevaisuus ja mustasukkaisuus, mutta hän koki painaa aatteensa taasenkin siihen, että kyllä kai Laura vakaantuu kun tulee naimisiin.

Ystävyys jatkui nuorten välillä ja se kiinteni yhä lujemmaksi. Tarmola kävi usein Lauran majapaikassa ja nyt siellä oli parempi järjestyskin. Laura esitteli emännällekin Tarmolan sulhaisenaan ja sanoi, että he ovat jo melkein kihloissa. Usein he istuivat kahden Lauran kamarissa iltapuhteet eivätkä halunneet mennä mihinkään kemuihin. Pian he kihlaantuivatkin ja lähtivät Lauran kotiin vanhemmille kihlauksensa ilmoittamaan. Pönttilässä otettiin heidät ilomielin vastaan, sillä Tarmolalla oli hyvä maine. Vanhemmat antoivat suostumuksensa heidän aikomaan avioliittoonsa ja siunasiivat heidät.

Tarmola ei voinut kyllin ihmetellä sitä rikkautta ja loistoa mikä Pönttilässä vallitsi. Aitat ja salvat olivat viljaa täynnä ja navetassa seisoi paljon uljasta karjaa, Hevosiakin oli kuusi kappaletta mitä pätevintä ja valittua laatua.

Näin paljon nähtävääkin tavaraa mitä sitten vielä lienee valmiita rahoja. Oikein Tarmolan päätä huimasi kun hän ajatteli, että hän kerran tulee kaiken tämän omistajaksi.

Kihlaantuneet eivät joutaneet kauan Pönttilässä olemaan, sillä Lauran piti joutua kouluun josta hän oli saanut lupaa vain vähäksi aikaa.

Laura kirjoitti Sirmalan Ellillekin uudesta onnestaan. Hän kirjoitti pitkän kirjeen jossa ei hän voinut kyllin ylistellä sulhasensa hyvyttä kauneutta ja tarmokkaisuutta. Häät sanoi hän pidettävän koulun loputtua kaupungissa, sillä heillä ei ollut muka aikaa tulla kotiin häitä viettämään kun heillä on kiire perustamaan omaa kotia kaupunkiin. Silloin jo sai Elli kutsut häihin.

Niin todella tapahtuikin, että kun koulu loppui pitivät he heti häänsä. Siellä oli Pönttilästä isä ja äiti sekä Sirmalan isäntä, emäntä ja Elli. Paljon ei sinne väkeä kutsuttukaan, sillä he tahtoivat olla alusta pitäin säästäväisiä. Tietysti Lauran isä antoi heille varoja häiden pitämiseen.

Tuo kiireellinen talouden perustaminen oli vain tekosyy, sillä he tahtoivat säästää tulevaa perintöänsä, ettei niitä turhaan kulutettaisi suurilla loistavilla ja paljon maksavilla häillä.

V.

Ennen on jo mainittu, että Pönttilän Iisakki isäntä haki herrain tuttavuutta ja hän oli päässytkin heidän ystävyyteensä.

Erinomaisemmassa tuttavuudessa oli hän erään patruuna Husson kanssa. Patruunaa pidettiin mahdottoman rikkaana jonka rikkauksilla ei luultu rajoja löytyvän. Hänellä oli useampia isoja sahoja ja hän harjoitti isoa ja laajaa puuliikettä. Husso oli Pönttilän isännän oikea pöytäystävä. Harva ilta oli se, etteivät he olleet yksissä joko Pönttilässä tai Hussolla. Yleisissä kemuissa olivat he välttämättömästi yksissä, mutta väliaikoinakin hakivat toisensa eivätkä he ensinkään kaivanneet muiden seuraa. Useampia vuosia seurustelivat he näintavoin keskenänsä ja heidän ystävyytensä ja luottamuksensa yhä lujeni.

Jonkun ajan kuluttua Lauran ja Tarmolan häistä tuli Husso eräänä sateisena iltana Pönttilään. Hän oli erinomaisen hilpeällä ja iloisella mielellä. Hän puhui laajoista liikkeistään ja sanoi hänellä olevan monta rantaa tulella. Tietysti pantiin juttellessa mureneen päälle ja se vilkastutti puhetta ja teki mielen avarammaksi.

Yhtäkkiä rupesi Husso esittelemään asiaansa.

»Minulle sattui tilapäinen rahapula, kun ulkomalaiset maksut eivät joudu aina niin täsmälleen. Kun

olisin päässyt parin vuorokauden päähän, kyllä silloin jo rahoja olisi. Oisin tarvinnut parisataatuhatta saada pankista lainaksi ja pyydän, että veli kirjoittaisi nimensä sitoumuksen alle. Tämä on vaan muodon vuoksi, kun pankit eivät anna lainoja yhdelle nimelle; kyllä itse asioistani huolen pidän.»

Husso nakkasi paperin Pönttilän eteen ja tämä silmäili sitä. Se ei ollut vekseli, vaan velkasitimus kahdeksalle kuukaudelle kahdellesadalle tuhannelle markalle, jossa Husso oli lainanottajana ja Pönttilän piti kirjoittaa takausmieheksi. Kun Pönttilä oli paperin silmäillyt läpi, sanoi hän: »mitäpä siinä on», otti kynän käteensä ja kirjoitti empimättä nimensä alle. Tämän päälle otettiin lasit ja juttelua jatkettiin myöhäseen yöhön. Lähteissä Husso kiitteli Pönttilää moneen kertaan, hänen avustaan ja he syleilivät toisiaan moneen kertaan.

Levillisessä huolettomuudessa kului joku aika eteenpäin. Tuulentupia tehtiin noiden isojen varojen nojalla, niin Pönttilässä kuin Tarmolassakin, koetettiin rakentaa tulevaisuuden tuumia, kuinka nuo isot varat oikein käytettäisiin.

Niinkuin ukkonen olisi iskenyt sekeeltä taivaalta tuli tiedyksi, että Husso oli tehnyt konkurssin ja tämä tieto vei Pönttilänkin mukanaan.

Oikein Sirmalan Pekka hämmästy, kun muutamana aamuvarhaisena tuli Pönttilän Iisakki Sirmalaan hätään-tyneen näköisenä.

»Etkö veli kulta voisi minua auttaa, kun tuo Husso peijakas on tehnyt konkurssin ja minä olen sitoumuksessa hänelle kahdensadantuhannen markan edestä. Minä en voi sitä maksaa, sillä ei minulla ole niin paljon varoja.

Etkö sinä voisi hankkia noita rahoja, sillä muuten olen mennyt mies?» esitteli Iisakki.

»Mistäs herran tähden minulla olisi niin paljon irtaimia varoja. Jos niitä joku vähä olisikin, ovat ne lainoissa siellä täällä ja ne eivät tule äkkiä käsiin», selitti Pekka.

»Etkö voisi sataatuhattakaan hankkia? Koettaisin itse toisen puolen hankkia.»

»Mahdottomuus sekin. Minulla on ollut paljon maksamista sinunkin tähtesi ja perheestänikin minun täytyy huolta pitää», tenäsi Pekka.

Iisakki kävi hyvin noloksi ja tuijotti lattian saumaan.

»Oletkin ollut kummallinen luonne. Et ole pysynyt säädysnäsi, olet hakenut vaan herrain ystävyyttä, seurustellut heidän kanssaan ja ollut ylpeä, kun olet saavuttanut heidän ystävyytensä. Olet pannut heihin luottamuksesi ja nyt näet mihin kiikkiin olet joutunut», toruskeli Pekka.

»Hussoahan pidettiin äärettömän rikkaana, kuka tuota arvasi välttää», puolusteli Iisakki.

»Ulkonaiseen pöyhkeyteen ja rentouteen ei ole luottamista, sillä ei ole varma, mitä tuon pöyhkeyden alla piilee.»

Nolona ja lyötynä lähti Iisakki pois veljensä luota.

Muuhun ei tullut neuvoksi kuin, että Husson ja Pönttilän omaisuus myötiin tarkkaan, ettei heille jäänyt muuta kuin pitovaatteet päälle.

Kovasti koski tämä isku Tarmolankin perheeseen. Kaikki tulevaisuuden suunnitelmat ja tuulentuvat raukesivat, niinkuin tina tuhkaan ja he olivat nyt puilla paljalla. Tarmolaan tämä ei niinkään paljon vaikuttanut kuin Lauraan. Hän itki myötäänsä kovaa kohtaloaan,

sillä hän älysi, että suuret rikkaudet ovat luistaneet pois käsistä ja tyhjä muisto jäänyt vain jäljelle. Hän käsitti, että tuo huoleton, työtön elämä on nyt lopussa ja vaivaloinen, puutteellinen elämä on edessä.

Tarmola koetti lohdutella vaimoansa miten parhaiten taisi.

»Älä ole milläsikään, kyllä me tuonkin iskun vuoksi voimme elää, kun vaan kohdistamme kaikki työmme ja voimamme yhteisen elämämme eduksi, sillä minullahan on työtä niin paljon, kuin voin tehdä ja minä tahdon tehdä työtä voimieni mukaan», puheli Tarmola, sillä hän sydämestään rakasti vaimoaan.

Tämä kaikki ei kuitenkaan voinut tyydyttää Lauraa, sillä hän tunsu tunnossaan, ettei hän ollut tottunut mihinkään käytännölliseen työhön ja toimeen, josta olisi taloudelle ollut jotakin hyötyä ja tämä tunne vaivasi häntä kuin painajainen.

Tarmola oli todellakin tarmokas mies. Hän oli kykenevä mies ammatissaan, sai paljon työtä ja halusi tehdä työtä. Hän ansaitsi paljon ja koki laittaa talouttaan hyvään kuntoon.

Pönttilän ylellisyydessä elävät isäntä ja emäntä joutuivat nyt aivan puille paljaille. Kumpikaan heistä ei ollut tottunut mihinkään käytännölliseen työhön, josta olisi jotakin hyötyä ollut toimentulolle. Tämän tähden tuli puute kahta kiiruummin heidän kintereilleen. Kovin kipeästi koski emäntään, kun tuommoinen äkkikäänne tuli heidän elämäänsä. Ei nyt häntä monissa hengin viety kylpemään, eikä siellä hangattu ja pesty tiimauksia, eikä hänellä nyt ollut moninkertaisia palvelijoita sisälläkään häntä passaamassa, puettamassa ja maate riisumassa.

Pitäjässä oli suntion virka avonaisena. Kirkonkouksessa esitteli rovasti, että Pönttilä otettaisiin suntioksi. Liikuttavassa puheessa selitti hän, kuinka monta hyvää työtä Pönttilä on kunnalle tehnyt ja kun hän nyt on ahdingossa, tulee meidän häntä muistaa ja antaa hänelle tuo vähäinen virka, että hänellä olisi jotakin toimeentulokseen. Rovastin puhe vaikutti niin, että Pönttilä otettiin suntioksi.

Kovin tuntui Pönttilästä masentavalta, kun hänen täytyi toimittaa noin vähäpalkkaista virkaa. Rovasti ei ottanutkaan Pönttilää muodon vuoksi suntioksi, vaan hän vaati tiukkaan, että Pönttilän piti täsmällisesti toimittaa kaikki siihen ammattiin kuuluvat tehtävät. Hänen piti olla ruumiinhaudallakin mukana antamassa papille multauslastaa käteen ja pitämään papin lakkia toimituksen aikana y. m. suntion tehtäviä.

Pönttilän emäntä häpesi niin tuota alennuksen tilaansa ettei hän käynyt missään kylässä, oli vaan yksinäisyydessään pienessä mökissään surren nykyistä onnetonta tilaansa.

VI.

Huolimatta tuosta kovasta kopsauksesta, joka Tarmolaa ja Lauraa oli kohdannut toimi Tarmola pontevasti talouden perustamiseksi. Talous olikin jo hyvällä alulla, sillä heillä oli omat siistit huoneet välttävästi kalustettuna, eikä heillä ollut mitään puutetta muunkaan toimeentulon vuoksi. Vähitellen haihtui Lauraltakin tuo ankara rikkauden suru mutta sitätehden, kun suru haihtui palasivat hänen entiset tapansa takaisin. Hän pyrki nytkin kaikkiin huvituksiin ja kemuihin mitä saatavissa oli. Hän oli yhtä heisakka ja keimailia kuin ennenkin ja tämä ei tuntunut soveltuvan aviovoimolle, jolla oli jo oma koti, jossa olisi ollut paljon tehtävää ja välttämättömiä velvollisuuksia. Tarmola koetti häntä siitä ystävällisesti muistuttaa, että semmoinen menettely ei olisi enään hänelle sopiva, kun hänellä on koti hoidettavana.

»Ethän toki voine vaatia, että minun pitäisi olla yhdessä kohden niinkuin patatukin tai niinkuin kuvan seinällä? Olenhan nuori ja tarvitsen toki jotakin huvittelua ja seurustelua», puolusteli Laura.

»Saisi ne hovit jo seurustelut toki jo vähetä», sanoi Tarmola synkän näköisenä.

Tämä vähäinen keskustelu ei tehnyt hyvää vaikutusta puolisoitten kesken; nyrpeämielisinä erkanivat he

toisistaan. Kaupungissa asusti eräs vanha ylioppilas joka oli kymmenkunta vuotta maleksinut kaupungissa. Hän ei monasti käynyt luennoilla, eikä hän ollut ottanut mitään tutkinnoita. Hän oli rikasten vanhempien poika ja varoista ei ollut hänellä koskaan puutetta. Hän eleli rennosti ja oli aina parhaana miehenä yöllisissä ylioppilaskekkereissä johtamassa yöllisiä ylioppilas-seikkailuja.

Tämä ylioppilas Venylä oli jo aikaisimmista ajoista ollut Tarmolan tuttava. Nyt kun tällä oli omat huoneet ja oma talous tuli Venylä muutamana päivänä Tarmolaan tervehtimään vanhaa tuttavaansa.

»Hoh! Sinähän asut täällä kuin puolenkannun taivaassa ja sinulla on oma koti ja talous. Minä olen juuri majapaikkaa vailla, eiköhän sopisi, että saisin teillä majapaikan täysihoidon kanssa minä maksan mitä vain tahdotte; olisi niin hauska asua vanhan tuttavansa luona», esitteli Venylä.

»Olisihan meillä eräs liika huone, jonka voisimme sinulle kalustaa ja yöspidostakin voisimme toimeen tulla. Se kävisi kyllä laatuun minun puolestani, mutta mitä tämä meidän muori siitä mahtanee arvella», sanoi Tarmola ja taputti Lauraa poskelle.

»Aivan kernaasti minunkin puolestani», sanoi Laura ja hänen silmänsä välähtelivät niin kummallisesti.

Venylä oli kaunis mies, täysikokoinen, pyöreä, tummattukkainen ja varustettu kauniilla huuliparralla.

Jo seuraavana päivänä muutti Venylä kapistuksineen Tarmolaan ja niin se yhdyselämä alkoi.

Tuntui siltä kun Venylä olisi tuonut uutta eloisuutta ja virkistystä Tarmolaan. Iloista leikkiä laskettiin väliaikoina milloin Tarmolalla oli aikaa keskeyttää ahkeraa

työtänsä, mutta ruokapöydässä se ilo oli ylimmällään. Aika kului rattoisasti ja Lauran huvitusten ja kemujen etsiminen ja niissä käyminen jäi kaikenni pois.

Iloisessa huolettomuudessa ja elämän huolista vapaana kului aika edelleen. Tuo Pönttilää kohdannut ankara lankeemus ja isot perinnön toivotkin olivat jo unehtuneet, sillä näyttipä tuota elävän ilman niitäkin.

Tarmola oli jo aikaa huomannut että Lauralla ja Venylällä on välillisiä suhteita toisiinsa. Silmän välttyessä iskivät he toisilleen silmää ja näpistelivät toisiaan. Ensimmältä ei Tarmola juuri paljon välittänyt heistä eikä heidän mielistelyistään mutta viimein nuot tuttavuuden merkit kävivät yhä julkisimmiksi ja likeimmiksi.

Muutamana kertana rupesi Tarmola puhelemaan Lauralle tuosta Tarmolan mielestä sopimattomasta sala-peräisestä käytöksestään:

»Mitä merkitsee tuo teidän silmäniskunne ja alituisen näykkiminen toisiaanne?» sanoi Tarmola.

»Mikä näykkiminen? Mitä tarkoitat?» sanoi Laura toivossa kai ettei Tarmola olisi mitään huomannut.

»Älä ole olevinasi. Ettekö luule minulla silmiä olevankaan. Minä olen nähnyt kaikki ja tiedän kaikki.»

Laura purskahti hillittömään itkuun. »Hyvä Jumala! Minä en saisi enään liikahtakaan, enkä nähdä edes yhtään ihmistä. Maailmassahan minunkin täytyy olla ja seurustella ihmisten kanssa. Olen koettanut heittää kaikki kemuissa käymisetkin pois, mutta ei sekään ole hyvä. Voi mihinkä ihmisen piti joutua», änkötti Laura.

»Seurustelukin on monellaista eikä siveellistä seurustelua vastaan ole kellään mitään sanomista. Mutta

senmoista seurustelua kun sinä pidät Venylän kanssa, ei voi pitää siveellisenä. Mitä siihen tulee, että olet kemuissa kulkemisen jättänyt pois tulee siitä, että olet likempää tavannut sen jota noista kemuista olet hakenut», sanoi Tarmola lujasti, ja lähti pois.

Tarmolan puhe oli niin suoranainen, että Lauran täytyi se ymmärtää. Hän jäi yksin huoneeseen ja rupesi taas hartaasti itkemään.

Elämä kävi Tarmolassa vakavammaksi. Tarmola tuli niin vähäpuheiseksi, ettei hän juuri monta sanaa lausunut. Vakavammaksipa kävivät Laura ja Venyläkin ja kaikkia heitä näytti painavan joku raskas tunne.

Jonkun ajan kuluttua täytyi Tarmolan virkaasiainsa takia lähteä pitemmälle matkalle. Hänen lähtönsä tapahtui myöhään illalla. Yksissä neuvoin hommattiin Tarmolan matkakapineita voimaan ja jonkunmoinen iloisuus näytti perheessä saaneen vallan. Kun Tarmola pääsi lähtemään läheni kello jo yhtätoista. Tarmola oli unohtanut jonkun tärkeän asiapaperin kotiinsa jota hän välttämättömästi tarvitsi. Matkalla ollessaan huomasi hän sen ja hänen oli palaaminen takaisin noutamaan unhotettua asiapaperia. Oli kulunut aikaa tiiman verran kun hän pääsi kotiinsa. Tulta ei näkynyt missään koko Tarmolassa. Ovet olivat lukitsemattomat ja hän pääsi vapaasti huoneeseen. Kun talossa ei näkynyt ketään, sytytti hän tulen pöydällä olevaan kynttilään. Hän otti kynttilän käteensä ja meni rouvan kamariin herättääkseen häntä. Mutta mitä hän näkikään. Venylä ja Laura olivat alusvaatteilleen riisuuntuneena makaamassa käsikaulassa Lauran sängyssä.

Jos ukkonen olisi sekeeltä taivaalta iskenyt, ei se olisi suurempaa vaikutusta asianomaisiin tehnyt. He kokivat

vetää peitettä päänsä ylitse mutta selvästi näki, että he vapisivat niin, että peitteet tärisivät. He odottivat että Tarmola puhkeisi oikeutettuun raivoon mutta Tarmola seiso i vaan tyyneenä kynttilä kädessä vuoteen vieressä. Tämä tyyneys teki rikoksellisiin suuremman vaikutuksen kuin mikään raivoisa vihan purkaus.

»Väärin sinä Venylä käytät entistä ystävyyttämme ja luottamustamme,» sanoi Tarmola tyyneesti.

Niinkuin hänälle poljettu koira hyökkäsi Venylä vuoteesta ylös ja syöksyi omaan porstua kamariinsa.

Tarmola ei puhunut Lauralle mitään vaan poistui huoneesta haki unhotetun paperinsa ja lähti tyyneesti matkaan.

Intohimoissaan olivat Laura ja Venylä olleet niin innoissaan etteivät he olleet huomanneet oveakaan lukita semminkään kun piikatyttökin makasi toisessa pienemässä rakennuksessa.

Ikävät asiat tulivat nyt Lauralle. Hänellä ei ollut nyt mitään muuta seuraa kuin tuo piikatyttö, sillä Venyläkin oli jo aikaisin aamulla pannut pillit pussiinsa ja sanaakaan lausumatta poistunut Tarmolasta. Laura itkeskeli myötäänsä eikä ollut yhtään ihmistä joka olisi ottanut osaa hänen suruunsa ja kokenut lohdutella häntä, sillä tuosta piikatyöstäkään ei ollut paljon apua sillä hän oli nuori ja kokematon ihminen ja hyvin vähäpuheinen. Lieneekö Lauran mieleen nyt juohtunut entinen huikenteleva elämänsä vai oliko nyt sen seuraukset hänen edessään elävänä kuvana mihin se viepi, ei voi värmuudella päättää, mutta summa vaan on, että hän itki ja itki.

Pari viikkoa viipyi Tarmola matkallaan. Eivät olot tulleet iloisemmiksi hänen kotiinsa tultuakaan. Hän

oli vähäpuheinen ja näytti olevan omissa mietteissään. Usein tapahtui, että hän vaipui ajatuksiinsa ja siinä hän voi istua parikin tiimaaa, ettei hän näyttänyt huomavan mitään ulkomaailmasta.

»Saatatko rakkaani antaa minulle anteeksi tuon pikkuhairahduksen johon ei minun syytäni ole. Hän tuli sanomaan minulle hyvää yötä ja nakkausi vuoteeseeni pikkuista ennen kuin sinä tulit», sanoi Laura muutama kertana Tarmolalle.

»Minä olen sinulle paljon anteeksi antanut mutta silläkin on rajansa. Minä tahdon uskoa, että asia on niinkuin sanoit, mutta liikanaiselta minusta näytti noin tuttavallinen hyvän yön toivottaminen», sanoi Tarmola synkästi.

Tämmöisessä surumielisyydessä ja synkkyudessa kului joku aika.

Muutamana kertana katosi Tarmola kotoaan eikä hän enään koskaan palannut. Laura odotti ja odotti häntä ja tiedusteli kaikkialta, eikä kukaan hänestä mitään tietäisi, mutta kaikki turhaan. Parin viikon päästä sai Laura kirjeen joka oli leimattu Tukholmassa. Vapisevin käsin aukasi Laura kirjeen ja alkoi lukea. Kirje ei ollut pitkä, vaan se sisälsi koko hänen elämänsä kohdalon. Kirje kuului näin:

Laura Pönttilä

H—i.

Paljon suurempi syy olisi minulla kuin sinulla huu-dahtaa: »voi mihin minun piti joutua!» Nyt olet vapaa minusta ja saat nyt vapaasti keimailla ja tyydyttää intohimojasi. — Olen matkalla Amerikkaan, enkä palaja koskaan.

Tarmola.

Kirje putosi Lauran kädestä lattialle ja hän lyhistyi kokoon sohvan nurkkaan. Nopeasti käsitti hän nykyisen asemansa ja edessään ei hän nähnyt muuta kuin tyhjän, ammottavan kuilun. Hän itki sydämensä pohjasta ja syytteli mielessään Venylää ja itseäänkin sillä heidän väliset suhteensa oli kaiken tämän onnettomuuden matkaan saattanut.

VII.

Tukalaksi tuli nyt Lauran asiat. Hän koetti ajatella sinne tänne, puolelle ja toisellekin ja harkita tulevaista elämänsä suuntaa, mutta apua ei tuntunut tulevan mistään, suo siellä vetelä täällä, ja kuivaa ei kuulunut kustaan.

Lailaan meni surullinen elämä kuitenkin eteenpäin, sillä olihan hänellä vielä hyvä asunto ja kaikki elämäntarpeet kotonaan. Hän koki mielistellä piikatyttöään saadakseen pysymään hänen paikoillaan saadaksensa hänestä edes jonkunlaista tukea ja kumppania elämänsä suuressa surussa. Kaikki hänen entiset ystävänsä ja liehakoitsiansa olivat Laurasta luopuneet niinkuin puulla päähän lyöden, sillä salaman nopeudella oli tieto levinnyt, että hänen miehensä oli hänet hyljännyt ja mennyt Amerikkaan.

Tarmola oli kyllä tienaava ja ansaitseva mies ja teki urhoollisesti työtä, ansaiten melkoiset varat, mutta kun ei hänellä ollut mitään pohjavaroja velkaantui hän melkoisesti uutta asuntoaan laittaessaan.

Jonkun ajan kuluttua muutamana päivänä tulivat viranomaiset Tarmolaan ja kirjoittivat talon ja kaikki talouskapineet kirjoihin. Hätäntyneenä kysyi Laura vapisten, mitä tämä kaikki merkitsee. Viranomaiset selittivät, että Tarmolalla oli velkoja ja hän on pantan-

nut kaikki omaisuutensa velkojilleen ja että he ovat nyt tulleet ottamaan kaikki omaisuuden kirjoihinsa ja ottamaan sen haltuunsa. Samassa he ilmoittivat, että Lauran on jo tänään muuttaminen pois talosta.

Kyllä oli Lauralla jo ennestäänkin mielikarvauksen malja kukkuroillaan, mutta nyt se vasta päät kääri. Yhdellä iskulla loppui häneltä kaikki elämisen toivo ja mihinkä hän poloinen nyt päänsä pistää näin äkkipikaa. Hän kiiruhti kaupungille etsimään majapaikkaa kulkien entisten ystäväinsä luona kokien selittää hätäänsä, mutta kaikki hyljäsivät hänen pyyntönsä. Kellään ei ollut muka liikoja huoneita ja yhdellä oli yksi syy, toisella toinen. Vihdoin meni Laura hädissään erään pyykkimuijan luo, joka oli siten tullut tutuksi Tarmolaisten kanssa, että hän oli pessyt kaikki Tarmolaisten pesut. Tälle selitti Laura nykyisen hätäisen ja turvattoman tilansa ja pyysi päästä hänen luokseen asumaan. Pyykkimuija oli hyväsydäminen ihminen ja häntä liikutti Lauran turvaton tila niin, että hän rupesi itkemään. Laurakin rupesi itkemään ja siinä he sitten itkivät sylitysten kauan aikaa.

Pyykkimuijalla ei suinkaan ollut liikoja huonevarastoita, olihan vaan pieni kylmä tupa, jota käytettiin keittiönä ja tuvan perässä pieni kamari. Muijalla oli pieni tyttö hoidettavana, sillä hän oli leski, jonka mies oli kuollut pari vuotta sitten.

»Eihän tässä suuria tiloja ole, mutta jos rouva luulisi voivan tässä ahtaudessa toimeentulla, niin koetettaisiin tässä kitistellä, miten parhaiden voidaan», tuumi pyykkimuija.

Kiitollisena muijan hyvydestä syleili Laura muijaa ja kiitteli moneen kertaan; oli niinkuin raskas taakka

olisi pudonnut hänen hartioiltaan, kun ei hänen tarvinnut joutua taivaan alle ja kun hän tapasi ihmisen, joka otti osaa hänen suruunsa.

Heti ruvettiin muuttohommiin. Kaikki talossa olevat ruokavarat sai Laura ottaa mukaansa, pitovaatteensa ja yhden vuoteen makuuvaatteineen.

Tukalalta tuntui Laurasta asuminen uudessa maja paikassaan. Hän, joka oli lellitellen ja kaikessa ylellisyydessä kasvatettu ja oppinut olemaan ja asustamaan siisteissä ja välkeissä huoneissa, täytyi nyt tyytyä olemaan pienessä ahtaassa huoneessa. Lapsi oli tavasta rauhaton ja häiritsi usein hänen lepoansa. Tuvasta tunkeutui kamariin tavasta savua ja höyryä, saippuan sekaista hajua, tuvassa kun keitettiin pyykkiä. Mutta minkäpä teki, kun ei parempaa ollut tarjolla.

Niin kauan kun entisestä kodista tuodut ruokavarat riittivät, meni elämä kuitenkin laillaan eteenpäin. Mutta kun ne loppuivat, kävi elämä kovin tukalaksi. Kun Laura ei ollut oppinut tekemään mitään hyödyllistä työtä, ei hän voinut mitään ansaita toimeentuloksensa. Pyykkimuija koetti häntä kehoittaa pyykin pesemiseen ja Laura yrittikin todellakin sitä tekemään, mutta tottumaton kun oli, eihän siitä mitään tullut. Kun hänen hemmoiteltu ruumiinsa ei ollut minkään työn kautta tullut karaistuksi, tuli hän vielä päälle päätteeksi tuosta yrityksestä niin kipeäksi, että hänen täytyi maata monta vuorokautta.

Lauran eläminen joutui nyt kokonaan pyykkimuijan haltuun. Mutta hänellä oli kyllä työtä ja tuskaa, jos hän tuolla vähäpalkkaisella työllään voi elättää lapsensa ja oman henkensä, hänellä siis ei suinkaan ollut varaa ottaa muita lisäelätettäviä.

»Kyllä sinun, Laura rukka, täytyy itsellesi hankkia toinen asunto ja toimeentulo, sillä minä en voi sinua elättää, niin mielelläni kuin sen tekisinkin», sanoi muija eräänä päivänä.

Laura purskahti itkemään ja itkunsa seasta päivitteli, ettei hänellä ole mitään turvaa eikä kenenkä puoleen kääntyisi tukalassa tilassaan.

»Eikö sinun isäsi voisi sinua auttaa?» ehdoitteli muija.

»Mitäs Jumalan tähden! Hän on itsekin niin niukoissa varoissa, että hädin tuskin voi itsensä ja äidin hengen elättää», selitti Laura.

»Jumala meitä armahtakoon! Jos tämmöistä elämää pitemmälle jatkuu kuolemme nälkään kaikki kolme», huokasi muija.

Silloin juolahti Lauran mieleen, että hän kirjoittaa Sirmalan Ellille ja selittää hänelle nykyisen kurjan tilansa. Hän kirjoitti pitkän kirjeen Ellille ja selitti peittelemättä kaikki elämänsä vaiheet ja mihinkä kurjaan tilaan hän on joutunut ja ettei hänellä ole muu kuin nälkäkuolema edessä.

Kun Elli sai Lauran kirjeen ja luki sen puhkesi hän hillittömään itkuun Lauran surkean tilan tähden. Kun hän siitä tointui meni hän isänsä ja äitinsä luo ja selitti heille Lauran kurjan tilan. Samassa hän rukoili vanhempiaan että Laura noudettaisiin heille, sillä kyllähän meillä on ruokaa hänellekin ettei hänen tarvitse nälkään kuolla.

»Nytpä hän on päässyt leiskumisensa perille. Eläköön nyt sillä suurella sivistyksellään ja piauon soitolaan», sanoi Sirmalan setä jurosti.

»Voi älkää niin sanoko isä! Laura on järkevä ihminen ja vika ei ole hänen vaan kasvatuksen. Jos hän

olisi saanut paremman kasvatuksen olisi hän paraimpia ihmisiä. Suuri rikkaus sokaisi hänen vanhempainsa silmät ja samassa hänenkin», puolteli Elli.

»On Lauran omassa luonteessakin vikaa, miksi hänen tuli olla semmoinen keikailia» pitkitti Pietari-setä.

»Sepä oli juuri rikkauden kasvattama tunne, joka senkin aikaan sai, sillä Laura parka luuli hallitsevansa koko maailman.

Isän ja tyttären puhetta oli äiti kuunnellut sanaa lausumatta. Hän oli helläsydäminen ihminen ja kyyneleet välkkyivät hänen silmissään.

»Älä nyt isä vastusta Ellin oikeutettua pyyntöä; tiedänhän minä että sinulla on pohjaltaan hyvä sydän vaikka ulkonaisten syitten takia vastustatkin hyvää asiaa. Meidän velvollisuutemme on pelastaa Laura tukalasta tilastaan, sillä onhan hän veljesi tytär», puolteli äiti Elliä.

»Täytyneehän teidän pyyntöönne suostua kun joukonmiehissä käynte kimppuuni sillä kukapa teitä voi vastustaa», sanoi Pekka hymyillen.

»Kiitoksia rakas isä. Tiesinhän minä, että te vain suotta vastustitte», sanoi Elli ja tarttui isänsä kaulaan.

Jo samana päivänä laitettiin Sirmalan renki hevosella noutamaan Lauraa kaupungista. Kauan sai renki tiedustella ennenkuin hän tapasi pyykkimuijan asunnon jossa Laura asui. Kun renki ajoi hevosella pyykkimuijan porrasten eteen, hämmästyttiin siellä kelpolailla, sillä eipä oltu ennen nähty heidän porrastensa eteen hevosella ajettavan. Renki satoi hevosensa kiinni ja astui huoneeseen. Asuuko tässä Laura Tarmola nimistä rouvaa kysyi hän.

Kun Laura kuuli kamariin nimeänsä mainittavan tuli hän tupaan. Ensi silmäyksellä tunsu hän, että kysyjä

oli kauan Sirmalassa palvellut renki. Tämä havainto teki häneen semmoisen vaikutuksen että hän rupesi vapi-semaan niin että hänen täytyi istua, eikä hän voinut toviin aikaan mitään puhua. Vähän toinnuttuaan kysyi Laura kuinka Sirmalassa voidaan ja mitä hän on matkustamassa.

»Minä olen noutamassa teitä Sirmalaan ja alkakaa nyt vaan pian laittaa itseänne valmiiksi, että päästään matkaan», selitti renki.

Tämä vaikutti Lauraan niin, että hän lätistyi puoli-pyörryksiin.

Kun pyykkimuija tuli täysin selville mitenkä asiat olivat heltyi hän kyyneleihin.

»Milloinkaan ei apu ole yhdellekään ihmiselle sen suurempaan tarpeeseen ollut kuin se nyt oli. Laura oli niin turvattomassa ja avuttomassa tilassa, ettei hänellä muu olisi edessä ollut kuin nälkäkuolema», tuumaili muija.

Rengillä oli hyvästi eväitä mukana, hän toi niitä sisälle ja kehoitti Lauraakin syömään, että jaksetaan lähteä taipaleelle, mutta ei Laura voinut paljon syödä mielenliikutuksensa tähden. Talonväenkin kutsui renki syömään tätä erojaisateriaa.

Lauran vähäset vaatevarastot pantiin tilavaan matkarekeen ja niin lähdettiin matkaan. Syleillen ja itkien jätteli Laura ja pyykkimuija toisensa hyvästi; monikertaan kiitteli Laura pyykkimuijaa antamasta avustaan.

Portailla oli jo Elli vastaanottamassa Lauraa kun he pääsivät Sirmalaan. Elli saattoi Lauran huoneeseen ja riisui hänen päältään päällysvaatteet. Sitten tarttuivat he syliksi toisiinsa ja itkivät hartaasti.

»Voi serkku raukkani kuinka sinä olet surkastunut ja laihtunut mutta kovat kokemukset sinulla on ollutkin. Sinä tarvitset pitkällistä lepoa ja hyvää hoitoa virkistykseksi. Minä olen sinulle varannut erityisen kamarin jossa saat mielesi mukaan olla; lähdetäämpäs nyt sinne», toimitteli Elli.

Kamari oli aistikkaasti kalustettu ja ruoka oli pöydällä valmiina.

»Syö nyt ensinnä ja pane sitten lepäämään», sillä Elli oli valmistanut jo avonaisen vuoteen, kehoitti Elli.

Ei Laura voinut nytkään paljon syödä sillä niin monenlaiset ajatukset risteilivät hänen sielussaan. Hänen mieleensä muistui se rikkauden humu jonka huumeessa hän oli turmellut ja haaksiriksoon saattanut nuoren elämänsä. Häntä hävetti sekin tieto että hän oli nyt tuon jäykän setänsä armoilla jota hän oli sydämestään ylönkatsonut. Huolimatta Ellin ystävällisestä vastaanotosta kammotti häntä sedän kohtalo millä mielellä hän katseli hänen tuloaan Sirmalaan.

»Mitähän setä ja täti arvelevat minun tänne tulostani?» sanoi Laura alakuloisesti.

Se on sovittu asia, eivät he sinua vastenmielisesti ole kotiinsa ottaneet», vakuutti Elli.

Juuri kun he näitä puhelivat tulivat setä ja täti huoneeseen.

»Terve tuloa sedän kotiin, ole vain niinkuin kotonasi kyllä meillä on ruokaa sinullekin», sanoi setä tervehtien Lauraa.

Sanaa sanomatta tervehti Saaratätikin Lauraa.

Laura heltyi itkemään ja syleili heitä monikertaan pyytäen anteeksi kun hän on tullut heille rasiukseksi.

Vähitellen toipui Laura kuitenkin ja alkoi asustaa muiden ihmisten parissa.

»Nyt minä vasta todeksi tiedän sen mitä sinä aina ennen minulle sanoit, että rikkaus voi kadota mutta mitä ihminen oppii tekemään se pysyy aina», sanoi Laura muutamana kertana Ellille.

»Älä noita vanhoja enään muistele rakas serkkuni», sanoi Elli.

Elli oli jo naimisissa. Pienen talon Vilho niminen poika oli rakastunut Elliin ja Elli Vilhoon. Vilho oli kookas hyvännäköinen ja hyväntapainen työteliäs poika. Vaikkei hänellä ollutkaan mitään rikkauksia myötänsä taloon tuoda ei kuitenkaan vanhemmilla ollut mitään vastaansanomista heidän yhdistymiseensä. Heillä oli jo kaksi tervettä ja kaunista lasta tyttö ja poika jotka jo lattialla myllertelivät ja olivat kaikkien lemmitkinä.

Isäntä Pekka jo alkoi vanheta ja hän oli antanut kaiken talouden hoidon kelpo vävynsä huostaan. Vilho osasikin hyvästi hoitaa taloutta ja teki itsekin työtä kuin mies.

»Kuinka onnellinen sinä oletkaan rakas serkku. Sinulla on kelpo mies, kauniita lapsia ja itse häirit aamusta iltaan emännyyden toimissa. Rauha ja rakkaus vallitsee kaikkien kesken eikä ole mistään puutetta», sanoi Laura muutamasti Ellille.

»Niin. Minä olen koettanut olla uskollinen säädyleni ja kutsumukselleni eikä minulla ole mitään katumista, että niin olen tehnyt», sanoi Elli.

Vähitellen tottui Laurakin tekemään hyödyllistä asiaa ja työtä ja siitä hän sai paljon huvitusta ja lohdutusta rauhattomalle tunnollensa.

Laura oli vielä verrattain nuori ja hän olisi kenties päässyt vielä hyviin naimisiin mutta kun ei Tarmolasta ollut kuulunut mitään ei Laura saanut avioeroa ja niin hän jäi naimattomaksi.

SAATYRAJOITUS

SÄÄTYRAJOITUS

Siitä on jo kauan aikaa — älkääs vielä, kun ma muis-
telen — siitä on kulunut aikaa kuusikymmentä
vuotta. Silloin ei ollut nykyajan mukavuuksia, ei
ollut suomalaisia kouluja, ei rautateitä, eikä höyrylaivoja,
eikäpä suurin maanteitäkään. Kuitenkin oli sillä aika-
kaudellakin puuhansa ja pyrintönsä. Opintahalu ja jano
oli kansassa vireillä, mutta ei ollut keinoja, millä tuota
janoansa sammuttaa. Siellä ja täällä löytyi aina joku
ihminen, joiden mielissä selvemmin kuin muiden oli
selvillä tämä opintahalu ja tarpeellisuus. Säätyrajoitus
oli niin ankara, että silta- ja susivoudinkin edessä piti
lakkikourassa kumarrella ja tiellä vastaantullessa nöy-
rästi mennä syrjään kumartelemaan, kun herra pönä-
kästi meni sivu tuskin silmiään luoden kumartelemaan
ohessaolijaan. Sattuipa käymään niinkin, että tavasta
tuo herruus surisi kuumina säräyksinä korvuksilla, kun
ei nöyryyden osotus aina käynyt mieltä myöten.

Muutaman pitäjän pappila oli valtavan joen korkealla
törmällä aivan liki jokea. Uljas pääpytinki oli selin
jokeen ja kapeanlainen puutarha oli vain joen ja pytin-
gin välillä.

Noin pitkän virstan päässä pappilasta, toisella puolen
jokea oli Letola niminen vankka talonpojan talo. Tämä
talo oli ollut monessa polvessa maankuulu rikkaudesta

ja semmoinen oli talo nytkin siinä suhteessa. Talossa ei ollut muuta taloista väkeä kuin Erkki niminen vanha isäntä ja hänen vaimonsa Priita. Heillä oli ainoastaan yksi lapsi, nyt jo alun kolmannellakymmenellä oleva Arvi niminen poika. Niin kaukaa kuin muistettiin olivat Letolan asukkaat olleet siivoluontoisia ja hiljaisia ihmisiä, jotka eivät suurin muiden ihmisten asioihin sekaantuneet.

Arvi teki kuitenkin poikkeuksen pitkän ajan suvussa vallinneesta luonteesta. Hän oli vilkasluontoinen, liikkuva ja aina jotakin puuhaamassa. Hän oli muuten kookas, norja ja kaikinpuolin miellyttävän näköinen nuorukainen. Hänen mieltään kaiveli tuo orjamainen nöyryys, jota kansan täytyi kaikille reppuherroillekin osoittaa ja se kopea ylpeys, jota he kansalle yhtenäin osoittivat. Hänellä oli semmoinen opinhalu ja kiihko, että hän hankki kirjoitusaakkoset ja opetteli ominneuvoinsa kirjoittamaan.

Letolassa oli keskenkasvuinen Seppi niminen poika renkipaikassa. Tämä oli vilkasluontoinen ja sukkela, melkein niinkuin kärppä oli hän joka paikassa. Hän oli teräväpäinen ja sukkela keksimään aina joitakin sukkeluuksia ja kompeita. Seppi ei kuitenkaan ollut mikään ilkiö, sillä kaikki hänen metkunsä tarkoittivat aina oikeaan.

Tämä oli Arville niinkuin oikea käsi ja he liittyivät yhdeksi sieluksi, ilman mitään liittoa ja välipuhetta. Yksistä neuvoin opettelivat he kirjoittamaan, ja kun he kahden tekivät työtä kävi oppiminen heiltä paljon helpommin; tuntui siltä etteivät he tulisi toisittaan toimeen. Vanha isäntäväki ei pitänyt mitään lukua nuorten homista, kun havaitsivat, ettei heillä ollut mitään semmoi-

sia vehkeitä, jotka olisivat olleet vahingoksi ja kun he tehtävät toimensa suorittivat kunnollisesti.

Pitäjässä oli pappina pappi, jonka nimi oli Pöylynen; kansa piti häntä vähän hassahtavana. Pastorilla oli paljon lapsia, ei sen vähempää kuin kymmenen, viisi poikaa ja viisi tytärtä, joista vanhemmat jo aikaisia ihmisiä.

Muiden muassa oli pappilassa renkinä Matti niminen vanhanpuoleinen mies ja Iikka niminen vilkasluontoinen, komea poika. Tämäkin oli hyvin opinhaluinen ja koki väliaikoina harjoitella kirjoittamaan, lukualaskemaan vieläpä piirustamaankin. Siitä seurasi itsestään, että Letolan Arvi ja Seppi tulivat Iikalle ylimäisiksi ystäviksi. Vuoron perästä olivat Arvi ja Seppi pappilassa tai Iikka Letolassa. Ei silloin joudettu turhiin hommiin, ahkerasti koetettiin vain jatkaa ja harjoittaa opinnoita.

Vanha Matti oli hyväsestään kiuvaslavalla kylpenyt ja hän vuovasi kaikin tavoin saada isäntäväeltä kunniaa ja tämä kunnianpyyntö meni tavasta liiallisuuksiin.

Iikan ja Letolan poikain seurustelu toistensa kanssa, rupesi Matin mielestä tuntumaan vähän kierältä. Iikalla oli väenpuolella erityinen kamari, jossa he pyhäilloin lukontakana keskenään pitivät omaa menoaan, opetellen siellä yhtä ja toista.

»Mitähän konnankureja ne tuolla kamarissa mieltivät. He eivät päästä sinne ketään näkemään heidän vehkeitään. Iikkakin ja varsinkin tuo Seppi ovat semmoisia pilkkakirveitä, että pakkavat minuakin vanhaa miestä kiusottelemaan. Ei, tästä pitää tulla loppu yhdellä tai toisella tavalla», tuumaili Matti itsekseen.

Matti meni pastorin luo ja rupesi siellä puhelemaan hänelle arveluitaan Iikan, Arvin ja Sepin vehkeistä.

»Onko Matti saanut mitään selville, joka todistaisi jotakin heidän salavehkeistään?» kysyi pastori.

»En juuri erinomaista, mutta en luule heillä mitään hyvää olevan tekeillä, sillä miksikäpä he muuten aina olisivat lukon takana. Erään kerran, kun kuuntelin oventakana avaimen reijästä, kuulin heidän puhuvan isosta tupakkamällistä, (Matti piti hirmuisen suurta tupakkamälliä), ja muutenkin Iikka ja Seppi pilkkailevat minua», selitteli Matti.

»Voipi olla Matin puheessa jotakin perää. Ei se koskaan merkitse hyvää, kun talonpojat rupeavat joutavia riipustelemaan ja raapustelemaan semmoisia asioita, jotka eivät heille kuulu niinkuin Iikkakin ja samaa kuuluvat tekevän Letolan poika ja se renkilurkki. Heidän työnsä on hakata, kuokkia ja kyntää. Täytyy ruveta pitämään tarkemmin silmällä noita lurjuksia.» Tämän sanottua nousi pastori ylös, taputteli Mattia hartioille samassa sanoen: »Sinä uskollinen ja rehellinen Matti.»

Tämä pastorin ystävyys vaikutti Mattiin niin, että hän uskalsi pastorille ilmoittaa asian, joka oli kauan hänen mieltään painanut. Hänellä oli aina ollut pientä kinaa Iikan kanssa siitä, kumpi heistä olisi isäntärenki. Matti piti sen itsestään hänelle kuuluvana, kun hän oli vanhempi. Mutta huolimatta siitä pakkausi Iikkakin antamaan käskyjensä, määrittelemään töitä ja tämä kovin sapetti Mattia.

»Älkää pahastuko herra pastori, vaan minun tekee mieleni kysyä pastorilta, kumpi meistä on isäntärenki, Iikkako vai minä?»

»Hm! tuota en ole tullut oikein ajatelleeksi. Onhan Matti jo ikämies ja siitä olisi Matille paljon vaivaa,

joutaisihan nuorempi mies saada sen niskoillensa», tuumi pastori.

»En minä vielä niin ikiloppu ole, etten isäntärengiksi kykeneisi. Niinhän tuo Iikka on uninenkin, ettei häntä tahdo kangellakaan ylös saada ja minunhan tuota pitää työt määrätä, eihän se Iikka ymmärrä mitään.»

»Hm, hm! voipipa se niinkin olla; koetammehan miettiä asiaa», sanoi pastori.

Kovin mielissään lähti Matti pois. Hänen mielessään kuvaili jo tuo kunniakas isäntärengin virka ja hän jo mielessään näytteli Iikalle pitkää nokkaa.

»Missäs Matti nyt on ollut?» kysyi Iikka heti, kun Matti tuli väenpuolelle.

»Mitä sinun siihen tulee», sanoi Matti.

»Olette tainneet olla taasenkin pastorille juoruamassa.»

»Olin minä missä olin, mutta luuletko pääseväsi isäntärengiksi», tiuskasi Matti niin kiivaasti, että hänen suustaan oli muljahtaa ulos tuo kauhean suuri tupakkamalli.

Nyt tulikin pappilaan toisenlaiset olot. Matin kavalat tuumat olivat vaikuttaneet pastoriin niin, että hän päätti ottaa selvän noiden junkkarein toimista. Pastorin vanhimmat pojat olivat jo kohta täysiä miehiä ja näille antoi pastori käskyn, että pitää tarkasti silmällä Iikan, Arvin ja Sepin toimia. Tämä määräys oli pojille sangen mieluinen asia, sillä olipa heidän koko pyrintönsä ennestäänkin sen suuntainen, että saada noita talonpoikia pilkata ja kurittaa. Näin tuli pappilaan täydellinen poliisilaitos, jossa Matti oli poliisimestarina.

Näiden poikien nimet olivat Harald, Freedrik ja Janne, mutta heitä sanottiin vaan Harkoksi, Vekuksi ja Jakeksi.

Papin poikien oikeudella, vaativat he tuon lukitun kamarin oven auki, jos milloin siellä oli Arvi ja Seppi. Pyhinä jälkeen puolenpäivän pitivätkin pojat tarkoin silmällä, josko Arvi ja Seppi tulevat heille. He tähystelivät yllisen ikkunoista ja kaikilta mahdollisilta paikoilta ja kun he heidät näkivät tulevan, ei heidän ilolaan ollut rajoja. Kohta olivat he oven takana vaatimassa ovea auki. Sisälle päästyään elivät he hyvin röyhkeästi, niinkuin ainakin poliisit, jotka ovat tulleet kotitarkastukselle.

»Mitä teillä täällä on lukon takana tekemistä?» sanoi Harko röyhkeästi.

»Mitä se teihin kuuluu, mitä me täällä teemme», sanoi Iikka.

»Se kuuluu meihin. Tämä on meidän talomme ja me emme kärsi, että täällä pidetään salaisia seuroja; me tahdomme tietää mitä täällä tehdään sanoi Harko.

»Emme me mitään pahaa ole tehneet», sanoi Arvi.

»Mikä sen tietää mitä te mietitte», sanoi Vekku ja käveli kirjahyllyä kohden, jossa oli kirjoja ja kirjoitusaineita.

Sieltä otti hän käteensä joukon papereita ja levitti ne pöydälle. Siinä oli kirjoituskokeita, piirustuskokeita, luvunlaskukokeita ja vieläpä maalauskokeitakin, sillä Iikalla oli pieni vesivärilaatikko, jonka avulla koetettiin antaa värejä piirustuksilleen.

»Kas tuota! tuommoisia te täällä vehkeilette. Tuonlaiset miehet eivät tuommoisia tarvitse.»

»Minkälaiset miehet?»

»Semmoiset juuri kuin tekin olette.»

»Minkälaisia me sitten olemme?»

»Olettehan vaan talonpoikia.»

»Eikö talonpoika sitten mitään tarvitse tietääkään?»

»Ei hänen tarvitse muuta tietää kuin työn teosta.»

»Jopa teillä on halvat ajatukset ihmisestä. Tieto on tarpeellinen niin talonpojalle kuin herrallekin, mutta kaikilla herroillakaan ei näy juuri paljon tietoja olevan. Ei oppi ojaan kaada, eikä tieto tieltä työnnä», sanoi Arvi.

»Kenen antaman valtakirjan nojalla sinä puhut; minä en ole sinulta mitään kysynyt. Talonpoika sinä olet kuitenkin, vaikka oletkin rikas», röyhenteli Harkko.

»Puhun omasta puolestani, enkä luule tarvitsevani lupaa keneltäkään siihen pyytää», arveli Arvi.

»Muutamien ihmisien otsassa ei näy olevan enempää sisällepitoa kuin nokassakaan, josta myötäänsä jotakin suuhun juoksee», sanoi Seppi.

»Vieläkö sinäkin, joka kuulut olevan oikea talonpoikain pappi», sanoi Harkko suuttuneena, sillä hänen nokkansa myötäänsä vuoti.

»Herrain pappiko se sinun isäsi sitten on?»

»Herrain ja talonpoikain pappi, mutta sinä olet vain talonpoikain.»

»Hyväpä on kun näin nuorena jo pääsee talonpoikainkaan papiksi, mutta mitä sinusta tullee, koska kuulut jäävän aina luokalle», sanoi Seppi pisteliäästi.

Tällä välin oli Vekku paperipuluista löytänyt erään muotokuvan, jota ruvettiin nyt miehissä tarkastelemaan. Heti huomattiin, että se oli ilmeinen Matin kuva. Suuri tupakkamällikin pollotti vasemmassa poskessa niinkuin kanan muna.

»Kas nyt! Tämmöisiä te täällä rustaillette. Aina teillä vain on hampaissa tuo vanha Matti, joka on uskollisin ja rehellisin ihminen maailmassa», sanoi Harkko kauhistuksissaan.

»Joka on suurin valehtelia ja juorukello maailmassa», sanoi Iikka.

Tämä Iikan lause kävi kovin papin poikain sydämelle. He tormasivat kaikin pöydän luo repiäkseen siinä olevat paperit. Mutta Iikka, joka huomasi heidän meininkinsä, astui väliin ja sanoi: »Älkääpä koskeko niihin kalakäsillänne.»

Iikka oli roteva ja vankka mies, eikä pojat tohtineet koskea papereihin.

»Kuulkaapa kun minä laulan yhden laulun», sanoi Seppi.

Kaikki vaikenivat.

»Katsokaa te velikullat vanhan Matin poskia,
Onko siellä tupakoita vaikka muita roskia.»

Tästä vimmastui Harkko niin, että oli hyökätä Sepin kimppuun, mutta Iikka esti senkin. Iikka oli roteva mies, eikä papin pojat tohtineet hänelle paljon tiristä.

»Täällä pappilassapa on kummallista väkeä. Kunnialliset ihmiset eivät saa täällä käydäkään solvaamatta ja pahasti kohtelematta, vaikk'eivät he ole puhdasta vesilusikkaa kenenkään edestä sotkeneet. Aina tuota muissa ihmisissä saa tavallisen kohtelun, mutta ei täällä. Kaikki juorut ja valheet otetaan täällä vastaan, uskotaan niitä ja niiden nojalla käydään ihmisten silmille», puheli Arvi ja Arvi ja Seppi lähtivät pois.

Kaukasiin aikoihin eivät Letolan pojat käyneet pappilassa, mutta Iikka oli aina pyhäilloin siellä.

Näytti siltä, että pappilan ja Letolan poikain väli olisi ainaseksi rikkoontunut, mutta niin ei käynyt. Pappilassa oli eräs naula, joka kiinnitti Letolan Arvin huomion taasenkin pappilaan. Tuo naula oli pastorin vanhin, Laura niminen tyttö. Laura oli kaunis ja järkevä tyttö, sillä hän oli kuin ilmetty äitinsä. Jo pitemmän aikaa olivat Arvi ja Laura luoneet paljon puhuvia silmäyksiä toisiinsa, vaikkeivät he olleet toisillensa mitään virkkanee. Mutta tuo sydänten äänetön kieli puhuu useinkin enemmän kuin äänekkäät koristellut sanat.

Arvi oli paljon miettinyt tätä asiaa, mutta koko tuuma tuntui hänestä aivan mahdottomalta, tuntiessaan kuinka halpana kaikki pappilaiset pitivät talonpoikaa ja kuinka korkeassa arvossa he itseään pitivät. Usein aikoi Arvi heittää pois mielestään koko haaveilunsa, mutta aina ne vaan palasivat yhä suuremmalla voimalla. Ei hän tienynyt olikokaan tytöllä samanlaiset tunteet häntä kohtaan kuin hänellä oli tyttöön; kuitenkin luulotteli hän asian niin olevan.

Arvi ei vain saanut Lauraa pois mielestänsä, vaikka mitäkin esteitä olisi heidän välillensä kokenut rakennella. Yöt ja päivät oli vaan aina Lauran kuva hänen sielussaan. Vihdoin päätti hän tavata Lauraa maksoi mitä maksoi.

Arvi rupesi jälleen käymään joskus pappilassa, eikä papin pojatkaan käyneet enään hänen silmillensä, sillä Arvin viimeinen nuhde oli vaikuttanut heihin. Iikalle avasi Arvi sydämensä ja pyysi hänen välitystään. Iikka oli luotettava ystävä, jonka takana kyllä pysyi salaisimmatkin asiat.

Kauan ei viipynytäkään ennenkuin Iikka hankki heille tilaisuuden kohdata toisiaan. Aika oli tärkeä ja ei ollut

pitkiä aikoja tähän tärkeään tehtävään. Rohkeasti tunnusti Arvi tytölle rakkautensa ja pyysi häneltä varmaa vastausta.

Tytöllä oli aivan samat tunteet kuin Arvillakin. Hän vain pelkäsi mikä mylläkkä se heidän perheessään nousee, kun heidän liittonsa tulee tunnetuksi.

»Minä en ole kun vain talonpoika, joita teidän perheenne niin halveksivat, mutta minä luulen voivani antaa sinulle arvosni mukaisen kohtelun ja toimeentulon», takaili Arvi.

»Minä en pidä sillä yhtään väliä, talonpoika tai herra, sillä useinkin on talonpoika paljon vakavammalla kannalla ja jaloluontoisempi kuin joku renttu herra ja minä olen huomannut, että sinulla on jalo sielu», puheli Laura.

»Aivan pian ei meidän yhtymisestämme voi mitään tulla sukulaistesi vastustuksen tähden, mutta olkaamme kärsivällisiä ja odottakaamme aikaamme», sanoi Arvi.

Rakastavaisten oli pakko kiireesti erkaantua, sillä aika oli tärkeä. Keveällä sydämellä erkanivat he toisistaan, sillä olihan nyt selvillä se asia, joka heidän sydämissään oli niin kauan epäselvänä pakottanut.

Arvi meni suoraa kotiinsa ja hänen oli nyt niin hyvä olla; oli niinkuin raskas taakka olisi hänen päältään pudonnut.

Kun Laura tuli kotiin, ruvettiin siellä heti kyselemään missä hän on ollut.

»Kävin vain vähän kävelemässä.»

»Mikset kutsunut jotakin pojista kumppaniksesi?» kiilasi pastori.

»Eipä heitä sattunut silloin ketään maissa olemaan», kierteli Laura punastellen.

Kirjevaihto tuli nyt ahkeraksi Arvin ja Lauran välillä. Seppi oli postimiessä heidän välillään ja häneltä se kävikin kyllä laatuun. Pappilassa toimitti Iikka postimestarin virkaa, otti Sepiltä vastaan tulevan postin ja antoi hänelle menevän. Uskollisesti toimitti Iikka tulevan postin perille ja otti vastaan menevän.

Tämä menestyikin oivallisesti vuoden toista. Mutta papin pojat rupesivat viimein älppimään jotakin, kun Seppi niin usein kävi pappilassa. He rupesivat kat-
sahtamaan Sepin perään ja koppasivat hänet kiinni muutamasti ennenkuin hän kerkesi päästä Iikan kamariin.

»Mitä sinä täällä alituisesti luhnaat? Sinä kuljetat jotakin salaisia tietoja ja me syynäämme sinut», äystivät pojat.

»Mitä te minusta tahdotte, antakaa minun olla rauhassa?» epäsi Seppi.

»Äläpäs mitään. Luikerteleminen ei nyt auta, mutta me syynäämme sinut, kun syynäämmeekin», uhkailivat nuot pappilan pojat.

Seppi ei tuntunut ensinkään vastustavan heidän puuhiaan. Vaan tämä olikin sotajuoni, sillä tällä tempulla tahtoi Seppi saada vastustajansa huolettomiksi. Yhtäkkiä kierasi Seppi itsensä irti ja alkoi lähteä juosta vilistämään takaisin päin niin paljon kuin töppösistä lähti. Vainoojat lähtivät kyllä heti Sepin jälkeen juoksemaan, mutta Seppi oli niin paljon parempi juoksija että vainoojat jäivät pian isosti jälkeen. Oli liki, ettei pastorin poikain kesken tullut tappelu, sillä Vekku ja Harkko syytivät kovasti Jakkea siitä, kun ei hän pitänyt Seppiä lujemmasti kiinni, ettei hän olisi päässyt karkuun.

Hengästyneenä ja hätäntyneenä tuli Seppi Letolaan. Siellä hän heti kertoi Arville kuinka huonosti hänen

postiretkensä nyt kävi. Heti älysi Arvi, että nyt tulee Lauralle tukalat aiat, sillä kun he saivat kerran epäluuloa, eivät he heitä häntä rauhaan, vaan kokevat kaikin tavoin päästä asiasta selville ja vakoilla joka puolelta häntä.

Arvi ei ollutkaan väärässä. Sekä pojat, että isä rupesivat nuuskimaan Lauran kaikkia mahdollisia kätköjä. Laura kyllä oli koettanut kätkeä Arvin kirjeet niin luotettavaan paikkaan, ettei niitä löydettäisi, mutta kotinuuskioilta ei voi mikään paikka kylliksi salainen olla. Laura ei hennonnut hävittää noita rakkaita kirjeitensä, sillä ne olivat hänen nykyisen elämänsä ehto. Salaisesti luki hän noita kirjeitä ja painoi niitä sydäntänsä vasten.

Muutamana päivänä tuli Vekku suuren riemun kanssa saliin, jossa melkein kaikki perhe oli koolla. Hänellä oli suuri tukku kirjeitä kädessä, joita hän heilutteli huudahtaen: »Katsokaa mitä minä löysin.» Hän nakasi kirjeet teepöydälle ja kaikki kääreentyvät sen ympärille. Kirjeet luettiin ja tutkittiin tarkoin. Ne sisälsivät tulisinta rakkautta ja kehoittivat kestäväisyyteen ja toivon siihen saakka, kun oikea aika tulee, jolloin he saavat toisensa omakseen kutsua.

Laura ei ollut saapuvilla ja nyt tuli kysymys missä hän oli. Harkko ilmoitti hänen menneen Iikan kamariin.

»Senhän minä tiesinkin. Iikka on samassa komplotissa ja siellä on tuon tyttöluntun aina paras olla ja sinne hän palastaa, oli aika mikä hyvänsä. Menköön joku kiireesti käskemään Laura tänne», sanoi pastori paha ennustavasti.

Pastorin ei tarvinnut kahdesti tuota käskyään tehdä, sillä melkein lentämällä lähti Harkko väen puolelle.

Kun Laura Harkun kanssa tuli saliin, olivat hänen rakkauskirjeensä levitettyinä pöydälle. Pastori istui pöydän takana ja katsoi Lauraa tuimasti silmiin.

»Mitä nämät tässä pöydällä ovat tulepas katsomaan?»

Laura älysi kohta mitenkä asiat olivat. Hän vapisi kuin kahila virrassa, eikä voinut sanoa mitään.

»Kiittämätön lapsi! Rupeaa tuommoisiin vehkeisiin talonpojan kanssa ja häpäisee sukunsa ja säätynsä. Mutta sen sanon minä, ettei teidän vehkeistänne tule mitään. Ennen kymmenestikin haetaan minä sinut Venäjälle johonkin luostariin, ennenkun sallin sinun tehdä semmoisen häpeän suvullemme. Jos minä vasta keksin pikkuisenkaan tuommoisia vehkeitä, suljen minä sinut kamariin lukontaakse, josta et pääse tikahtamaan» pauhasi pastori.

Laura ei sanonut ainuttakaan sanaa itki vain hillittömästi.

Pojat pilkkailivat Lauraa ja sanoivat hänen veisaa van morsiusvirsiiä. Vekku, joka oli tohloin koko joukosta, kävi Lauran käsipuoleen kiinni, alkoi tyttöä rentuuttaa muka tanssimaan morsiuustanssia.

Rouvan alkoi käydä sääliksi Lauran tukala tila.

»Antakaa tyttöraukan olla. Eihän hän mitään pahaa ole tehnyt. Minusta ei ole mikään huono tarjous Lauralle. Arvi on parhaita poikia mitä tunnen. Hän on komea, helläsydäminen mies ja vieläpä rikaskin. Hän kyllä voi vaimonsa arvonsa mukaisesti elättää», tuumaili rouva.

»Vieläkö sinäkin siinä. Ei asiat voisi niin hullusti olla kuin ne ovat, ellet sinä salaisesti puoltaisi tuommoisia tyhmiä tekoja», äysti pastori.

Rouvan puhe oli kuitenkin sen verran vaikuttanut, että he heittivät Lauran rauhaan.

Laura sulkeentui kamariinsa ja itki siellä niin että oli vedeksi sulata, eikä hänelle maistanut ruoka eikä juoma.

Pastori oli ottanut arennille kirkkoherran saatavat. Hän koki kiskoa kunnasta niin tarkkaan kaikki tulot kuin vain suinkin sai. Hän laitti useita lehmäin lukioita taloihin ja tämä synnytti pahaa verta pitäjäläisissä. Renki Mattia piti pastori luotettavana lukijana ja pitkin kylää kävikin Matti mielihalulla tekemässä tätä luotamustointansa. Mutta muutamassa talossa tekivät he Matille kummat kepposet. Oli aikainen aamu, kun Matti tuli taloon. Talonväki kävivät avaamassa navetankellarin auki. Matti vaati lyhtyä, mutta sitä ei sanottu olevan; arveltiin vain, että kyllä siellä jo lehmän eroittaa. Matti meni navettaan ja pudota muksahti turkki-päällä virtsakellariin. Hänelle tuli aika hätä, sillä ei hän voinut ominneuvoinsa sieltä ylös päästä, vaan talonväen täytyi häntä auttaa.

»Miksi te avasitte virtsakellarin luukun?» sanoi Matti nurkuvasti.

»Aiottiin ruveta virtsanvetoon ja sitävarten avattiin jo kellari eikä muistettu sitä sanoa», selitti talonväki Matille, tuskin voiden pyrkivää nauruaan hillitä.

Surkeana lähti Matti tallustelemaan pappilaa kohden.

Oli siksi kylmä ilma, että hänen vaatteensa ja turkkinsa jäätyivät ja viimeiseltä kävellä köntyröihti hän niinkuin hänen vaatteensa olisivat olleet puusta ja turkki pampotteli hänen ympärillään niinkuin tyhjä tynnyri.

Sangen kurjassa tilassa pääsi hän vihdoin pappilaan, sillä hän oli aivan kohmettumaisillaan. Pastori oli heti Matin kintereillä utelemassa, kuinka hän noin kurjaan tilaan oli joutunut? Matti teki tarkan selon retkestään ja vakuutti, ettei hän mene enään koskaan kenenkään lehmiä lukemaan.

Pyhäksi oli kuulutettu rippiväki ja pappilassa kirjoitettiin rippivieraat. Letolan vanha Ero isäntäkin tuli kirjoituttamaan ripille itseään ja perhettään.

»Mitäs Letolan isännälle kuuluu?» kysyi pastori, kun Ero astui kansliaan.

»Kiitos kysymästä, eipä tuota erinomaisia kuulu; terveinä siellä ollaan. Tulin vain kirjoituttamaan itseäni ja perhettäni ripille.»

»Montako teillä on lehmää?»

»Ei meidän lehmät käykään ripillä, itseäni ja perhettäni minulla oli tarkoitus kirjoituttaa.»

»Minä olen huomannut, että varkauden henki valitsee kaikissa ihmisissä. He eivät maksa mitä heidän tuli maksaa, salaavat lehmiänsä ja koettavat kaikintavoin päästä täyttä maksamasta», moitiskeli pastori.

»Minä tiedän, että pastorin nuhdesaarna on minulle aivan tarpeeton. Teille on rehellisesti maksettu viisikymmentä kaksi naulaa voita, joka määrä meillä on lypsäviä lehmiä ja muutkin saatavat on maksettu täsmälleen. Minusta on vähän kummallista, kun pastori tämmöisessä tilassa syyttää minua suorastaan varkaudesta», puheli Letolainen nyrypistyneenä.

»Ketä teiltä kirjoitetaan ripille?» kysyi pastori.

»Minä ja emäntäni, Arvi ja Seppi.»

»Nuotkin lurjukset!»

»Enpä minä tiedä millä he olisivat lurjuksen nimen

ansainneet. Päinvastoin pidän minä heitä tunnollisina ja kunnollisina poikina.»

»Ette taida tietää mitä vehkeitä he pitävät?»

»No mitä sitten?»

»Arvi on ruvennut viettelemään ja kielottelemaan minun tytärtäni ja Seppi on hänen kätyrinään.»

»Oh! Eikö sen pahempaa? Minä uskon, että Arvi on yhtä hyvä nuorukainen kuin joku muukin. Hän on naimaijässä, eikä ole mikään häpeällinen asia, vaikka hän tähysteleeikin elämänkumppania itselleen, olkoonpa se sitten vaikkapa teidän tyttärenne. Seppiäkään en ole tavannut vielä kertaakaan mistään konnantyöstä; hän on vilkas, rehellinen poika. Kun totta puhutaan niin minulla olisi paljon suurempi syy vastustaa tuota naimista, sillä useinkaan ei herrasnainen ole talonpojan talossa miksikään hyödyksi. Mutta Arvi on siksi hyvä poika, etten tahdo hänen tahtoansa vastaan olla, sillä luulen hänen ymmärtävän asiansa. Kysyn nyt vaan: kirjoitatteko ripille vai ette?» puheli Letolan vanha isäntä nousten ylös ja tehden poislähtöä.

»Täytyy kirjoittaa», sanoi pastori.

Letolainen jätteli pastorin hyvästi ja oli poistumaisillaan.

»Älkääpä vielä menkö. Minulla on tätä nykyä kiireät raha-asiat, ettekö voisi lainata minulle pari kolme tuhatta markkaa?» pyysi pastori.

»Tämä meidän kohtauksemme ei ole ollut suinkaan semmoinen, että se edellyttäisi rahoja lainaksi antamaan ja tokkopa nuot talonpojan rahat kelpaisivatkaan herrain tarpeisiin», sanoi Letolainen ja poistui.

»Vielä nuot talonpoika moukat ovat sitten ylpeitäkin, kun ovat saaneet jonkun määrän kootuksi kolikoita

arkkunsa pohjalle. Häpeemättömästi puoltavat sukuansa kuin hyvääkin aatelisjoukkoa. Mutta sen sanon minä, ettei minun tyttäreni tule koskaan heidän pariinsa, sillä minä en salli, että minun sukuni ja säätyni niin suuresti häväistään», mutisi pastori Letolan isännän mentyä.

Pastori oli hyvin velkainen mies. Tuskalla mentiin päivästä toiseen, sillä velkojia ilmestyi joka puolelta. Uusilla lainoilla koetettiin kiireimpiä velkojia tyydyttää, mutta ajanpitkään kävi sekini hankalaksi, sillä lainaa ei enään kukaan tahtonut antaa, kun yleiseen oli tiedoksi tullut pastorin suuret velat.

Edelleenkin kiusattiin ja sorrettiin Lauraa, niin että hän oli siihen paikkaan nääntyä. Hän itkeskeli myötänsä, eikä hänelle maistanut ruoka eikä uni. Joskus uinahti hän jonkunmoiseen horrostilaan, mutta vähimmästäkin rapsauksesta heräsi hän ja säikähti, niin että hypähti istualleen sängyssä. Tämmöinen olotila ei vaikuttanut edullisesti hänen terveyteensä ja sen takia rupesi hän kuihtumaan ja surkastumaan.

Laura rukan tila kävi aivan sietämättömäksi. Hän olisi kirjoittanutkin Arville, mutta mitenkä saada kirje perille? Iikkaakin pidettiin niin silmällä, ettei hän pääsyt tikahtamaan pois kotoa, ellei hänellä ollut aina joku vakooja kintereillä.

Pappilassa oli Liinu niminen asiatyttö. Tämä oli hyväluontoinen, rehellinen lapsi ja hän otti usein surkutellen osaa Lauran surulliseen tilaan. Tälle uskalsi Laura avata sydämensä ja pyytää häneltä apua.

Laura kirjoitti kirjeen Arville, jossa hän tarkoin selitti tukalan ja surullisen tilansa. Hän kehoitti Arvia

keksimään jotakin keinoa tämän sietämättömän tilan poistamiseksi. Liinu makasi keittiössä, jonka tähden häntä ei niin tarkoin silmällä pidetty. Yösydännä hiipi hän keittiöstä ulos ja vei Lauran kirjeen Arville. Ei ollut aikaa, että Arvi olisi kerinnyt kirjoittaa vastausta, sillä tyttö ei tohtinut niinkauan retkellään viipyä. Arvi käski vaan viedä Lauralle terveisiä, että pysyä lujana ja vahvana, kyllä kohta apu tulee.

Arvi kirjoitti Lauralle kirjeen, jossa hän ilmoitti milloin hän tulee Lauraa noutamaan. Hän määräsi tarkkaan päivän ja tunnin, milloin Lauran tulee olla valmiina, hypähtämään hänen rekeensä; tiimamäärä oli kello yhdeksän illalla.

Arvi laittoi erään Letolan piian pappilasta mukajästi hakemaan ja tämä vei kirjeen pappilaan. Arvi neuvoi häntä, että hän koettaisi saada kirjeen salaa pistetyksi Liinulle. Tämä kävikin hyvin laatuun, kun Liinu asusteli keittiössä ja sieltähän sitä jästiäkin oli kysyttävä. Pian tulikin tilaisuus, että Liinu oli yksin keittiössä ja silloin sai kirjeenkuljettaja tilaisuuden pistää kirjeen hänelle. Sukkelasti naappasi Liinu kirjeen, pisti sen poveensa ja oli sitten niin ölvinä ja välinpitämättömän näköisenä kuin ei mitään olisi tapahtunut.

Kun Laura sai Arvin kirjeen, oli niinkuin kivikuorma olisi hänen päältään pois vyörynyt, sillä hän luotti ehdottomasti Arviin.

Salaisesti rupesi hän varustelemaan itseensä tuota karkuretkettä varten. Voi kuinka pitkältä tuntui tuo aika ennenkuin odotettu hetki tuli. Viime päivänä oli Laura tavallista levottomampi. Hän oleskeli yksinään milloin vain sai rauhaa, eikä puhunut kenenkään kanssa montaa sanaa.

Täsmälleen kellon lyödessä yhdeksää, ajaa pöläytti mustalla kookkaalla, kiiltävällä kellottomalla oriilla mies isoin porrasten eteen ja kierautti hevosensa ympäri. Komeassa ajoreessä oli upeat rekipeitot. Laura oli jo porstuassa varulla ja hän puikahti rekeen rekipeittojen alle ja samassa lähti korskuva ori kiittämään niin, että lumi taivaalle suihtusi. Ei kai tarvinne selittää, että Arvi siinä vei morsiantaan kotiaan.

Isoon aikaan ei pappilassa huomattu Lauran poissa oloa. Mutta kun aika kului ja ruvettiin illalliselle, ei Lauraa löytynytäkään. Nyt tuli hätä käteen ja häntä ruvettiin etsimään joka huoneesta, väenpuoleltakin, mutta häntä ei löytynyt mistään. Arveltiin, aprikointiin mihin hän olisi joutunut ja jo ruvettiin hieman pelkäämään, jos hän olisi mennyt johonkin vaaraan. Muuan reingeistä tiesi kuitenkin ilmoittaa, että hän näki hetki sitten kartanolta lähtevän jonkun mustalla hevosella ajamaan täyttä ravia pois. Tämä tieto rauhoitti heidän mieliänsä, mutta samassa herätti se ääretöntä kiukkua ja vihaa heidän sydämissään, sillä he arvasivat, että Laura oli Arvin mukana poistunut pois kotoaan.

Arvi oli edeltäpäin varustanut Lauralle erityisen kamarin, joka oli kaikinpuolin laitettu siistiksi ja asianmukaiseksi ja joka oli yksinomaan Lauran käytettävänä.

Huomenna meni pastori poikineen Letolaan. He tulivat taloon hyvin röyhkeänä ja vaativat, että Laura annettaisiin heti heidän haltuunsa, sillä Arvi oli jo varaselta ottanut avaimen Lauran kamarin suulta pois.

»Laura ei tule teidän kynsiinne enään koskaan», sanoi Arvi lujasti.

»Sinulla ei ole mitään valtaa Lauran ylitse, sillä hän on minun tyttäreni», äysti pastori.

»Olkoon vain teidän tyttärenne, mutta hän on minun morsiameni ja sitä voimaa ei ole, joka meidät eroittaa», sanoi Arvi lujasti.

»Kyllä minä näytän», uhmaili pastori.

»Näyttäkää vain, niin paljon kuin haluatte, mutta minä en salli sitä, että te tytön tyhmydessänne kiussaatte kuoliaaksi», uhmaili Arvi vastaan.

Niine hyvineen täytyi pappilaisten lähteä pois.

Akkunastaan oli jo Laura nähnyt isänsä ja veljeinsä tulevan. Hän pelkäsi ja vapisi koko ajan, kun he olivat talossa, että jos he pääsevät hänen kamariinsa, niin on hän hukassa. Kun vieraat olivat menneet, meni Arvi Lauran kamariin. Tyttö kiitteli ja kosteli sulhastaan monin kerroin, kun tämä oli suojellut hänet joutumasta omaistensa käsiin.

Laura ei suinkaan vihannut isäänsä, eikä muita omaisiaan. Päinvastoin rakasti hän heitä sydämestään, oli kaikille nöyrä ja kuuliainen. Mutta kun hänen sydämensä asia oli kääntynyt aivan vastakkaiseen suuntaan kuin isänsä ja veljeinsä, syntyi tästä tuima ristiriita, joka saatti heidän välinsä näin sietämättömäksi. Laura ei tuntenut voivansa luopua sydämensä asiasta, eikä omaiset periaatteistaan ja niin syntyi omaisissa rajaton viha ja kiukku Lauraa kohtaan ja Laura pelkäsi heidän vihaansa, mutta ei vihannut heitä.

Kun asiat kerran olivat tällä kannalla, ruvettiin heti hommaamaan Arvia ja Lauraa kuulutuksille ja siinä samassa varustelemaan häitä.

Pastorin asiat olivat käyneet nyt kaikin kireimmilleen. Useat velkojat olivat hakeneet saamisensa tuomioksi ja laittaneet ne ryöstöön. Aina tavan takaa tuli nimismies pappilaan kirjoittamaan tavaraa ryöstöön

ja aina uudesta velasta. Kaikki lehmät, hevoset ja muut arvokkaimmat kalut olivat jo kirjoitetut ryöstöön, eikä pastori rukalla ollut neuvoa nenääkään, millä hän olisi tuon uhkaavan iskun poistanut. Hän koetti pyydellä pitäjäläisiäkin apuun, mutta nämät olivat niin kataantuneet pastorille noista ankaroista kirkkoherran tulojen kiskomisista, ettei heidän haluttanut ensinkään pistää päätänsä siihen pyykkiin; paitsi sitä pelkäsivät he jäävänsä omaansa paitsi.

Useita ryöstöhuutokauppoja oli jo kuulutettu pappilaan ja murheissaan istuskeli pastori kamarissaan, sillä kaksi ankaraa murhetta painoi hänen mieltään, nimittäin nuot ryöstöt ja tyttären tottelemattomuus.

Nuot kuulutetut ryöstöpäivät tulivat. Paljon väkeä kokoontui pappilaan, mutta nimismiestä ei tullutkaan huutokauppoja pitämään. Tämä kummastutti pastoria, eikä hän tiennyt mitä ajatella. Hän kyseli nimismieheltäkin, mikä on syynä, kun ei huutokauppoja pidetäykään. Umpimielisesti sanoi vaan nimismies: »Huutokaupat ovat tulleet estetyiksi.»

Isoja häitä puuhattiin Letolassa. Sinne kutsuttiin paljon väkeä ja pappilastakin kynsi kansi, mutta he olivat niin paaduksissa, ettei yksikään heistä mennyt häihin, paitsi Iikka, joka kutsuttiin sulhaispojaksi. Ko-meat olivat häät; oli siellä ruokia, juomia ja väkeä. Vieraasta kunnasta oli kutsuttu pappi vihkimistä toimitamaan.

Ruokapöydässä nousi sulhanen ylös ja piti seuraavan puheen:

»Arvoisat kansalaiset!

Minun sydämelläni makaa raskaana taakkana kansamme onneton tila ja se halveksittu asema, jossa heitä

pidetään. Kansamme on niin vähätietoinen, ettei se tunne ensinkään oikeuksiaan, mutta kyllä velvollisuutensa, sillä vieras virkavalta ne opettavat tietämään. Eipä kumma, jos niin onkin asian laita, sillä meillä suomalaisilla ei ole minkäänlaisia kouluja, kaikki koulut ovat ruotsalaisia, vaikk'ei heitä ole kuin yksi seitsemää suomalaista vastaan. Kyllä me kelpaamme kaikissa maksuissa mukana olemaan ja niin kasvattamaan ruotsalaisia virkamiehiä kansaamme halveksimaan ja nylkemään. Tämän kaiken tähden olen ajatellut, ettemmekö me voisi perustaa kuntaamme edes kiertävän koulun, jossa saisimme edes alkeistietoja, kuten kirjoitusta, luvunlaskua ja ehkäpä vähän muutakin. Että tämä koulu saataisiin toimeen, panen minä pohjarabastoon neljä-sataa markkaa ja toivon, että arvoisat kansalaiset lisäävät tätä rahastoa kukin mielensä mukaan, sillä mikään pakko tässä ei tule kysymykseen.»

Arvilla oli valmis lista, jonka hän pani kiertämään ympäri pöytää. Eihän moni vieraista voinut nimeänsä listalle kirjoittaa, mutta Seppi kuljetti listaa kunkin tykönä ja kysyi häneltä hiljaa: mitä hän tahtoi panna. Kun kysytty ilmoitti määrän, kirjoitti Seppi nimen listalle sekä antimen määrän ja asiallinen pani puumerkinsä alle.

Kun lista oli ympäri kiertänyt, havaittiin, että oli kertynyt varoja tuhatkunnan markkaa. Joku oli pannut satamarkkaa, joku viisikymmentä, toiset kaksikymmentä ja jotkut kymmenen ja viisimarkkaa. Arvi kiiteli vieraitaan hyvästä tuloksesta ja ilmoitti, että koulu on nyt perustettu.

Pöydällä morsiamen edessä oli pitsinenäliinalla peitetty maljakko.

Kun ateria oli päättynyt, ilmoitti sulhanen, että hän on tuohon maljaan kätkenyt morsiamelleen häälahjan, jota ei hän ole tahtonut antaa ennenkuin hääaterian lopussa. Nyt veti morsian maljakon eteensä ja otti peitteen pois. Malja sisälsi joukon papereita. Ensi silmäyksellä käsitti morsian asian ja hän rupesi voimaan pahoin. Hänet täytyi ohjata omaan kamariinsa. Tämän kohtauksen jälkeen veisattiin ruokavirsi ja noustiin pöydästä.

Kovan uteliaaksi tuli hääväki »Mitä mahtoi tuossa maljassa olla, joka teki morsiameen niin valtavan vaikutuksen?» udeltiin toisiltaan.

Kun sulhanen tämän kuuli, käski hän Sepin mennä maljan luo ja näyttää ja lukea vieraille mitä maljassa on.

Seppi meni heti pöydän taa ja veti maljasta tukun papereita. Hän otti yhden paperin erältänsä, luki sen ja niin hän meni paperi paperilta, kunnes ne olivat kaikki luetut. Ne olivat pastorin tuomituita velkakirjoja, juuri niitä, joiden takia oli ryöstöjä pappilaan kuuluttettu. Arvi oli ne kaikki maksanut ja nimismies oli velat kuitannut.

Nyt vasta hääväki ihmeisiinsä tuli. »Mitenkä? Arvi maksanut pastorin velat ja niin huonosti kuin pastori on Arvia kohdellut», arveltiin.

»Se osoittaa jalointa mielenlaatua, mitä löytyä taitaa. Ei se ole mies joka vastustajansa voittaa, mutta se on mies, joka itsensä voittaa», tuumaili Käläkäjän vakava Samuli ukko.

»Sinähän olet jalo mies, kun voit pastorille tällöisen hyvän työn tehdä, vaikka hän on sinua pahasti kohdellut», sanoi joku häävieras Arville.

»Anteeksi antakaat, niin teillekin anteeksi annetaan.

Se uhraus, mitä pastorin hyväksi olen tehnyt, ei ole mistään arvosta sen rinnalla, kun hän on kasvattanut minulle sydämeni rakastetun, jonka nyt voin omakseni kutsua», sanoi Arvi.

Hän meni nyt morsiamensa kamariin. Kyynelsilmissä kiitteli Laura Arvia siitä jalosta työstä mitä hän oli hänen isälleen tehnyt.

Käsi kädessä tulivat nyt sulhanen ja morsian häätupaan ja iloinen, voimakas eläköön huuto kajahti moninkertaisesti heitä vastaan. Iloinen ja ystävällinen mieliala vallitsi hääväen kesken. He tunsivat lujilla siteillä liittyvänsä toisiinsa ja tunsivat kaikin olevansa veljiä ja sisaria.

Illemmalla tuli pastorin pojat, Harkku ja Vekku häätaloon, urkkiaksensa jotakin raakaa ja huonoa talonpoikaisista häävieraista ja tehdäksensä jotakin pilaa. He pysähtyivät ovensuuhun ja tähystelivät siitä asiain menoa. Väkeä oli niin paljon, ettei heitä juuri huomattukaan. Iloisesti hälisivät ja keskustelivat häävieraat keskenänsä, kuinka jalosti sulhanen oli maksanut pastorin velat ja kuinka nyt saadaan koulukin kuntaan, kun sulhanen pani pohjarahaksi neljäsataa markkaa ja ruokapöydässä koottiin lisää niin, että rahoja kertyi tuhannen markkaa.

Pyyröllä korvin kuuntelivat pappilan pojat noita heidän mielestään niin outoja tuumia. Heti kun Harkko sai käsityksen mitä tapahtunut oli lähti hän juosta vilistämään pappilaan. Hengästyneenä tuli hän pastorin kamariin.

»No mitä sinne talonpoikain häihin nyt kuuluu?» kysyi pastori.

»Sinne kuuluu kummia asioita. Arvi on maksanut kaikki teidän velkanne, jotka olivat ryöstön alla ja velka-

kirjat ovat kuitattuina hänen hallussaan. Hän on ruokapöydässä lahjoittanut neljäsataa markkaa perustettavaa koulua varten ja pöydässä on koottu lisää niin, että rahoja on nyt jo kirjoitettu koulua varten tuhannen markkaa», koki Harkko hengästyksissään selittää.

»Jumalani! olisiko asia niin? Nyt minä alan ymmärtää, miksikä ei noita ryöstöjä tullutkaan. Olen poloinen vihannut lastani ja Arvia aivan aiheettomasti, vaikka he ovat suurimpia hyväntekijöitäni. Kuinka voin heidän edessään silmäni ylös nostaa. Kuinka mielelläni tahtoisin nyt olla tuolla häissä, kun vaan kehtaisin mennä, vaikka jälkihäntäänkin. Kerran täytyy kuitenkin sydämensä purra ja sen parempi mitä pikemmin se tapahtuu. Kyllä Laura asiat toimittaa», puheli pastori.

Harkko lähti vilistämään takaisin häätaloon, haki Lauran ja kuiskutti hänelle asian, ja Laura ilmoitti sen Arville. Paikalla pantiin neljä roimaa hevosta aisoihin ja lähdettiin pappilasta lisää häävieraita noutamaan. Pojat jo vedettiin ovensuusta peremmäksi muiden häävierasten joukkoon.

Kauan ei viipynytäkään, ennenkuin pappilaiset ajaa pöläyttivät häätalon porrasten eteen. Koko hääväki morsiamineen sulhasineen oli heitä kartanolla vastaanottamassa. Vieraat saatettiin morsiamen kamariin. Laura tarttui syliksi isäänsä ja äitiänsä ja pyysi anteeksi, kun hän on ollut pakotettu pahoittamaan heidän mielensä »mutta minä en voinut toisin tehdä», lisäsi hän.

»Meidän täytyy teiltä molemmilta anteeksi pyytää, kun olemme niin väärin teitä kohdelleet ja saattaneet teille niin monta sydämen surua ja mieliharmia», tuumaili pastori syleillen sekä vävyään, että tytärtään.

»Teillä on jalomielinen vävy», sanoi Käläkäjän ukko pastorille.

»Sen nyt tiedän, vaikka liian myöhään», sanoi pastori vesiä pyhiskellen silmistään.

»Kaikki on anteeksi annettu ja unhoitettu, eikä niistä puhuta nyt enään mitään», sanoi Arvi.

Mutta Laura istui äitinsä kanssa sylitysten hartaasti itkien.

»En minä olekaan ollut vastaan teidän yhtymistänne, sillä minä tunsin Arvin jaloluontoiseksi nuorukaiseksi», sanoi rouva nyyhkytystensä seasta.

»Ette te, äiti kulta, olekaan ollut vastaan, vaan olette ollut minun tukenani ja turvanani noina tukalina aikoina; ilman teidän apuanne ja lohdutustanne olisin minä näännytynyt siihen paikkaan», koki Laura tuumailla.

Pappilan herrasväelle laitettiin eri ruokapöytä, johon he kaikin kutsuttiin syömään. Olipa talossa vielä mitä pöydälle panna, vaikka todellinen hääateria oli jo syöty.

Kun pappilaiset olivat syömästä päässeet, vaati sulhanen hiljaisuutta; kaikki vaikenivat.

»Me olemme perustaneet koulurahastolle jo pohjarahaston, mutta emme vielä koulua. Meidän tulee perustaa sekin ja valita koulumestari. Virkaa tosin ei ole avonaiseksi julistettu, mutta luulisin omassa pitäjässäkkin löytyvän semmoisia, jotka siihen kykeneisivät. Minä ehdottelen, että rakas appeni toimittaisi tuon vaalin».

»Hyvä, hyvä», kuului väkijoukosta.

Pastori mietti hetkisen.

»Minä luulen, ettei siihen ammattiin ole sen sopivampia kuin — Seppi», esitteli pastori.

»Oikein, oikein», kuului väkijoukosta.

Vanha Mattikin oli pappilasta tullut häiden loppiaisia katsomaan. Juuri, kun hän pääsi huoneeseen, huudettiin Seppi esille. Häpeillen ja punastellen tuli Seppi. Siinä julistettiin Seppi koulumestariksi ja hänelle määrättiin palkaksi kolmesataa viisikymmentä markkaa vuodessa.

Yleisen ilon ja riemun vallitessa istutettiin Seppi tuolille ja nostettiin koulumestariksi.

»Hyvä Jumala. Mikä tästä maailmasta viimein tulee, sillä tuleeko Seppikin nyt herraksi», ihmetteli Matti kummissaan.

Letolan vanha isäntä oli jo siksi ikämies, ettei häntä paljon enään iloiset seurat huvittaneet; enimmäkseen oleskeli hän nytkin kamarissaan.

Sinne meni pastori.

»Hyvää päivää vanha Eero isäntä! Minäkin olen tullut poikanne häihin», sanoi pastori.

»Lurjuksen häihin.»

»Älkää, hyvä isäntä, kantako minulle enään vihan-kaunaa — muutkin ovat minulle jo antaneet anteeksi», sanoi pastori.

»Miltä se sitten nyt mielestänne näyttää. Emmehän me talonpojat toki ole niin huonoja kuin herrat luulevat», murisi Eero isäntä yhä. Tuntuipa siltä kuin ei jää olisi vielä sulanut vanhan isännän sydäimestä.

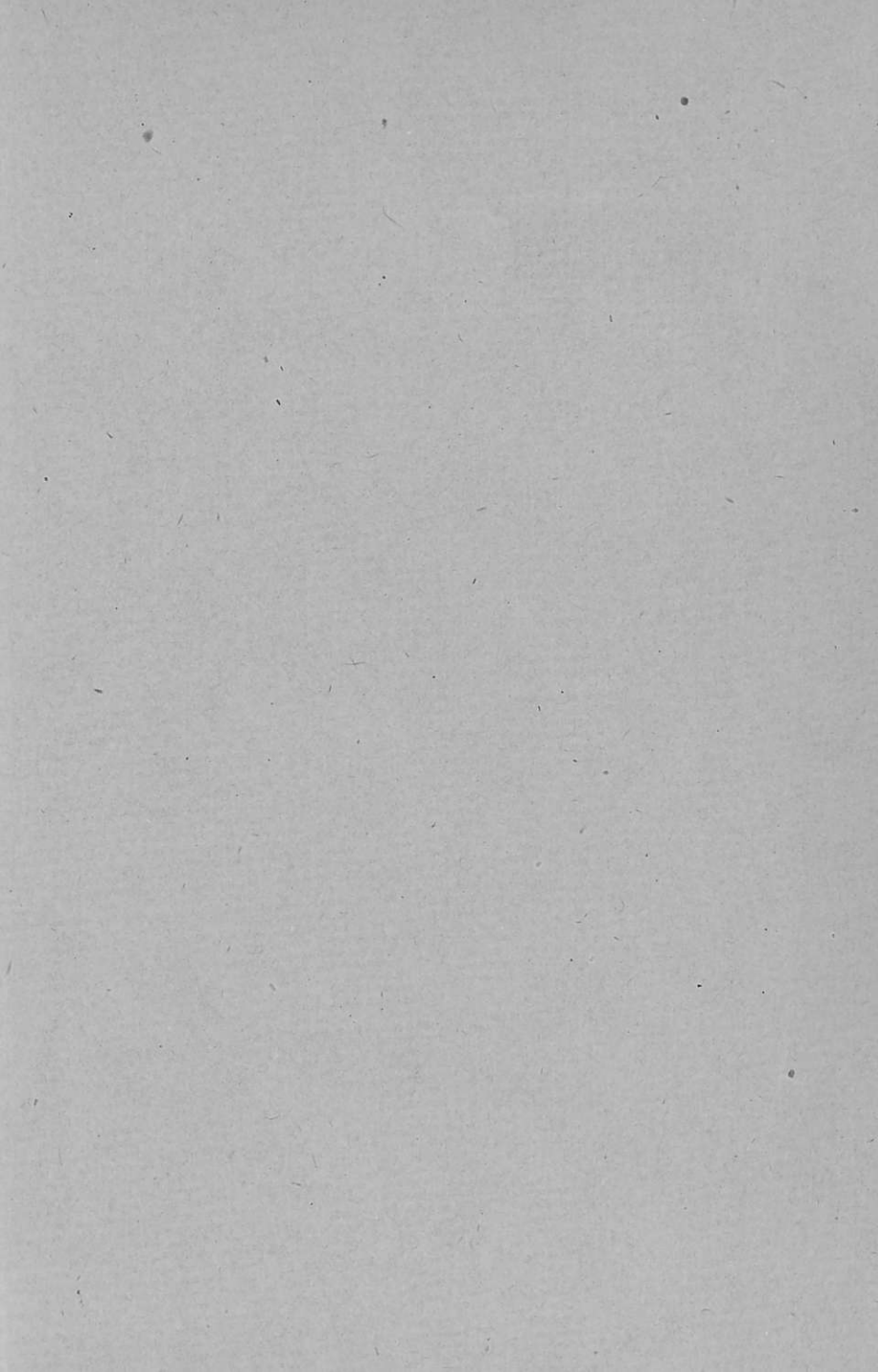
»Älkää enään puhuko mitään noista vanhoista loukkauksistani. Olen tullut huomaamaan, että te olette paljon parempia ihmisiä kuin minä koskaan olen ollut. Antakaa tekin minulle anteeksi ja eletään tästäpuolen sovinnossa», sanoi pastori, tarjoten vanhalle isännälle kättään.

Syrjinkarein oikasi isäntä pastorille kätensä, samassa sanoen: »Saapa tuon antaa.»

Letolan talon ja miehensä arvoinen emäntä tuli Laurasta, joka osasi talouden toimet kaikki hyvin toimittaa ja antaa oikean arvon miehelleen ja vanhuksille.

Hinta 2 mk.

Suom. launoh. 1.

Päivärinta

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA

120 102 2039

x

